

101.

Aantekeningen, november 2025 – januari 2026

Pieter Wisse

101.1

Wie van ons context “goed begrijp[t]” laat ik in het midden, maar in elk geval lijken onze begrippen ervan nog te verschillen. :-)

Het basale element van modellering is met Metapatroon niet – meer – een zelfstandig bestaand object, maar principieel (!) nader beschouwd telkens een gedrag(ing) door/van een object zoals het in een, over tijd gesproken, momentane situatie verkeert. Volgens de regels :-) van Metapatroon wordt een object dus als het ware gesplitst in situationele gedragsdelen. En omgekeerd moeten in (!) een model voor èlk(e) gedrag(ing) de bepalende factoren, dat zijn dus telkens object èn situatie, uitgedrukt zijn. Voor situatie gebeurt dat als context.

Het is dus niet (!) dat er per model één context is, die dan eventueel ‘boven’ de horizon kan worden vermeld. Daarmee blijft een model beperkt tot een apart verondersteld domein.

In een model dat met Metapatroon opgesteld is, zijn netzoveel contexten opgenomen als het knooppunten telt. Nogmaals, een knooppunt ‘staat voor’ een gedrag(ing). En, nota bene, èlk(e) gedrag(ing) ‘heeft’ niet slechts object als bepalende factor, maar object èn situatie.

In een eerder emailbericht, zie deel 5 (aanzet tot modelvarianten verkennen) [met [aantekening 100.80](#) als afschrift], tref je een uitgebreidere poging tot uitleg van eenduidige begripsidentificatie aan.

Een object dat over zgn cognitief vermogen beschikt, noem ik dus een subject. Met erkenning van “interpretatie” kies je m.i. de relevante insteek voor “maatschappelijke oriëntatie.” Interpretaties verschillen immers zowel per subject van moment tot moment als op enig moment van subject tot subject. Verschillende interpretaties leiden tot, precies, verschillend(e) gedrag(ingen). Voor overzicht enzovoort noodzaakt dat tot stelselmatigheid met passende modelleermethode van dien. Ik ben een grondiger uitleg aan het schrijven. Die komt eraan.

Hoe dan ook lijkt een hardnekkige misvatting over codificatie te zijn dat wat een regel – voortaan – àls een bepaalde situatie veronderstelt, door deelnemers aan maatschappelijk verkeer in absolute zin als dè situatie wordt ... begrepen. Nee, dus, niet ... ècht. :-) Elke ‘deelnemer,’ tja, als z/hij de formele regels al kent, ontkomt àls subject niet aan interpretatie met daadwerkelijk vèrder verschil van dien. Erkenning dáárvan is onmisbare voorwaarde voor “maatschappelijke oriëntatie.”

Wat mij betreft “begrijp [je] goed [dat] het mee modelleren van ‘context’ en de wijzigingen in de tijd van de interpretatie [...] essentieel [is].” Dat vergt dus stelselmatige aanpak, dwz uitdrukking van reële variëteit. Voor “mee modelleren van context,” zeg ook maar stelselmatige uitdrukking ‘in’ een model, veronderstelt Metapatroon ook en vooral een differentieel, relativistisch contextbegrip. Probeer zèlf eens wat modelletjes.

101.2

Hierbij een zojuist aangekondigde uitleg. Ik ben nog steeds verwickeld in voorbereidende overwegingen. Waarmee moet stelselmatige oriëntatie voor “maatschappelijke oriëntatie” zoal rekening houden? Voor stelsel als schaalniveau, wat laat zich daarvoor dan begrijpen als principiële tekortkoming(en) van – herhaling van – domeinspecifieke aanpak?

Jij wijst tevens op – het belang van erkenning van – de factor tijd. Voor stelselmatige operationalisering pak ik zoiets als de evolutionaire draad van sociale psychologie weer op.

Op enig moment kan een subject, nota bene als subject, slechts zijn eigen regels volgen. Dat geldt natuurlijk ook onvermijdelijk voor de voorstelling die een subject ervan maakt.

Wat ... ik me dan voorstel, inderdaad, mijzelf voorstellend als subject, is dat ik in de verte twee andere subjecten in elkaars nabijheid zie verkeren. Mij ervaren ze niet, want daarvoor ben ik te ver weg, nou ja, dat stel ik mij dus zo voor. Daardoor kan ik me afvragen hoe, zeg maar, met de E van exemplaar, E1 en E2, zich strikt tot elkaar verhouden.

Zowel E1 als E2 interpreteert de werkelijkheid als de situatie op dat moment. Dat zijn en blijven verschillende interpretaties!

Met interpretatie als situatie, zeg kortweg S1, gaat veronderstelling van zgn zelf in een hoedanigheid gepaard. Daarmee ‘heeft’ E1 op dat moment de desbetreffende situationele hoedanigheid, ofwel hij (lees uiteraard ook: zij) ‘is’ aldus situationeel hoedanig. Stel voorts dat E1 ‘in’ die situatie S1 tevens een ander subject ervaart. Omdat ik vanuit de verte E1 en E2 meen te zien, is voor E1 als zelf dat andere subject stellig E2, nietwaar? Dat is dus maar de vraag. E1 ervaart, algemeen uitgedrukt, Ex – haha, veelzeggende aanduiding ervoor – aan wie hij een situationele hoedanigheid toedicht complementair (!) aan die hij voor zichzelf op dat moment toekent. Want zijn interpretatie dient om met – wie hij veronderstelt als Ex – tot afstemming van respectievelijke gedragsaandelen te komen.

Ik houd op een afstandje vol dat het niet alleen echt E1 is die ik zie, maar ook E2. Hij is natuurlijk onderhevig aan dezelfde interpretatieriedel. Wat E2 op dat moment als situatie veronderstelt, is dan S2. Dus met zichzelf in een bijbehorende situationele hoedanigheid en, zeg maar, Ey als een (het) ander(e) subject in een, gelet op afstemming van gedragsaandelen, complementair veronderstelde situationele hoedanigheid.

Stel nu eens dat zowel E1 als E2 slechts kan waarnemen. Hmm, vanwege onvermijdelijke interpretatie is het duidelijk om “voor waar kan nemen” te zeggen ipv “kan waarnemen.” Hoe dan ook, E1 noch E2 is – vooralsnog – in staat tekens voort te brengen. Zij moeten het ‘kennelijk’ elk ‘doen’ met hun strikt subjectieve interpretaties.

Zo kan er voor de één en/of de ander nogal wat mis gaan. Wat E1 betreft, hij wil met Ex afstemmen. Weet hij echter zeker genoeg dat hijzelf Ex ervaart? En ervaart Ex op zijn beurt een subject, en betreft dat voor Ex dan inderdaad hem, E1? En als E1 erop kan vertrouwen met Ex van ‘doen’ te hebben, kan hij er in voldoende mate op rekenen dat de voorstelling die Ex op zijn beurt op dat moment van de werkelijkheid heeft als situatie enzovoort, voldoende strookt met wat hijzelf met afstemming wil bereiken, ervan verwacht?

Dergelijke ‘vragen’ heeft E2 natuurlijk ook.

Zowel E1 als E2 kan voor hun interactie de kans enerzijds op voordelen vergroten, anderzijds op nadelen verkleinen door uitwisseling van zgn tekens. Communicatie. Dus, aan wie E1 voor Ex houdt, 'vraagt' hij 'met zoveel woorden' naar zijn identiteit, naar zijn duiding van de situatie in kwestie en naar zijn opvatting over situationele hoedanigheden inclusief de verdeling ervan over de één en de ander. En wie E2 voor Ey houdt, krijgt uiteraard dezelfde vragen te beantwoorden.

Noem het maar onderhandelen, over en weer ... regelen. Nota bene, daarbij gaat het niet om van oorspronkelijk verschillende betekenissen dezelfde betekenissen te maken. E1 en E2 proberen elkaars verschillende betekenissen te beïnvloeden. E1 'doet' dat, opdat E2 zijn opvatting over de relevante situatie enzovoort wijzigt voor zover E2 daardoor met zijn – verdere, want tekenuitwisseling vergt ze uiteraard óók – gedragsaandelen voldoende gaat voldoen aan wat E1 nastreeft. Daar is zoiets als gemeenschappelijke betekenis helemaal niet voor nodig. Sterker nog, die zou complementaire bijdragen onmogelijk maken.

Ik blijf maar op afstand staan. Gelet op hun, wat pleonastisch uitgedrukt, individuele subjectiviteit valt mij op dat E1 en E2 elkaar zelfs op vrijwel elk moment verrassend weinig 'vertellen.' Vaak is een nauwelijks waarneembaar gebaar genoeg om vergaand afgestemde gedragsaandelen te 'veroorzaken.' De verklaring is evident. Op het moment van daadwerkelijke afstemming hoeft niet meer geregeld te worden wat allemaal al eerder geregeld is met destijds afstemming van dien, enzovoort terug tot 'begin' van opvoeding en -leiding. Het klopt, hoe sterker – eerdere – ervaringen van E1 afwijken van die van E2, des te uitvoeriger moeten zij een momentane verhouding regelen (en met des te grotere kans op mislukking).

Vanuit mijn opzettelijk afstandelijk ingenomen positie zie ik het inderdaad toch nogal eens verkeerd gaan in ... verkeer tussen E1 en E2. Ik besluit tot kortsluiting. Ik meng me in hoe zij hun afstemming regelen. Daartoe stel ik ter wederzijdse oriëntatie situatie- en bijbehorende hoedanigheidsbepalingen voor. Zoiets als een sjabloon voor telkens keuze van wederzijds passende gedragsaandelen. Dat noem ik de wet en maak vervolgens, over kortsluiting gesproken, wetten e.d. onderhevig aan de ... oriëntatie dat iederéén ze ... behoort te kennen.

Wet als oriëntatiemiddel vind ik voorts, over stelselmatige kijk op afstemming gesproken, de onafhankelijkheid van de rechter beter ... recht doen.

Goed, er zijn wetten. Subjecten 'genieten' opvoeding en -leiding. Ze leren dus o.a. over wetten. Eerlijk is eerlijk, voor en tegen.

En daar sta ik weer, kijk vanuit de verte naar hoe E1 en E2 met elkaar omgaan. Ik kan mijn verhaal herhalen. Dus, zoals ik schreef, "zowel E1 als E2 interpreteert de werkelijkheid als de situatie op dat moment. Dat zijn en blijven verschillende interpretaties!" Enzovoort. Beide worden 'voortaan' geacht ook en vooral wetgeving te overwegen. Hmm.

Inmiddels meen ik wat duidelijker te kunnen verklaren waarom ik immigratie zo'n vruchtbare ... term vind voor stelselmatige aanzet. Wat een regel doorgaans expliciet vermeld, is zoiets als een (im)materieel 'binnen.' Dat geldt als – soort – situatie, en aanduiding van hoedanigheden van deelnemers aan de situatie-als-verhouding en hun resp. gedragsaandelen is dienovereenkomstig beperkt geldig. Wie de strekking van een regel zo beperkt, noem ik maar even een regelpositivist.

Een 'binnen' impliceert een 'buiten.' Wat erbinnen had moeten gebeuren, maar erbuiten gebeurt, geldt als onreglementair. De omgang daarmee kan met de regel in

kwestie, beperkt als die is tot omgangsregeling binnen een situatie, niet ... geregeld zijn. Dat vergt dus een andere, verdere regel met situatiebepaling als 'binnen' van dien. Enzovoort.

(Ook) in dit verband vind ik de buitenspelregel interessant. Er had ook, maar dan uiteraard anders geformuleerd, een binnenspelregel opgesteld kunnen worden. De nadruk verdient blijkbaar echter, zo speculeer ik er ook verder maar op los, :-) de prompte afwikkeling van een eventuele overtreding van het, zeg maar, binnenspel, zodat ipv 'binnen' juist 'buiten' expliciete vermelding krijgt.

Ik wil voor de zoveelste keer maar zeggen, geen enkele regel staat op zichzelf. En verwevenheid noodzaakt (!) tevens tot stelselmatig(e) regelbegrippen.

Kijk, als iedereen zich als, zeg maar, vanzelf(sprekend) altijd en overal gedraagt op manieren die iedereen over en weer passen, kan het idee van, eh, aanvullende, externe regeling niet eens opkomen. Welke redenen dan ook wie dan ook heeft om gedragsaandelen te, vooruit, (be)sturen, alleen die behoefte al bewijst als het ware de realiteit van wat bijgevolg als afwijkende gedragingen gelden. Met een externe regel verdwijnen ze 'natuurlijk' niet. De kans dat ze – nog – voorkomen zou met een regel moeten verminderen.

Regeling van binnengedrag(ingen) vergt ook regeling van buitengedrag(ingen), en omgekeerd. Dat lukt doelmatig(er) met verweven regels, maw met een regelstelsel. Bijvoorbeeld, een nadere regel voor bepaald(e) binnengedrag(ingen) kan voor omgang met bijbehorend(e) buitengedrag(ingen) een beroep op (een) algemenere externe regel(s) doen. Als een voetballer de scheidsrechter slaat, kan dat een strafzaak worden.

101.3

Je kunt het als vrijwilligerswerk beschouwen. Afgezien ervan dat Information Dynamics er niet voor betaald krijgt, is dat uiteraard geen structurele voorziening voor borging van continuïteit. Van meet af aan hebben wij erop aangedrongen dat [jullie interne afdeling] dergelijke beheertaken zou gaan uitvoeren (en meer, zoals aanpassingen van de rotonde aan eventueel aanvullende informatiebehoeften). [Je voorganger] heeft er bij [die afdeling] herhaalde aanzetten toe gegeven, maar helaas dus vergeefs.

101.4

Het is wellicht allang een achterhaald idee, maar het lijkt mij voor verantwoord (be)sturen toch, eh, niet overbodig om e.e.a. te – willen – weten over de, zeg maar, relevante materie.

101.5

Tijdens ons telefoongesprek, gisterenmiddag, zei ik de concepttekst met de titel **Waarvan akte** die ik je eerder stuurde resp. aanreikte, [met [aantekening 100.5](#) als afschrift,] nog wat te hebben bewerkt. Hierbij stuur ik je deze gewijzigde versie als 'uitgangspunt' voor ons a.s. gesprek. Meteen met toevoeging van "rechtsstatelijk" in de titel van de aanhefparagraaf probeer ik de m.i. maatschappelijk verantwoorde, maar door zoiets als digitale verblinding helaas veronachtzaamde, noemer nog eens extra te benadrukken.

Je kunt deze tekst op jouw beurt 'bewerken' door toevoeging van opbouwende kritiek, :-) vragen, enzovoort. Ga je ajb gang!

Ik neem deze versie, door mij immers volledig voor zgn eigen rekening en risico geschreven, :-) overigens op in mijn 'archief' op het ww web. Zie – dus – [Waarvan](#)

[akte: bereik van maatschappelijk informatieverkeer als maat van het \(ene\) stelsel](#). Je hoeft niet bang te zijn dat verder iemand ernaar ... zoekt, in elk geval niet binnenkort. Maar zo houd ik zelf nog enig overzicht over mijn tot dusver vergeefse pogingen een stelselmatige informatiekunde (ooit heb ik aanduiding als civiele informatiekunde voorgesteld) aanvaard en benut te krijgen. En latere onderzoekers ontdekken dat hopelijk als 'materiaal' om, eindelijk, 'onze tijd' als een periode van domweg nogal achterlijke digitalisering te duiden.

101.6

Martijn Houtman heeft, ruwweg aangeduid, vier 'onderdelen' van de informatieronde geïdentificeerd die aanpassingen vergen (en welke dat zoal moeten zijn). Zijn opsomming in technische termen luidt:

1. WIF (Windows Identity Foundation) is anders,
2. de configuratie in een web.config bestand is anders geregeld,
3. automatische (gedistribueerde) database-transacties zijn anders en
4. overgang nodig van WCF naar Minimal API with ASP.NET Core, verdeeld over a. interface en b. componenten.

101.7

Na telefonisch overleg met [...] hoofd Bureau Forum Standaardisatie, ter wederzijdse opheldering van een misverstand[,] trek ik hierbij de offerte dd. 20 oktober jl. van Information Dynamics in.

101.8

Allereerst hartelijk dank voor je bevestiging dat de aanpassing van de informatieronde aan .NET Core na zgn verkenning dóór kan gaan.

Je hebt uiteraard volkomen gelijk dat je niet verzeild wil raken in oneindige reeks fasen. Je hebt het verslag plus de, zeg maar, vervolgofferte wat mij betreft juist opgevat, dwz in de zin dat de daarmee voorgestelde derde fase deels eveneens nog verkenning betreft. Tijdens de werkzaamheden aan de interface volgens Minimal API with ASP.NET Core (4.a), kan immers pas voldoende duidelijk worden hoeveel werk aanpassing van componenten van de informatieronde (4.b) vergt.

Zodat jij "de verwachtingen hier intern verder [...] kun[t] managen," stel ik voor om desondanks de aanpassing met de voorgestelde fase 3 als zakelijk afgedaan te beschouwen met als schattingen van tijdbesteding 80 uren ad 3 en het minimum van 120 uren ad 4.a. Bijelkaar dus 200 uren. Ofwel, zowel wat ad 4.a eventueel aan extra werkzaamheden vergt als alles ad 4.b is in beginsel voor rekening van Information Dynamics.

Ik noem dat "in beginsel," want ik hoop dat er desondanks over valt te praten indien aanpassing aan de de Core-versie van .NET ad 4.a en 4.b alsnog, eh, onredelijk veel werk blijkt te vergen. Maar dat ... verwacht ik dus niet. En verder is uiteraard ook ons er alles, nou ja, heel véél aan gelegen om de informatieronde voor jullie soepel draaiend te houden. :-)

101.9

Nog enkele vragen, opdat ik met antwoorden kan nagaan waar jullie het over – willen – hebben. :-) 1. [M] heeft het over Publiek regelbeheer. Is dat inderdaad de naam van het project/programma in kwestie, als er al dan wel nog zo'n project/programma is? 2. En als dat project/programma er is, behalve de website waarnaar je me eerder verwees, welke documentatie is er – verder – over

beschikbaar? Allereerst, hoe luidt de opdracht? Ook zag ik de term “doelarchitectuur.” En/of?
Alvast bedankt!

101.10

Ja, je hebt eerder dit jaar als jullie oordeel aangegeven dat een verdere wbo-so-aanvraag, dus voor 2026, wellicht even weinig tot geen kans maakt. Kunnen jullie desondanks ajb kijken [...] naar de aanzet ervoor die Martijn Houtman opstelde? Hij acht ook dat ‘onderwerp’ juist vernieuwend. Voorts is het naar verwachting – vrijwel zeker? – het laatste jaar dat we met Information Dynamics voor KnitblTs als platform aan de slag – kunnen – gaan. Dus, nu of nooit. :-)

101.11

Een berichtje om – ook – door te sturen? Op een manier die voor zgn bestuurders toch vlot begrijpelijk zou moeten zijn, heb ik met het opstel(letje) [Ach, het is maar geld: financieel beheer voor bestuurders, naar stelselmatige opzet](#) (2025) nog maar eens het, zeg maar, basisidee van zgn fasegewijs boekhouden aangegeven. Dáárvoor hoef je dat nogal omvangrijke boek **Aspecten en fasen** (1991) niet meer te bestuderen :-).

Op de één-na-laatste pagina, dat is pagina 5, van bovengenoemd opstel(letje) zie je twee voorbeelden geïllustreerd. Kijk maar, je kunt wensen voor en eisen aan financieel beheer zo gek, of juist verstandig, niet verzinnen of een ‘bouwwerk’ van faseboeken volstaat, nota bene met faseboek als gestandaardiseerde, enkele soort ‘bouwsteen.’ De ‘programmering’ van een relevante financiële administratie als configuratie gebeurt immers met parameters (lees ook: instellingen). Flexibel, klaar terwijl je wacht. Eventueel nodige aanpassingen aan gewijzigde wensen/eisen mbt financieel beheer vergen dus evenmin nog programmatuurcode.

De nodige en voldoende – verdere – structuurbegrippen voor dergelijke flexibele modulariteit heb ik, tja, wie gaat nog zo’n boek helemaal lezen, samengevat verklaard in o.a. [Beknopte inrichtingshandleiding grootboekstelsel volgens fasegewijs boekhouden](#) (2019). Daarmee is feitelijk het ontwerp van de module geschetst; het spreekwoordelijk slimme nichtje of neefje kan de ene module zó programmeren.

Er is uiteraard grondige kennis enz. van financieel beheer nodig om exemplaren van zo’n module parametrisch optimaal te verbinden. Dat zie ik dat nichtje of neefje nog niet doen.

101.12

Bedankt voor ‘ontvangstbevestiging.’ Ik wacht je nader bericht af, in volste vertrouwen op jullie advies. Ik neem aan dat [je] voor eventuele navraag over ‘techniek’ Martijn Houtman raadpleegt.

101.13

Zeer bedankt voor je antwoorden en de documentatie! In de (wat) uitgebreide(re) emailberichten die ik je op 24 en 27 oktober jl. stuurde, [zie [aantekeningen 100.79 en 100.82](#) voor afschrift,] probeer ik zoiets als inrichting van complementariteit van – voorzieningen op – verschillende zgn schaalniveaus te verklaren. Waarom? Ik had het vermoeden dat het regelbegrip voor/volgens – het project – Platform regelbeheer vergaand impliciet o.a. nogal, eh, autarkisch verondersteld is (en ook na een, toegegeven tot dusver vluchtige, blik op de zgn doelarchitectuur die je mij op jouw beurt stuurde houd ik de indruk dat een regel nog onvoldoende principieel is

opgevat als door-en-door stelselmatig geconstitueerd). Ja, ik overdrijf, (maar) met elke regel is en blijft dan zoiets als een domein, dwz met afbakening van dien, van een zgn uitvoeringsorganisatie gemoeid. Nee, helaas niet erg overdreven gesteld, dat leidt tot allemaal regel- annex domeinspecifieke voorzieningen. Vooruit, maar facilitering van overzicht enzovoort over meerdere van zulke apàrt van elkaar gedachte regels vergt dan een overkoepelende (lees ook: federale) voorziening waarin de impliciete contextualisering per regel-/domeinspecifieke voorziening noodzakelijkerwijs expliciet verschijnt. Dàt heb ik in bedoelde emailberichten toegelicht en kan je daarom meteen opvatten als een “inbreng van Metapatroon” die je juist niet aan je “aandacht” mag laten ontsnappen. :-)

101.14

Ik besef dat er met het project Platform regelbeheer al veel werk in die doelarchitectuur is gestoken. Maar op mij maakt dat plan toch vooral de indruk van – ict-ers met – een oplossing op zoek naar een probleem.

Zo lijkt als oplossingscategorie voor “een gestandaardiseerde regeltaal” de keuze op voorhand te zijn gevallen op zgn business rule management. Over autarkisch (lees dus ook: domeinspecifiek) regelbegrip gesproken ... Tja, als je deelnemers aan een gemeenschap (Engels: community) vooral werft uit kringen met domeingericht verdien- annex statusmodel, valt er niet aan te ontsnappen.

Mijn aanname is dat, op de schaal waarop ‘ie praktisch geldt, een regel onmogelijk strikt apart valt te duiden. Precies, zoals dat met een apart woord evenmin bruik- en houdbaar lukt.

Je kunt samenhang tussen regels dus niet vestigen door regels allereerst allemaal apart te, haha, regelen. Daarentegen gebeurt bepaling van elke regel feitelijk als samenstellend element van een regelstelsel (en dat is uiteraard de clou van het gezegde dat het geheel méér is dan de som der delen). Dat kàn niet anders.

Juristen, nou ja, sommige van hen, proberen ict-ers er blijkbaar weliswaar op te wijzen, maar krijgen geen gehoor vanwege digitale domeingerichtheid (waarvan ict-ers zich niet of nauwelijks bewust – willen – zijn).

Ik vind dat [M] beseft dat er inderdaad zelfs grondig iets ontbreekt. Hij noemt dat “maatschappelijke oriëntatie,” maar heeft er kennelijk verder nog niet de vinger op gelegd.

Mijn idee is – dus – dat het onderwerp van beheer hoe dan ook het regelstelsel moet zijn. De “community of practice” moet daarom zowel uitgaan als mikken op een ... community of rules. :-) Spreekwoordelijke kip en ei. Nee, de noodzaak van, zeg maar, relativering van regels heb ik heus niet zelf bedacht.

Bijvoorbeeld de filosoof Ludwig Wittgenstein is o.a. bekend om zijn relativiserende opmerkingen over regels. Dergelijke aanknopingspunten resp. aanleidingen heeft blijkbaar niemand voor Platform regelbeheer zelfs maar herkend. Ik kan althans in wat doelarchitectuur heet, geen m.i. noodzakelijkerwijs grondig stelselmatige (her)overwegingen ontdekken. Een gedegen “maatschappelijke oriëntatie” valt van ict-ers ook niet te verwachten, maar dat maakt ‘hun’ document over doelstelling nogal voorbarig.

Juist voor ‘gebruikers’ van regels, burgers, dus, moeten ze uiteraard begrijpelijk zijn. Daarvoor moet een burger dus ook en vooral het verband tussen regels getoond en verklaard krijgen. Ik vermoed overigens voorts dat (wetgevings)juristen allerlei verbanden voor vanzelfsprekend houden, en ze daarom onvermeld laten, die – andere – burgers echter zonder deugdelijke nadruk e.d. blijven ontgaan. Maar als

mijn vermoeden van het regelbegrip van/volgens project Platform regelbeheer enigszins klopt, is burgerlijke begrijpelijkheid zeker niet geholpen met beperking à la regel-is-domein.

Ik vind burgers de relevante gemeenschap voor het regelstelsel uitmaken.

Tja, wat is “architectuur”? Wie resp. wat kan als “pijlers” dienen? Volgens mij begrijpen ‘we’ de stelselmatige aard van zgn regels nog onvoldoende om ‘ons,’ nou ja, jullie van o.a. mijn belastingafdracht, met redelijk zicht op succes te zetten aan eventuele digitale hulpmiddelen voor zgn beheer ervan.

Zolang [M] mij als vrijwilliger gedooft, zet ik verkenning voort naar stelselmatige grondslag voor regelbeheer. In dit stadium kan Metapatroon m.i. reeds helpen – aspecten van – stelselmatigheid te illustreren (omdat het modelleerbeginsel ervan erop bemeten is). Waaraan ik mij daarvoor – dus – helemaal niets aantrek, is o.a. de Nederlandse overheidsreferentiearchitectuur. Want ook Nora is door-en-door domeinspecifiek, maw stelselmatig allesbehalve een “pijler,” en dàt is dan weer een gevolg van, zoals overgeleverd ook nog eens onterecht kleinschalige, oplossings- ipv probleemgerichte opvatting van architectuur.

Ik verwacht niet dat de doelarchitectuur grondig herzien gaat worden. Jammer. :-)

[Geschreven in aansluiting op **aantekening 101.13**; deze alinea’s niet verstuurd.]

101.15

Het document dat wij als **Doelarchitectuur Platform Regelbeheer** (versie 1, concept 2, 13 oktober 2025) gestuurd kregen is blijkbaar een vervolgvorsie van **Platform regelbeheer** (versie 0.1, 30 januari 2025). Dat was toen een

beschrij[ving van] een doelarchitectuur voor een platform waar overheden de informatie kunnen vinden om effectief samen te kunnen werken aan goed regelbeheer.

De ondertitel van de nieuwe(re) versie luidt:

Rechtmatigheid, uitlegbaarheid, consistentie en wendbaarheid door middel van herleidbare relaties tussen wetgeving en uitvoering.

Wat wij nu te zien krijgen, lijkt mij overigens niet “versie 1,” maar – dus – “concept 2” ter voorbereiding van die ... versie. Als ik me beperk tot de titel en de eerste paragraaf van de **Inleiding**, vind ik de getoonde opmerkingen erover van allerlei ‘lezers’ in èlk geval duidelijk maken dat er zeer verschillende opvattingen zijn over wat het relevante, overdrachtelijk gesproken, veld is. Het is dus zelfs maar de vraag of er een nogal enkelvoudig opgevat “doel” met meteen ook maar een “architectuur” van dien op past. En ook nog eens tegen waar dat doel dan moet staan op het veld worden met zoveel woorden bezwaren geuit. Ik vind dat nogal ... begrijpelijk.

Een beetje eindredactie gaat m.i. niet helpen. (Want) naar mijn idee wijzen ook de geopperde bezwaren nog steeds niet op de principiële noodzaak van stelselmatige oriëntatie op, voor èn door zgn regels.

Met wat ik me van voorrang voor zo’n zeg maar, veld- ipv doeloriëntatie voorstel, heb ik een begin proberen te maken. Zie daarvoor enkele van mijn laatste emailberichten aan jou.

Je kunt het vergezocht vinden dat ik daarvoor ‘terug’ ga tot subjectief situationisme, maar de (regel)maat van variëteit is nu ‘eenmaal’ dat een subject ‘telkens’ zijn gedragsaandeel bepaalt volgens interpretatie van de zgn werkelijkheid als momentaan zichzelf verkerend in een situatie. Daarmee moet voor “uitlegbaarheid” e.d. ‘natuurlijk’ rekening gehouden zijn.

Met bedoelde voorrang is daarom ook vèrder een, vooruit, filosofische beschouwing van (het) regelbegrip(pen) gevraagd. Kijk, de allereerste zin van de **Inleiding** (in: versie 1, concept 2) vermeldt als zoiets als de opdracht:

De politiek wil dat de dienstverlening eenvoudig is.

Hmm, is dat zo? Of zèggen – sommige – politici dat weliswaar, maar zijn gedragingen en/of andere uitspraken van hen daarmee strijdig? En kàn dat überhaupt, te weten “dat de dienstverlening eenvoudig is”?

Als regels stelselmatig pas, ik bewerk de ondertitel van “concept 2 voor versie 1” even, “rechtmatig [...], uitlegbaar [...], consistent [...] en wendbaar [...] door middel van herleidbare relaties tussen wetgeving en uitvoering” kunnen zijn, is de opdracht van “eenvoud” dus zelfs op voorhand ònrealistisch.

Wat verderop in de **Inleiding** staat dat het

met digitale innovaties [...] mogelijk [is] om een meer proactieve dienstverlening te verzorgen.

Oh, ja? Er wordt opnieuw domweg voorbijgegaan aan een voorwaarde die allereerst nota bene volstrekt lòs staat van – eventuele – digitalisering. Verschillende betekenissen van informatie moeten samenhangend (!) overwogen kunnen worden.

Dat vergt een stelselmatige ordening en die is, tja, niet ... eenvoudig.

Zo kan ik doorgaan met kritiek op simplistische veronderstellingen, valse illusies enzovoort. Vroeg of laat moet echter zo’n filosofische beschouwing als grondslag beschikbaar zijn. Het opstellen dáárvan heeft m.i. pas ècht zin.

Dat begint dus met vragen (ipv van met àl te vooringenomen antwoorden :-). Dat doet o.a. Ludwig Wittgenstein (1889-1951) in zijn postuum verschenen verzameling **Philosophische Untersuchungen** (Macmillan, tweetalige editie met **Philosophical Investigations**, 1958, oorspronkelijk verschenen 1953). Op zijn (veronder)stelling

eine Regel steht da, wie ein Wegweiser,

laat hij, eh, veelbetekenend

gibt es für sie nur **eine** Deutung?[p. 39]

als retorische vraag volgen. En Wittgenstein beseft beperktheid van regelpositivisme. Afgezien van meerduidigheid van een regel die abusievelijk strikt op zichzelf genomen voor geldig wordt gehouden, betreft een regel feitelijk eveneens een complementair verondersteld negatief bereik. Wittgenstein zegt dat zó:

Ist jede [Handlungsweise] mit der Regel in Übereinstimmung zu bringen, dann auch zum Widerspruch.[p. 81]

Het project Platform Regelbeheer lijkt er daarentegen tot dusver impliciet van uit te gaan,

daß es eine Auffassung einer Regel gibt, die **nicht** eine **Deutung** ist.[p. 81]

Dat is dus een sterke, herstel, de sterkst denkbare ... vereenvoudiging. Die lijkt middelen voor regelbeheer ... beheersbaar(der) te krijgen en houden, maar ontkenning van reële variëteit werkt domweg niet, punt. Boemerang.

En Wittgenstein blijft verruimende vragen opperen:

Einer Regel folgen, das ist analog dem: einen Befehl folgen. Man wird dazu abgerichtet und man reagiert auf ihn in bestimmter Weise. Aber wie, wenn nun der Eine **so**, der Andere **anders** auf Befehl und Abrichtung reagiert? Wer hat dann Recht?[p. 82]

Hij noemt het niet zo, maar komt dus op subjectief situationisme uit ... om ervan uit te gaan.

Ook rechters ontkomen, gelukkig maar, niet aan interpretatie. In het artikel **Rechtspraak** (in: **NRC**, pp. 4-6, 7 november 2025) laat Camil Driessen “rechters over vooroordelen” aan het woord. Ik herhaal dat Wittgenstein een regel een wegwijzer noemt. Die dient ter oriëntatie. Over het belang van motivatie van een uitspraak zegt een rechter, dat

het helpt als je jezelf dwingt op te schrijven waarom je van de oriëntatiepunten afwijkt.

Voor stelselmatige opzet levert afwijking een m.i. vruchtbare ... oriëntatie. (Ook :-) simplistisch voorgesteld, stel ik dat afwijkingen van een ‘bepaalde’ regel kunnen variëren van nul tot honderd procent. Een opzet die berekend is op volledige afwijking is dan tevens geschikt voor willekeurig welke mindere afwijking. Omgekeerd is een opzet die géén afwijking toestaat, echter onbruikbaar voor wanneer zelfs maar de minste afwijking nodig is. Mijn indruk is dat Platform Regelbeheer strikt afwijkingsloze regels veronderstelt. Ach, als dergelijke regels de ... regel zouden zijn, dus zoals een dictator ze droomt, is “uitlegbaarheid” enzovoort zelfs overbodig.

Volgens mij moeten we proberen (een) rechtsstatelijk(e) regelbegrip(pen), dus met erkenning van zgn individuele rechten en plichten (lees dus: “wegwijzers” voor situationele rechten en plichten van subjecten), in redelijk begrijpelijk overzicht te positioneren. Ja, met tekeningetjes, klopt, met Metapatroon. Zgn uitvoering(en) moet(en) afgeleid gepositioneerd – kunnen – worden. Andersom gaat niet. Ik handhaaf mijn voorstel om daarmee eerst samen verder zien te komen.

101.16

Je hebt uiteraard – ook – volkomen gelijk dat (een) tekst “vaak té ingewikkeld” is, nou ja, regelmatig :-) prompt door menigeen zo afgedaan wordt (als vals excuus, een drogreden, dus, om er totaal géén aandacht aan te schenken). Alsof ontkenning van reële variëteit helpt ter bevordering van evenwichtige(r) – maatschappelijke – verhoudingen.

Je drukt er een voorname reden mee uit, waarom ik voorstelde – uitwisseling van teksten over – m.i. noodzakelijk gròndige verkenning vooralsnog tot ons tweeën beperkt te houden. Daarmee vermijden we immers dat iemand zo’n verkenning ‘zomaar’ belemmert (en houden we een kans om later met resultaten wat te beginnen). Hoezo, begin? Jij gaf een m.i. terecht signaal. Graag ga ik noodzakelijkerwijs voorbereidend door met het opstellen en jou sturen van afleveringen van dit overwegend filosofisch feuilleton.

Ik vind het verantwoord, dus verstandig, om te erkennen dat we kennelijk weinig begrijpen, ècht begrijpen, van, zeg maar even, stelselmatige regeldynamiek. Het blijkt zelfs nog zoeken naar vruchtbare veronderstellingen.

Inderdaad, ingewikkeld. :-) Ik ben blij dat jij daarvoor het nodige, eh, geduld hebt en mijn probeersels meeleest.

Pas wanneer wij zijn gaan begrijpen hoe, tja, ingewikkeld ‘het’ is, kunnen we ons gaan afvragen hoe de ‘boodschap’ voor een ruimer publiek eventueel kan luiden. Tot het ruimst denkbare publiek behoort uiteraard elke individuele burger. Hij (lees ook: zij) wordt geacht regels te kunnen volgen (hier: begrijpen) om ze te volgen (hier: zich ernaar gedragen).

Nogmaals, aan zulke – meerdere? – vertaalslagen voor respectievelijke doelgroepen

zijn we volgens mij nog – lang? – niet toe. Maar, zucht, dat duurt alleen maar nòg langer door uitstel van deugdelijke verkenning van reële variëteit (lees dus ook: ingewikkeldheid). En zònder nodige en voldoende verkenning lukt het natuurlijk zelfs nooit.

Een voorbeeld van een tekst die reële variëteit miskent, vind ik **Doelarchitectuur Platform Regelbeheer**. Uit toegevoegde opmerkingen van nogal wat lezers meen ik te kunnen opmaken dat zij evenmin variëteit veronderstellen. Dat gaat voor “verbinding,” maw “participanten [die] het [er]over eens zijn,” dus dubbel mis.

Mijn – ook jouw? – advies om dat document daarom in de prullenmand te gooien is weliswaar niet ... ingewikkeld, :-) maar uiteraard nogal ... ònverstandig. Wellicht valt er, zeg maar, wat bij te sturen, moeilijk genoeg, maar daarvoor moeten we dus eerst verder (onder)zoeken voor stelselmatig gerichte, nee, geen paradox, voorstellen. De conclusie dat genoemd document helemaal géén “doelarchitectuur” is, laten we dan graag over aan de opstellers zèlf ervan.

Ik ga nog even dóór op jouw “vraag is of dat nodig is,” te weten eensluidende interpretaties door “participanten.” Ook daarin heb je nota bene gròndig gelijk. Want als het over regels gaat in de zin van verkeersregeling (met verkeer in de ruimste zin van wederzijdse omgang), gaat het om afstemming van verschillende (!)

gedragsbijdragen volgens respectievelijke situationele hoedanigheden (lees ook: verhoudingsgewijze hoedanigheden) van verschillende (!) deelnemers. Aldus bevestigt codificatie, zoals jij het uitdrukt, “betekenisvariatie en [variatie van] waarden die [...] eigenlijk bij voorbaat te bestaan.” Ja, dat kan èn zal – vrijwel – iedereen “té ingewikkeld” vinden, maar wie zgn beheer van regels wil ... regelen zònder zulk begrip, verkeert “té” eenvoudig :-) op een dwaalspoor.

Over spoor gesproken, Wittgenstein stelt een regel dus als “Wegweiser” voor. Ik maak er in het Nederlands van: verkeersbord.

De eerste associatie met die term is stellig een ‘ding’ aan de kant van de weg. Wie zich daar over die weg verplaatst, wordt geacht er als aanwijzing voor zijn (lees ook: haar) verplaatsingsgedrag ... acht op te slaan.

Er staan zoveel ‘dingen’ langs de weg. Waarom moet iemand àls (!) verkeersdeelnemer dat ene ding wèl ‘volgen,’ en talloze andere dingen – juist – niet? Dat moet hij eerder hebben ... geleerd.

Maar hoe gaat dat leren dan? Klopt, daar zijn ook al ‘verkeersborden’ voor, enzovoort.

Waar begint dat dan (mee)?

Aan veronderstelling van wat ‘we’ verder àls kip respectievelijk àls ei beschouwen, ontkomen ‘we’ niet. Naar een stelselmatig verantwoorde keuze is het dus zoeken, met ‘filosofische’ probeersels.

Vooruit, verkeersborden moeten dus ... leerbaar zijn. En eenmaal geleerd dienen ze eventueel ter verdere ... lering.

Maar als je weet wàt een verkeersbord ‘betekent,’ moet je je er ook naar gedragen àls je àls verkeersdeelnemer een exemplaar ervan ‘tegenkomt.’ Nog ervan afgezien dat het soms veiliger is je méér van iets ànders aan te trekken, bijvoorbeeld een plotseling overstekende voetganger, nee, als je het verkeersbord niet eens kunt zien, gaat dat meteen al mis. Daarom zijn er óók allerlei regels voor plaatsing en onderhoud. Wie is ertoe bevoegd, enzovoort, enzovoort? Regelstelsel, dus.

Het lijkt slechts ... eenvoudig. Dat ene verkeersbord staat er toch. Klaar? Nee!

Tja, verkeersbordenbeheer omvat méér, véél meer. En dergelijk beheer is slechts

een middel dat slechts middelen betreft. Volgens mij pas redelijk algemener begrijpelijk over doel gesproken, regels dienen verkeersdeelnemers hun respectievelijk verschillende (!) gedragsaandelen op elkaar (!) af te stemmen in wat volgens zulke regels geldt als gecategoriseerde verkeerssituaties annex -verhoudingen. En de beoogde afstemming kan variëren. Want wat heeft een bepaalde verkeersdeelnemer telkens als ... doel? Zo kunnen regels zelfs de voorwaarde vestigen voor een – soort – verhouding. Veel regels mikken nader op bevordering van doelmatigheid: vlottere, evenwichtigere, preciezer e.d. opbrengsten per deelnemer dankzij onderling geregelde afstemming. Of ik hiermee regels, herstel, het regelstelsel alweer wat bruikbaar duid om aan overzicht te helpen over wat beheer ervan zoal praktisch vergt? Zeg het maar. Hoe dan ook blijf ik het voorlopig ... zoeken in overzicht dat zich niet op voorhand beperkt tot overheid(sbemoeienis). Zo veronderstelt o.a. Wittgenstein reeds, nota bene, dat elke gedraging onderhevig is aan regels. Uitgaand van zo'n algemeenste opvatting laat zich pas – eventuele – bemoeienis onder de noemer van zgn overheid inderdaad ... geregeld begrijpen, dus eveneens principieel relationeel volgens situaties/verhoudingen. Dergelijke zgn reflexiviteit kenmerkt stelselmatigheid. Jij wijst voorts op de "invloed die de politiek heeft op keuzes en waarden die toegekend worden" met wijziging van dien van wat als, hmm, heersende betekenis wordt ... geregeld. Ook dat noodzaakt dus tot stelselmatische opzet als een omvattender ruimte met plaats voor zowel gelijktijdige als achtereenvolgende variëteit. Nogmaals, mee eens, voor publieksvoorlichting is dat allemaal "té ingewikkeld." Maar (be)stuurders moeten dat ooit willen begrijpen. Als jij en ik er nu eens mee begonnen? Herstel, mee doorgaan? Ik weet het, deze verkenningsaflevering komt wederom rommelig over. Nee, ik verontschuldig me er niet voor. Verantwoord overzicht kost moeite. Blijf ajb commentaar geven, suggesties doen. In elk geval weten we wat voor "maatschappelijke oriëntatie" een dwaalspoor is.

101.17

Sta me ajb toe dat ik volhoud om niet zozeer een enkele regel als insteek te kiezen voor stelselmatische dekking, maar veeleer subject dat niet anders kan dan voor zowel interpretatie van tekens als planning van gedragingen ... regels volgen. Onder de noemer van aangeboren (Engels: nature) zijn dat per subject (lees ook: individu) zelfs oorspronkelijk, zeg maar, interne regels. En onder de noemer van aangeleerd (Engels: nature) is voor het subject in kwestie de oorsprong, eh, extern, maar dat subject kan tevens zo'n, hmm, externe regel pas ... volgen na, zeg wederom maar, internalisering ervan met, vooruit, individualisering van dien. (Ook) daarover stelt Wittgenstein eveneens in **Philosophische Untersuchungen** m.i. pertinente vragen:

Was hat der Ausdruck der Regel – sagen wir, der Wegweiser – mit meinen Handlungen zu tun? Was für eine Verbindung besteht da?

Zijn antwoord laat hij er meteen op ... volgen:

ich bin zu einem bestimmten Reagieren auf dieses Zeichen abgerichtet worden, und so reagiere ich nun.[p. 80]

Een verdere vraag is dan in hoeverre die, wat vriendelijker uitgedrukt, opvoeding geslaagd is. Trouwens, dus alsmaar over regels gesproken, wie bepaalt daarvoor de

criteria? Wie toetsen allemaal hoe “ich nun [...] reagiere”? Het lijkt mij overigens dat Wittgenstein daadwerkelijk gedrag abusievelijk verwisselt met de opvoedkundige bedoeling door te beweren dat “sich Einer nur insofern nach einem Wegweiser richtet, als einen ständigen Gebrauch, eine Gepflogenheit gibt.” [p. 80] Door – wat ik hierboven noemde – internalisering kan een subject echter van alles en nog wat hebben aangeleerd dat afwijkt van de bedoeling(en) van de opvoeder(s). Precies, met daarvan een in ... zijn mate afwijkend “und so reagiere ich nun” tot gevolg. Individuele variëteit is nu echter net wat een, zeg maar, regelaar beheersbaar(der) probeert (!) te krijgen. Zo luidt de ultieme ... machtsregel dat iedereen wordt geacht de regels te kennen. Omdat internalisering onontkoombaar is, wordt die van de regelaar daarmee absoluut geldig verklaard, nou ja, tot ijkpunt. Daarmee verdwijnt ‘natuurlijk’ niet de opgave, integendeel zelfs, om overige subjecten de betekenis van regels te onderwijzen in de zin van welke gedragsmatige gevolgen zij worden verwacht eraan te geven.

Hoe kan iemand een zgn regel leren? De eerste ernstige misvatting is vaak dat een regel verondersteld wordt als op zichzelf staand. Ofwel, de verwoording van de abusievelijk enkelvoudig opgevatte regel moet voldoende zijn om ‘m te begrijpen (en ernaar te handelen). Vooruit, daarvoor moet de regel wel in begrijpelijke taal uitgedrukt zijn, nietwaar? Tja, wat kan er begrijpelijker zijn dan zgn natuurlijke taal? Dan is de tweede misvatting vaak, ook ernstig en ik laat in het midden of dat opzettelijke misleiding is of uit volstrekt taalkundig onbenul gebeurt, dat de, zeg maar, grammatica van een formele zgn programmeertaal die van een natuurlijke taal omvat. Het is ‘natuurlijk’ omgekeerd. Programmeurs menen ten onrechte (!) dat vervanging van machine-leesbare tekens ter aanduiding van delen in een uitdrukking in een programmeertaal door mens-leesbare tekens een uitdrukking in, eh, natuurlijke taal oplevert. Hun idee is dus om een regel te verwoorden volgens de ... structuurregels van programmering, maar vooralsnog voorzien van mens-leesbare tekens voor de ‘programmatisch’ relevante ordening van delen. Vervanging van die mens-leesbare door machine-leesbare tekens, ja, dat kan dan ‘automatisch,’ levert de bijbehorende programmatuur.

Zulke vermeend natuurlijke taal is onnatuurlijk, dus zonder opvoeding en -leiding ertoe extra onbegrijpelijk. Dat vergeten programmeurs ‘maar’ te onderzoeken en hun opdrachtgevers laten zich door de belofte van ‘oplossing’ in natuurlijke taal netzo onkritisch verleiden.

Oh ja, er loopt nog een ernstige misvatting doorheen. De regel wordt niet opgevat als primair gericht tot wie ‘m moet volgen, maar op wat, te weten een machine voor zgn digitale informatieverwerking. Dat verklaart de aanname van programmeertaal, maar dus verhuld in valse termen van natuurlijke taal, als criterium voor begrijpelijkheid. Zo algemeen geldig verondersteld is dat onzin.

Omdat de term regel voorkomt in de aanduiding business rule management, wil dat niet zeggen dat daarmee variëteit van maatschappelijke verhoudingen valt te dekken. Slechts wijziging van die aanduiding in public rule management maakt zo’n programmeertaal uiteraard niet, eh, natuurlijker.

Digitalisering kan ook zgn uitvoering dienen, uiteraard. Maar daarvoor moeten allereerst zulke misverstanden vermeden blijven. Het blijkt ... ingewikkeld om dat ... begrijpelijk te krijgen. :-)

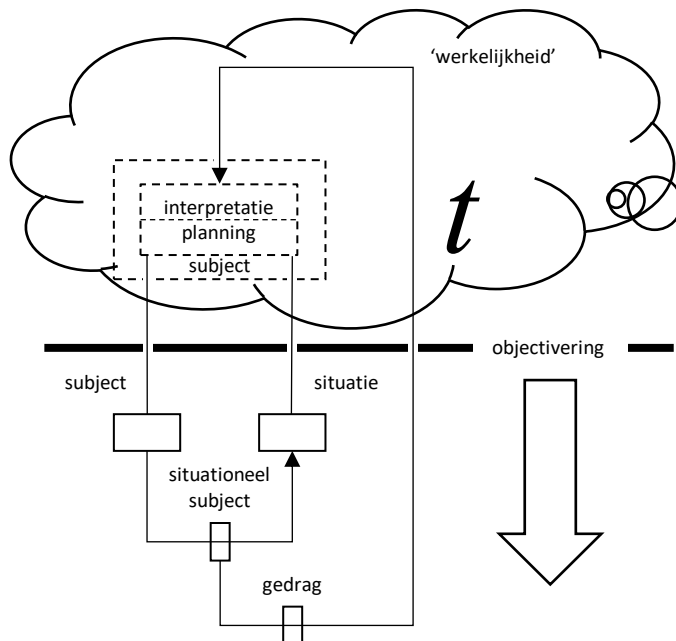
Als je indruk is dat ik nogal afdwaal, en dat blijf doen, ja, die indruk heb ik zelf ook. Althans, in eerste aanleg. Helaas stuit ik her en der nog op veronderstellingen die

m.i. stelselmatig mank gaan. Opruimen, dus maar. En oriëntatie openen. Want, met hier mijn bewerking van een bewering van Wittgenstein voor nadruk op relativiteit van regels, het regelstelsel

ist das Bezugssystem, mittels welches wir uns eine[n Regel] deuten.[p. 82]

Kortom, kip en ei.

101.18

101.19

onderwerp: oefening met/onderzoek naar stelselmatig modelleren, deel 6
(verkeersregeling volgens verhoudingsgewijze hoedanigheden)

Ik gebruik stelsel als aanduiding voor aansporing tot zoiets als open bereik. Dat is voor – behoud van – een zoveel mogelijk zgn open samenleving beslist geen luxe, maar cruciale voorwaarde. Hoe ver kunnen ‘we’ ermee komen?

Vroeg of laat zijn beperkingen onvermijdelijk door veronderstellingen, dwz door wat op voorhand als vaststaand aangenomen moet zijn.

Maar we moeten blijven proberen vooral dat zoveel mogelijk te beseffen. Want als openheid door dergelijke veronderstellingen onverhoopt onvolledig – gedacht – genoeg belemmerd raakt, kan de voor kennelijk grondiger vereiste oplossing tenminste worden gezocht of zij eventueel ook daadwerkelijk te vinden is, te weten in – ontwerp van – alweer ‘ruimer’ bruik- en houdbare veronderstellingen.

Okee, regels. Er is blijkbaar ‘iets’ dat regelt. Dat (die) noem ik (de) regelaar.

Er zijn talloze ... regelaars.

En moet een bepaalde regelaar op zijn beurt niet aan regels onderhevig zijn? Ofwel, wie is de ene regelaar van de andere regelaar?

Veronderstellingen dienen vaak om dergelijke voortzettingen (lees ook: oneindige regressie) af te kappen. Van een bepaalde regelaar wordt dan soevereiniteit verondersteld.

Over zo’n toeschrijving kunnen mensen dan weer heel verschillend denken. Er

blijven oorlogen over woeden.

Het ènkelvoud van soevereiniteit houdt geen stand. Ook de als 'hoogst' geldende regelaars moeten het van verhoudingen hebben, waarvoor ze aan, hmm, onderlinge regeling niet ontkomen.

Vooruit, neem aan dat er een regelaar is. Die is er dus, omdat hij (lees ook: zij) vindt dat er vooral 'iets' is dat regeling vergt. Volgens mij op z'n algemeenst uitgedrukt neemt de zgn werkelijkheid haar loop. Die loop probeert de regelaar te beïnvloeden. Dat doet hij als het ware getrapt. Hij stelt regels op om daarmee – ik noem ze maar even – uitvoerders te beïnvloeden, waarna van uitvoerders verwacht wordt dat zij zich volgens die regels gedragen voor de beoogde beheersing van – verloop van – de werkelijkheid.

Zo stelt iederéén minstens regels op voor zichzelf als (hoofd)uitvoerder.

Tijdens de tweede trap is de regelaar als zodanig min of meer naar de achtergrond verdwenen. De aangewezen uitvoerder(s) moeten 'het' immers 'doen.' Maar hoe kan elke uitvoerder weten wat van hem verwacht wordt met het volgen van de regel(s)? Daartoe moet(en) (de) regel(s) elke betrokken uitvoerder nodige en voldoende 'duidelijke' aanwijzingen bieden.

Tijdens de eerste trap kan de regel een uitvoerder, zeg maar, persoonlijk aanspreken. Zo doet iedereen dat 'natuurlijk' met zichzelf als (hoofd)uitvoerder. En in spreekwoordelijke kleine kring.

Maar er zijn grootschalige samenlevingen (lees ook: maatschappijen) waarvan de leden (lees ook: deelnemers aan maatschappelijk verkeer) praktisch onmogelijk – nog – persoonlijk in (verkeers)regels vermeld kunnen staan. Schaal noodzaakt tot zowel abstractie als objectivering.

Allereerst stelt de regelaar min of meer expliciet een beperking voor. Want de werkelijkheid is voor oriëntatie door uitvoerders nogal, zachtjes uitgedrukt, ruim bemeten. De regelaar geeft een aanduiding van het z.i. relevante, eh, gedeelte ervan. Hij objectiveert zo'n gedeelte als situatie resp. verhouding.

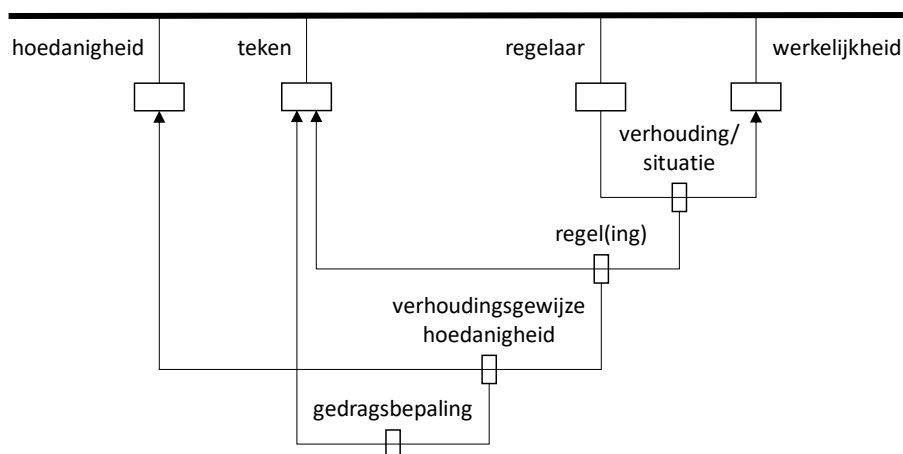
En volgens een verhouding zijn er dus deelnemers aan. Wie hij als deelnemers telt, abstraheert hij tot hoedanigheden (lees ook: rollen). En per hoedanigheid verstrekt de regelaar dan aanwijzingen voor gedragsaandelen aan – het verloop van – de verhouding annex situatie.

Met zulke regels moet ook weer iedereen dus leren herkennen in welke geobjectiveerde situatie/verhouding hij verkeert en welke geabstraheerde hoedanigheid daarin voor hem geldt.

Verhoudingen resp. verhoudingsgewijze hoedanigheden waarin hij nooit komt, zelfs nooit kan komen, te verkeren, hoeft iemand dus niet noodzakelijkerwijs te (her)kennen. Door slechts het gedragsaandeel volgens de telkens voor hem relevante situationele resp. verhoudingsgewijze hoedanigheid te leveren, zou – door de regelaar – immers afstemming geborgd moeten zijn met bijdragen door eventuele overige deelnemers in hun hoedanigheden.

Dat is de theorie. Toch maar opletten wat anderen doen, blijft vaak geboden.

In, doorgenummerd, figuur 15 geef ik met Metapatroon als modelleermethode een ruwe schets van grootschalige verkeersregeling.

figuur 15

Een bepaalde regel bevat aldus de nadere bepaling(en) van wat van iemand in een aldus bepaalde verhoudingsgewijze hoedanigheid verwacht wordt dat hij al dan niet doet, maar om zulke aanwijzingen te begrijpen wordt doorgaans, zeg maar, vóórkennis ... verwacht van wie als desbetreffende uitvoerder in aanmerking komt. En er kunnen ook voorwaarden gelden, bezit van diploma's bijvoorbeeld, met eventuele ... regels van dien. Verder, wat zijn de ... geregelde gevolgen, indien iemand een regel had moeten volgen, maar dat nagelaten heeft? Enzovoort. Kortom, een regel staat 'bepaald' niet op zichzelf. Wordt vervolgd.

101.20

Als je mij in één moeite door met zoveel woorden laat weten dat je gehoor geeft aan het verzoek om – ook – betrokken te zijn bij de opzet van het zgn Federatief Datastelsel (FDS), juich ik jouw besluit grondig toe.

Jij hebt het over "schakelen met het Platform Regelbeheer." Dat kan en moet volgens mij zelfs kortsluiten zijn. :-) Dat volgt immers uit de veronderstelling van ... stelsel. Daar hoort m.i. immers onlosmakelijk het idee bij dat er één (!) stelsel is. Niet meer èn niet minder. Want zou je méér dan één stelsel veronderstellen, rara, hoe hangen die op hùn beurt dan ... samen?

Ik wees je erop dat een functie van veronderstellingen o.a. kan zijn om "oneindige regressie af te kappen." Wat de aanname van een stelsel betreft, moet je dat dus doen middels de getalsmatige beperking tot één exemplaar.

Kortom, er kunnen geen verschillende stelsels zijn voor data, regels, enzovoort. Omdat er maar één stelsel kan zijn, moeten data, regels e.d. worden opgevat als, zeg maar, aspecten die als zodanig (!) ... stelselmatig samenhangen. Mikken op, borgen van zulke samenhang bedoel ik met kortsluiting.

Dus, als je voor regels als insteek kiest, moet je vroeg of laat – verband met – data ... regelen. Heb je voor data als insteek gekozen, dan kom je niet onder regels ervoor, eromheen e.d. uit.

Zo is het allesbehalve toevallig dat wij vanaf het allervroegste stadium van ons onderzoek naar regelbeheer overwegingen 'meenamen' over wat weliswaar Federatief Datastelsel heet, maar blijkbaar nog steeds onvoldoende aspectmatig in het ene, ruimere stelsel wordt gepositioneerd. Kijk er ajb de reeks van mijn eerdere emailberichten op na. Zie bijvoorbeeld "figuur 13 [voo]r wat de federale

(stelsel)voorziening als verwijzingenbron moet bieden, klaar.” Nou ja, bijna klaar. :-)
In dit ... verband wijs ik hier graag op wat er stelselmatig onder “verbinden” valt te verstaan zoals jij terecht aangaf dat leden van verschillende doelgroepen elkaar moeten kunnen ... verstaan. Als ik me even tot zgn vakmensen (lees ook: professionals, specialisten) beperk, werken pogingen tot uniformering (lees ook: standaardisatie) van betekenis door-de-vakdisciplines-heen van telkens een term averechts. Een ... vakterm heet niet voor niets zo. Volgens de ... betekenis van het ene vak betekent een bepaalde term zus, volgens een ander vak zo, enzovoort. Dáárom moet ook en vooral context als informatie – dat is een ... waaraan ik voorkeur geef ipv data – opgenomen zijn. Want pas inclusief nodige en voldoende context zijn relevante betekenisverschillen navolgbaar en van samenhang te voorzien. Zo ‘werkt’ Metapatroon daarom. Motto: contextuele verbijzondering. En dat is ook de manier om zowel regels als informatie onder de noemer van het ene stelsel te ... verbinden.

Nogmaals, met Metapatroon is er een stelselmatige methode voor. Maar om verschillende :-) redenen willen zowel bestuurders als specialisten vaak niet verbonden raken. En met veronachtzaming van wat jij “maatschappelijke oriëntatie noemt, steunen ze elkaar in verzet tegen “schakelen.” Haha, over schakels gesproken, wat ze blijkbaar ... verbindt, zou weleens de opvatting kunnen zijn die verbinding associeert met uniformering. Zo ja, dat duiden zij dan weer als poging tot onderdrukking. In verzet tegen dit laatste, onderdrukking, dus, hebben zij weliswaar gelijk, maar zij vergissen zich reeds met hun eraan voorafgaande onstelselmatige veronderstelling, te weten dat verbinding strikte uniformering vergt. Die misvatting blijkt diep verankerd.

101.21

onderwerp: oefening met/onderzoek naar stelselmatig modelleren, deel 7 (varianties op en met een stelselmatig informatiemodel)

Graag wil ik je nadere aandacht vragen voor – het model in – figuur 15. Je ziet daar regelaar meteen aan de horizon ‘hangen.’ Alles dat dáár weer ‘onder’ hangt, is er dus van afhankelijk, zeg ook maar aldus gerelativeerd, verondersteld.

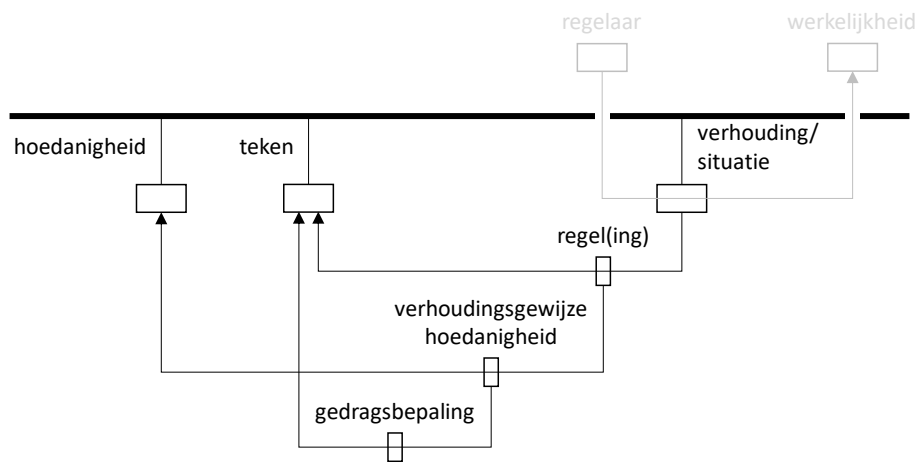
Een regelaar kan verwachten dat de kans dat ‘zijn’ regel daadwerkelijk wordt (op)gevolgd door uitvoerders groter is, indien hij ze absolute geldigheid ervan ‘wijs’ maakt. Dan probeert hij de afhankelijkheid van hem te herleiden tot zoiets als onaanvechtbaar geacht gezag om alternatieve interpretaties met subjectieve variëteit van dien zoveel mogelijk te beperken. Zo krijgen potentiële uitvoerders niet voorgesteld dat wordt verwacht dat zij zich oriënteren volgens de interpretatie van de regelaar, maar volgens een absoluut geldige voorstelling.

Zulke verabsolutering is dus vals in de zin dat reële variëteit ermee tekortgedaan wordt. Het leidt tot reductie. Er verdwijnen aanknopingspunten uit het model, dat daarmee uiteraard inboet aan stelselmatigheid.

In figuur 16 staat boven de horizon wat vrijwel altijd ontbreekt.

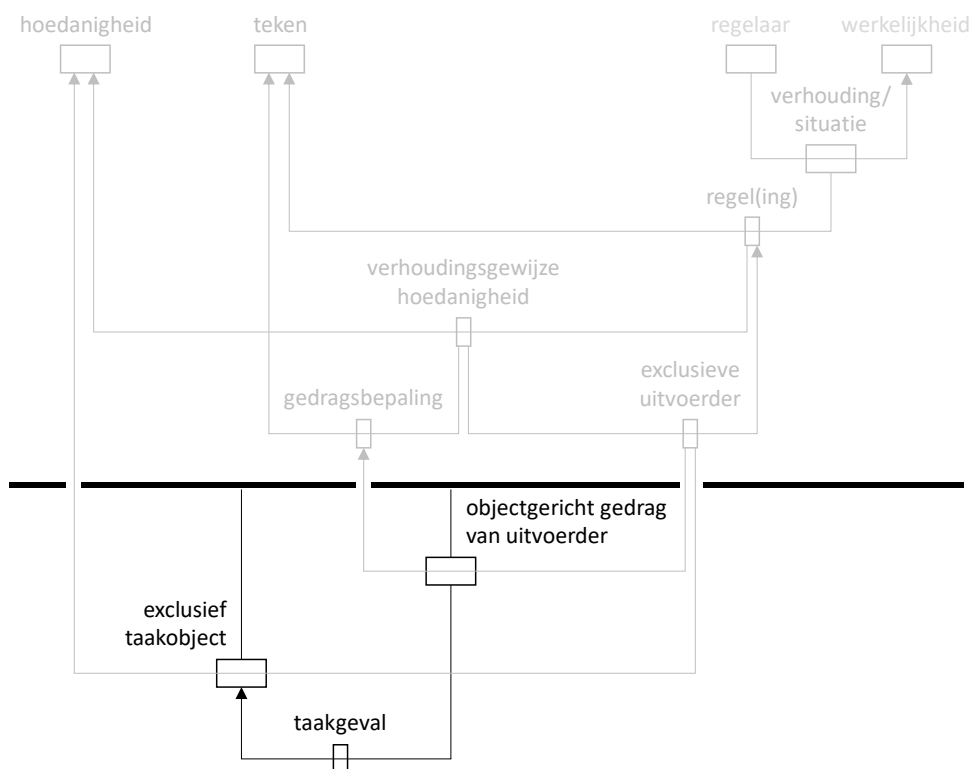
Wellicht zie je al aankomen waar ik hiermee naartoe wil. Met een apart digitaal informatiesysteem per regel(ing) is inderdaad ook dat aanknopingspunt, regel(ing), dus, overbodig voor beheersing van variëteit. En is dat hulpmiddel zelfs bestemd voor exclusief gebruik door een uitvoerder die zichzelf ook nog eens exclusief als – dus de enige – uitvoerder beschouwt en slechts één soort ‘klant’ van zijn

‘dienstverlening’?

figuur 16

Wat er overblijft is, precies, een domeinsysteempje. Een informatiemodel ervan/-voor blijft aldus beperkt tot meervoud van, zoals figuur 11.b al uitdrukt, taakspecifiek object. Je kunt dat dus ook zien als vergaand uitgekleed stelselmatig model, zie daarvoor figuur 17.

figuur 17

Of de domeinspecifieke reductie ad figuur 17 tot in detail klopt, valt stellig nog te twisten. Op hoofdlijn hoop ik nogmaals te verduidelijken dat domein en stelsel respectievelijke schaalniveaus betreffen met noodzaak van dien on ertussen – dus – te kunnen, dat is jouw term, :-) “schakelen.”

Ik ga ook nog op een andere manier met figuur 15 door. Eerder kondigde ik aan een vergelijking te maken met het zgn taalmodel dat Mariette Lokin in haar boek met dezelfde titel oppert voor – wat zij noemt – wendbaar wetgeven. Ik ga dat met – het model in – figuur 15 proberen uitgaande van haar opsomming (in: **Wendbaar wetgeven**, zie pp. 158-159).

Meteen wijs ik erop dat Lokin met haar regelontleding lijkt aan te sluiten op de ... regels voor redekundige ontleding. Dat betreft bijbehorende vaste, inderdaad, hoedanigheden: onderwerp (subject), meewerkend voorwerp en lijdend voorwerp. Zoals ik een verhouding annex situatie opvat, geldt er geen vooraf bepaalde hoedanigheden- annex rollenverdeling. Volgens een verhouding tellen gedragsaandelen van deelnemers eraan over en weer. In de zin dat de ene deelnemer, bijvoorbeeld, subject is, kan een andere als, bijvoorbeeld, object (lees hier: lijdend voorwerp) gelden. Dat kan volgens dezelfde verhouding ook omgekeerd het geval zijn.

Verder heeft Lokin niet zozeer een taal-, maar veeleer een regelmodel willen voorstellen. Wat zij als elementen opsomt, noem ik daarom regelementen. Als eerste regelement staat “subject” vermeld. Dat valt volgens – het model in – figuur 15 onder verhoudingsgewijze hoedanigheid. Is er een bepaald exemplaar van. Dan kan ook Lokins regelement “object” worden opgevat als een exemplaar ervan. Zij beschouwt als “doel [...] datgene tot wie, of datgene waarop de handeling of situatie zich richt.” O.a. hierin laat zich m.i. het gemis, ook in Lokins regelmodel, van de regelaar merken. Het is immers de regelaar die een (im)materieel gedeelte van de zgn werkelijkheid als een situatie resp. verhouding begrijpt en door uitvoerders wil laten begrijpen. Zijn bedoeling ligt daarom in die bepaling besloten.

Wat Lokin vervolgens verstaat onder rechtsbetrekkingstype” en “rechtsfeittype” kan ik niet zo goed beoordelen, :-) maar om iets anders dan aspect(en) van wat in figuur 15 verschijnt als gedragsbepaling per verhoudingsgewijze hoedanigheid per regel(ing) kan het daarbij m.i. niet gaan.

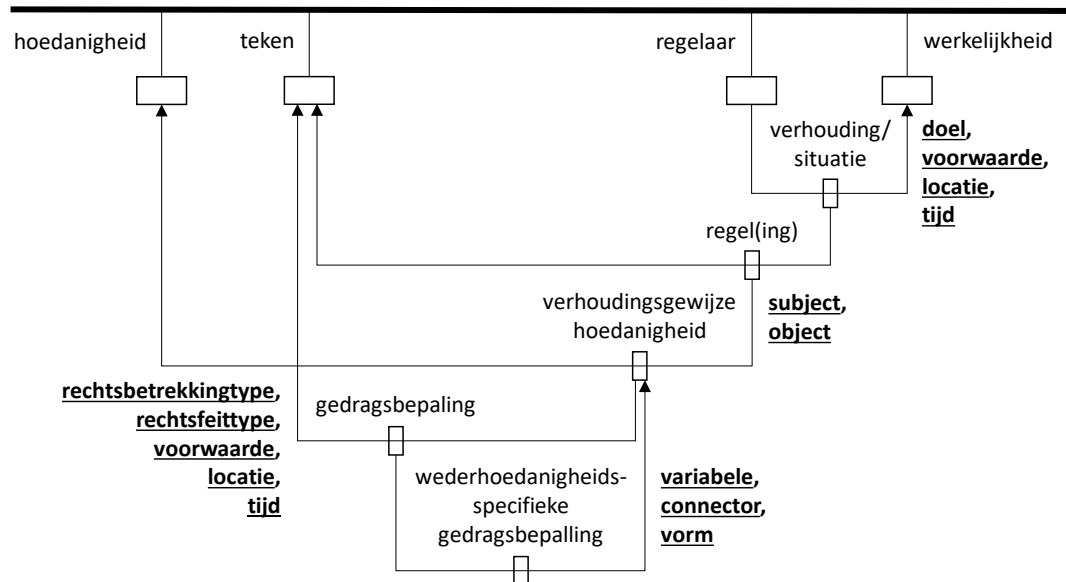
De regelementen “voorwaarde,” “locatie” en “tijd” lijken mij volgens figuur 15 tweeledige positionering te verdienen. Allereerst kunnen ze alle drie eveneens besloten liggen in de bepaling door de regelaar van wat als situatie/verhouding telt om te regelen. Vervolgens kan een deelnemer er in de desbetreffende verhoudingsgewijze hoedanigheid voor zijn gedragsaandeel aan – het verloop van – de verhouding mee te rekenen hebben. Op die manier gaat het ook verder volgens figuur 15 om aspecten van gedragsbepaling.

Lokin stelt dat het regelement “variabele [...] attributen of eigenschappen van het object” dekt, terwijl het regelement “connector [...] de relatie tussen object en variabele uitdrukt in [bepaalde] termen.” Van hoe zij dat bedoelt, begrijp ik nog minder. Maar ik kan me voorstellen – verhouding, nietwaar? – dat een deelnemer met bepaalde – andere – deelnemers op telkens een specifieke(re) manier moet – kunnen omgaan. Dat vergt uitbreiding van – het model in – figuur 15. De gedragsbepaling voor – iemand in – de ene verhoudingsgewijze hoedanigheid moet daarvoor kunnen worden verdeeld in gedragsbepalingen per – deelnemer in een – andere verhoudingsgewijze hoedanigheid. Die uitbreiding is in figuur 18 opgenomen. Het laatste regelement dat Lokin voorstelt, is “vorm [als] de middelen waarmee (instrument) de handeling wordt verricht of de wijze waarop (procedure).” Dat hoort dan bij het toegevoegde aanknopingspunt. Met excuus voor de aanduiding:

wederhoedanigheidsspecifieke gedragsbepaling.

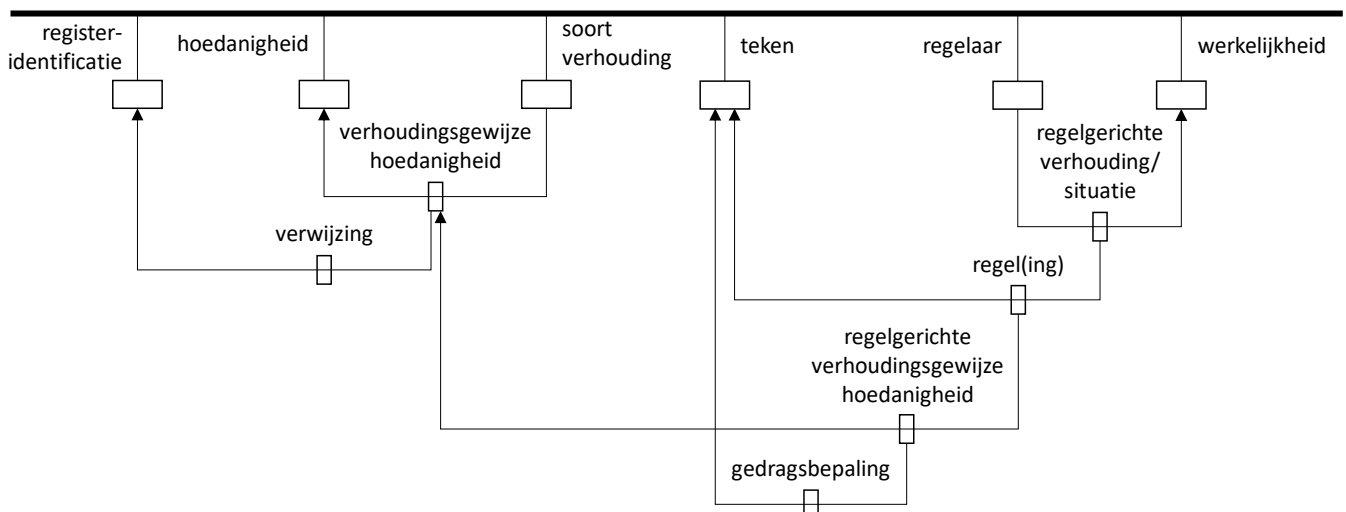
Verder in figuur 18 zijn Lokins voorgestelde regelementen met dikke letters en onderstreept stelselmatig geplaatst.

Nou ja, het is een poging tot ... verbinding. Daarvoor zou in een project als Platform regelbeheer toch interesse in moeten zijn.

figuur 18

En dan heb ik gelet op jouw betrokkenheid bij Federatief Datastelsel meteen maar figuur 13 met figuur 15 gecombineerd, met figuur 19 als resultaat. Dat model betreft stelselmatig zowel data als regels. Nou ja, het is een aanzet.

figuur 19

Is het een idee om elkaar binnenkort weer eens te spreken?

101.22

onderwerp: oefening met/onderzoek naar stelselmatig modelleren, deel 8 (als voorwaarde voor 'verbinding' van juristen: naar relativisering van gedragsaandeel door – digitale - machine)

In dit stadium zijn modellen nog niet zozeer ontwerpen, maar bieden veeleer discussiestof. En we moeten dus extra alert op aannames (lees dus ook: veronderstellingen) zijn. Beperkt tot een zgn domein blijven ze vaak verhuld door afbakening. Aannames worden dan domweg als gegeven ... aangenomen.

Voor (het) stelsel(schaal)niveau valt praktisch overigens evenmin aan enige afbakening te ontkomen. Tja, in zoverre blijft ook een stelsel een ... domein. :-) Maar dan moet je tenminste – proberen te – weten waar de spreekwoordelijke schoen kan gaan wringen als gevolg van het ergens afkappen van de leest.

Zo lijkt het in figuur 19 als verkennend ontwerp erop dat ik voor het zgn Federatief Datastelsel wat o.a. de knooppunten 'soort verhouding' en 'hoedanigheid' betreft, heb verondersteld dat exemplaren ervan algemeen (lees ook: absoluut) geldig zijn. En gecombineerd tot 'verhoudingsgewijze hoedanigheid' lijkt het dat een netzo algemeen/absoluut geldige index ontstaat voor – toegang tot – informatie in respectievelijke registers. Dat klopt natuurlijk niet. Want ook zo'n index is minstens gedeeltelijk ... geregeld, dwz met – afhankelijkheid van – een regelaar enzovoort van dien.

De beheerder van de federatieve, vooruit, thesaurus is dus door de regelaar van de federatie als een uitvoerder aangewezen. En de federatieve index annex thesaurus is volgens de bijbehorende gedragsbepaling het – beoogde – resultaat van het gedragsaandeel van de desbetreffende uitvoerder.

Stelselmatige vraag: Zijn er overigens meerdere federaties?

Laat ik, toegegeven, nee, dat is niet bepaald een stelselmatig antwoord, laat ik vooralsnog een enkel Federatief Datastelsel als ... supradomein aannemen. Maar ik ben me tenminste bewust van die afbakening, en ik weet óók hoe desgewenst verruiming mogelijk is. (Hoe dan? Ik geef dat hierbij op als modelleeroefening. :-)

Het is, herstel, ik vind het dan verstandig om (lees ook: op z'n minst) blijk te geven van erkenning dat óók opzet en beheer van de federatieve index annex thesaurus uiteraard met gedragsbepaling(en) geregeld zijn. Dat ... verband is in figuur 20 aangegeven.

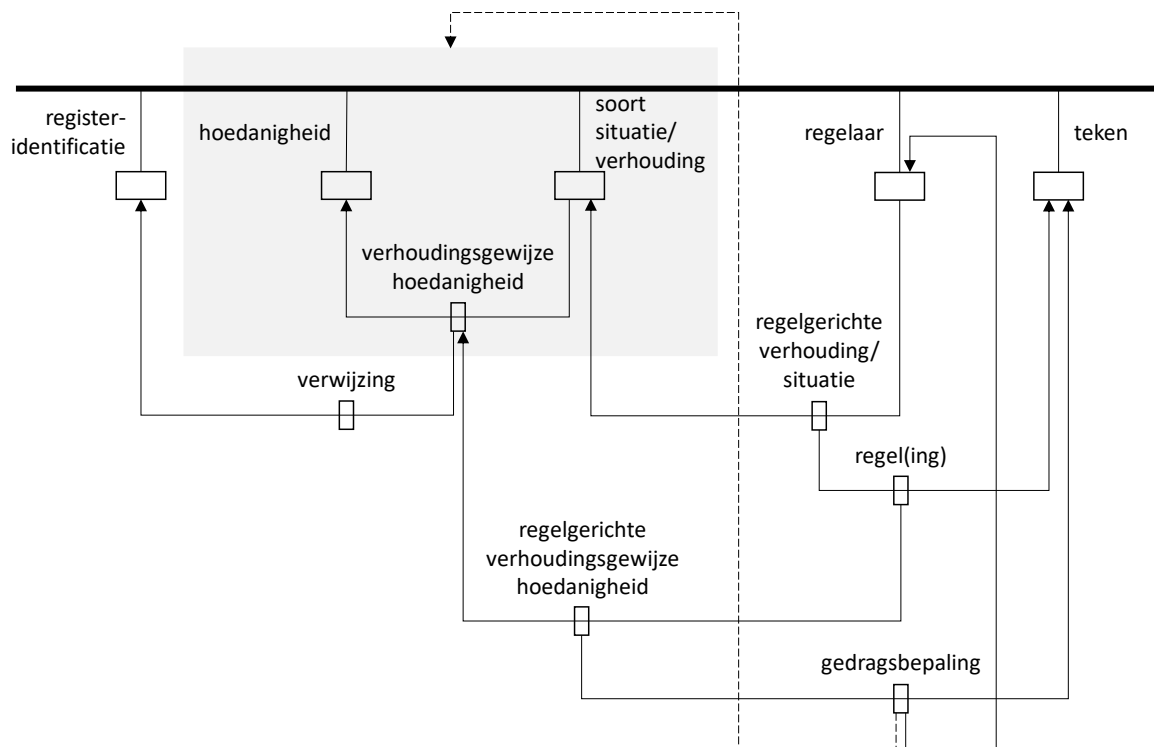
Maar met de ... beperking van stelsel tot een enkele federatie ligt het voor de hand om regelaars niet willekeurig situaties annex verhouding voor regel(ing) te laten kiezen. Het dient ... samenhang om daarvoor slechts (soorten)

situaties/verhoudingen in aanmerking te laten komen die als samenstellende delen van de index/thesaurus zijn erkend; die wijziging is in figuur 20 opgenomen.

Een regelaar die in de index/thesaurus – nog – géén z.i. relevante 'ingang' aantreft, moet dat dus eerst ... regelen middels gedragsbepalingen dáárvoor; dat ... verband is in figuur 20 reeds toegevoegd.

Oh ja, zoals het voorbeeld van de regelaar van de federatieve index annex thesaurus eveneens aangeeft, kan een uitvoerder gelet op zijn gedragsbepaling op zijn beurt als regelaar – moeten – optreden, enzovoort. Zie ook figuur 20 voor deze toevoeging van zgn recursiviteit van regels.

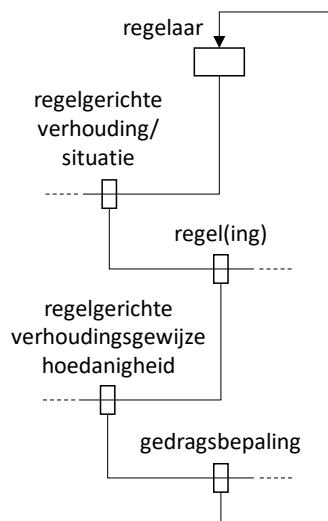
Ik herhaal met nadruk dat dergelijke – modellen in – figuren vooralsnog vooral moeten dienen om van (on)stelselmatige veronderstellingen bewust te raken, ermee te leren omgaan en aldus varianten te overwegen.

figuur 20

Uitgaande van figuur 20 valt projectie van het taal-/regelmodel van Mariette Lokin uiteraard wat anders uit dan figuur 18 toont. De uitkomst zal echter min of meer dezelfde zijn.

Waarop ik daarom vervolgens wil – en m.i. nu ook kan – wijzen, nota bene principieel, is dat wat inmiddels figuur 20 is, óók een, zeg maar, regeltaal biedt. Ik heb voor figuur 21 een uittreksel van de directe 'regelementen' gemaakt. Wat óók moet opvallen is de samenhang ertussen. Dat zou je de expliciete regelgrammatica kunnen noemen.

figuur 21

Een bezwaar tegen de regeltaal à la figuur 21 zou kunnen zijn dat zij géén natuurlijke taal is. Zo'n bewering klopt. Maar wat Lokin in **Wendbaar wetgeven** als regeltaal voorstelt is dat evenmin. En dat geldt voor elke zgn taal die, op z'n Engels uitgedrukt, business rule management (BRM) moet dienen (met public rule management daarvan slechts in naam een variant).

Ik heb al beredeneerd, evolutionaire psychologie en zo, dat ook een willekeurige uitdrukking 'in' zgn natuurlijke taal nooit 'zomaar voor iedereen' begrijpelijk is. Maar gesteld voor een evident stelselmatige opgave moet m.i. hoe dan ook de hoofdvraag luiden, of een voorgestelde 'taal' daarvoor geschikt is.

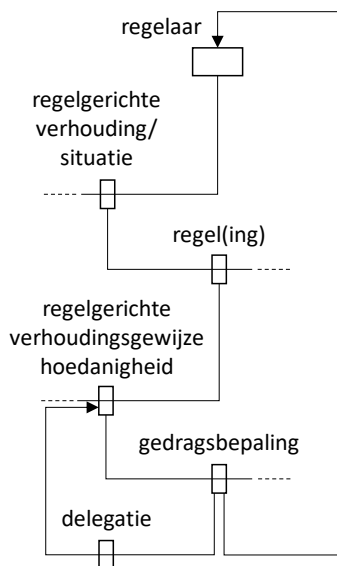
Wat zijn de aannames met BRM zoal? 'Aanhangers' blijken zich er vaak niet van bewust. Er geldt zoiets als exclusieve uitvoerder. Over domein gesproken, dat is de ... business in kwestie. Die business wil daadwerkelijke uitvoering kunnen overlaten aan een – digitale – machine. Dat vergt echter expliciete instructies. Het idee van zgn management is dan dat business rules eveneens met een – digitale – machine omgezet – zouden moeten kunnen – worden in nodige en voldoende machine rules. En het idee is dat uitvoering van business rules met ervan afgeleide machine rules volledig gebeurd. Daarvoor moeten ze allereerst als business rules 'natuurlijk' volledig e.d. genoeg opgesteld zijn om als machineversie volledig uitvoerbaar dóór de machine te zijn (om te beginnen voor de 'vertaling' naar machine rules). Met de vereiste volledigheid enzovoort hebben zgn business rules echter – vooruit, vrijwel – niets van natuurlijke taal zoals subjecten benutten als ze elkaar treffen door over en weer uitvoerder te zijn. Kenmerkend voor natuurlijke taal is zelfs soms bijna volledige ... onvolledigheid, zie ook o.a. [Geef mij ajb even de pindakaas!](#) De één gaat geen moeite doen, nou ja, wat minder ijdele mensen zien er doorgaans van af, om de ander te vertellen wat hij meent dat die ander allang weet. Daarop zijn daarom (!) ook tot en met formele regels voor maatschappelijk verkeer berekend. Als de verkeersregel 'rechts houden' luidt, gaat de regelaar ervan uit dat subjecten als weggebruiker o.a. weten wat in die situatie met 'rechts' is bedoeld.

Mijn indruk is dat ook Lokin echter nogal klakkeloos de aannames voor BRM volgt. Daarvan vind ik haar keuze voor regelementen blijk geven. De enkelvoudig veronderstelde uitvoerder noemt zij subject. En zij stelt ook verder een ontleding voor die voor elke zgn regel 'elementen' oplevert waarvan eenduidig machine rules afgeleid zouden moeten kunnen worden voor volledige uitvoering. Tja, dat is voor elk denkbare regel, zachtjes uitgedrukt, nog niet zo gemakkelijk.

Uitweg? Om voor alle regels te doen alsof een – digitale – machine ze moet – kunnen – uitvoeren, is onzin. En om een regel zodanig uit te drukken, dat 'vertaling' naar eenduidige, zeg maar, machinale regels wellicht mogelijk raakt, maakt zo'n regel juist onbegrijpelijk voor, eh, reguliere deelnemers aan maatschappelijk verkeer. Voor "maatschappelijke oriëntatie" mist BRM domweg dat het daarvoor gaat om verhoudingen waarin zgn deelnemers nota bene allemaal uitvoerder – kunnen – zijn. Nogmaals, uitweg? Volgens de 'regeltaal' van figuur 21 is het dan mogelijk om voor een bepaalde regel(ing) als één of meer van de bijbehorende 'regelgerichte verhoudingsgewijze hoedanigheden' een, ach, waarom niet, – digitale – machine aan te wijzen. In geval van welke machine dan ook moet in het kader van de regel in kwestie voor de werking ervan 'natuurlijk' wel een menselijk subject verantwoordelijk gesteld zijn. Nog weer algemener is delegatie aan de orde, zie figuur 22 voor toevoeging.

Met een – digitale – machine eventueel (!) als mede-uitvoerder van een regel(ing)

vervalt (!) de reden, en stellig onhaalbare eis, om elke regel volledig geschikt voor 'vertaling' naar machine-leesbare ... regels uit te drukken. De behoefte aan dergelijke formule(ring) blijft immers beperkt (!) tot het beoogde gedragsaandeel van zo'n machine en dáárvoor volstaat een bijbehorende gedragsbepaling.

figuur 22

Erkenning dat regels verhoudingen betreffen, met in beginsel mede-uitvoerders van dien, en dat een – digitale – machine eventueel als gedelegeerd mede-uitvoerder telt, stel ik je graag voor als principiële relativering om allereerst (!) door juristen te laten overwegen. Volgens mij doen zulke aannames 'recht' aan "maatschappelijke oriëntatie" en zoals juristen die – willen – opvatten lijkt mij voor regelbeheer nogal maatgevend. Want (pas) indien zij zich ... verbonden willen zien, zijn er daarmee voor regelbeheer ... regels die ict-ers in hun passende verhoudingsgewijze hoedanigheid 'maar' moeten gaan volgen. :-)

Zelf vind ik deze relativering evenwichtig, daarom mede noodzakelijke voorwaarde voor "maatschappelijke oriëntatie." Is mijn redenering om te beginnen begrijpelijk? Heb je op- en aanmerkingen?

101.23

Dus ook, elk teken is als regel een uitvoeringsvoorstel (Engels: every sign is a rule, proposed for execution).

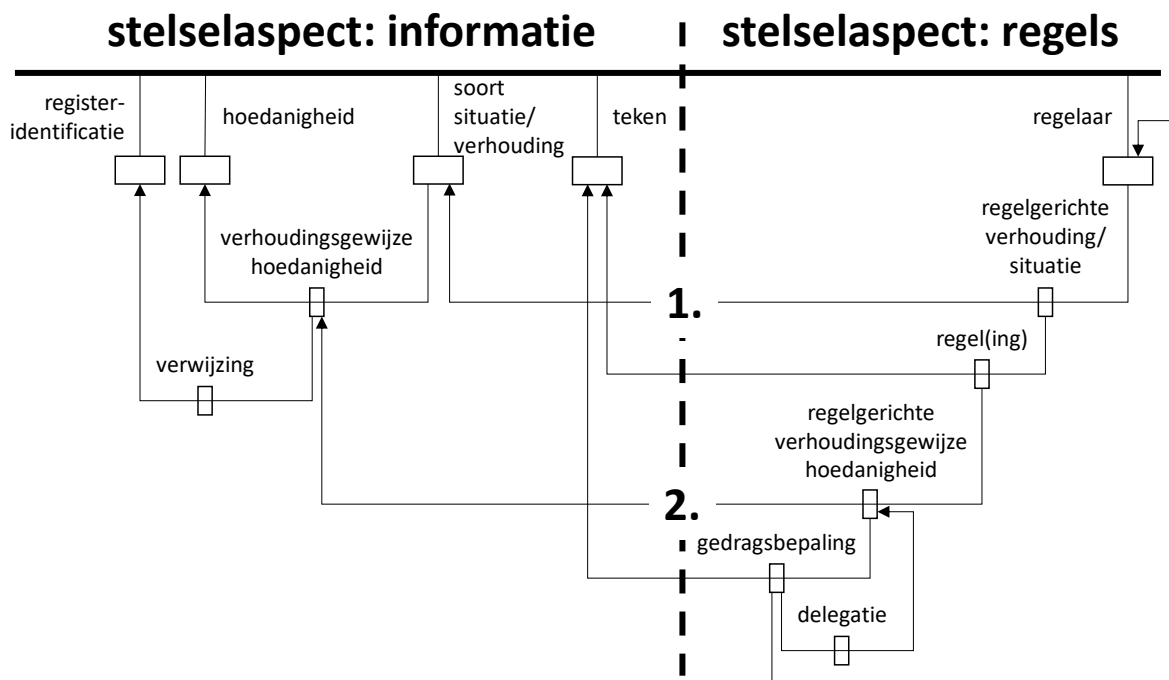
101.24

onderwerp: oefening met/onderzoek naar stelselmatig modelleren, deel 9 (één stelsel, drie verbindingen tussen regels en informatie)

Je moet er maar tijd voor hebben om het allemaal te lezen, de bijgevoegde modellen na te lopen. :-) Maar ik heb me met dit en een volgend emailbericht extra gehaast om een tussenstand te bereiken waarop mij een pauze in het zoekend documenteren nuttig lijkt. Want ik vind dat we al aardig wat hebben ... gevonden (en als documentatie beschikbaar). Wat mij betreft tijd voor onze over-en-weer-wegingen ervan.

Als je, bijvoorbeeld, naar figuur 20 kijkt, kan je er zoiets als verdeling volgens informatie en regels als stelselmatige aspecten 'in' zien. En als je er even van afziet

dat ook regels uiteraard met informatie uitgedrukt – moeten – zijn, dekt de linkerhelft van – het slechts wat anders weergegeven model in – figuur 23 dan informatie en de rechterhelft regels. Zoiets als een grens ertussen heb ik met een dikke stippellijn aangegeven.

figuur 23

Verder afgezien van ‘teken’ als vooralsnog zelfs opzettelijk ruw voorgesteld aanknopingspunt, toont figuur 23 aldus reeds twee – soorten van – verbinding tussen genoemde aspecten. Voor zowel ‘regelgerichte situatie/verhouding’ als ‘regelgerichte verhoudingsgewijze hoedanigheid’ kiest, althans volgens dit model, de regelaar element(en) uit de verzameling ‘soort situatie/verhouding’ respectievelijk ‘verhoudingsgewijze hoedanigheid.’

Er hoort een derde verbinding bij. Voor zijn gedragsaandeel aan de uitvoering van een regel(ing) kan een uitvoerder ‘iets’ moeten doen met wie en/of wat niet geldt (lees ook: door de regelaar niet erkend is) als mede-uitvoerder volgens de regel(ing) in kwestie. Als algemene aanduiding van zo’n onderwerp van een gedragsaandeel stel ik regelobject voor.

Zo kan een gedragsbepaling een willekeurig aantal – soorten – objecten vermelden. Waaruit kan de regelaar ervoor kiezen voor telkens de uitvoerder van een verhoudingsgewijs gedragsaandeel? In een ... geregeld stelsel zijn dat wederom elementen van de verzameling ‘verhoudingsgewijze hoedanigheid.’ En per opgegeven – soort – regelobject kunnen er voor de gedragsbepaling in kwestie criteria aan toegevoegd zijn voor selectie van objectexemplaren.

Voor een medisch zorgverlener is zo’n ‘object’ een bepaalde patiënt. Als uitvoerder heeft de zorgverlener o.a. informatie over het verblijfadres van de patiënt nodig, maar dat is slechts middel voor verlening van daadwerkelijke zorg.

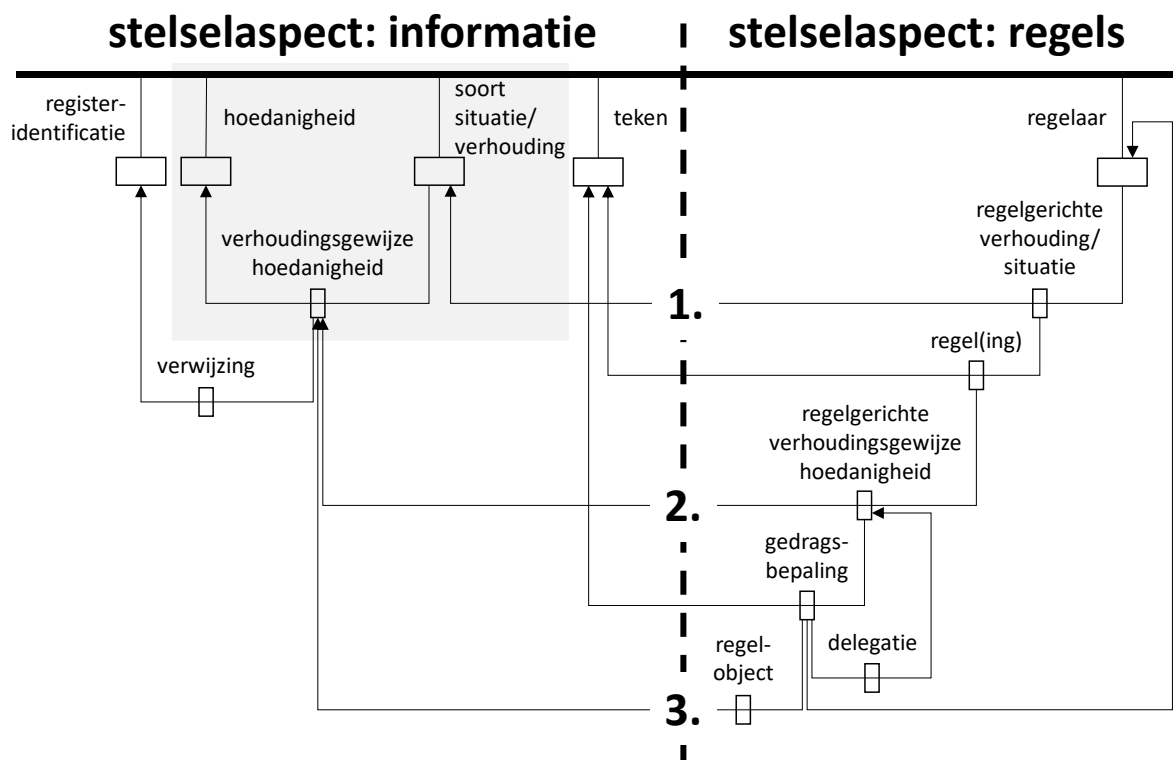
Het klopt dat gedragsaandelen zich kunnen beperken tot informatieverwerking. Met digitale middelen, ook nog eens vernetwerkt, kan het ... aandeel van zulke strikt informatieverwerkende aandelen toenemen. Nota bene, met digitale verwerking kan

echter – pas – een regelbegrip in de zin van business rule management eventueel praktisch voordelig aan de orde zijn. Ach, waarom niet? Maar is dat beperkt tot bedoelde gedragsaandelen eigenlijk de moeite van ervoor benodigde voorzieningen wel waard?

Hoe dan ook geeft het geen ... pas ervan uit te gaan dat alle gedragsaandelen geregeld kunnen, erger nog, moeten worden 'overgenomen' door digitale machines. Nee, die aanname doet niemand zo letterlijk. Maar intussen wordt vaak – alsmaar vaker? – een regelbegrip voorgesteld dat er domweg op neerkomt.

In figuur 24 is de derde stelselmatige verbinding tussen informatie- en regelaspect toegevoegd. Van rechts naar links zijn daarmee sporen aangeduid om over informatie te beschikken voor verwerking volgens zgn doelbinding in de zin dat verwerking onderhevig moet zijn aan aanvaarde ... regels. Daarmee laat zich overigens in één moeite door autorisatie met treffende nauwkeurigheid ... regelen. En in de omgekeerde richting, dus van links naar rechts, kan worden nagegaan welke, zeg maar, maatschappelijke objecten in welke verhoudingsgewijze hoedanigheden aan welke regels onderhevig – kunnen – zijn. Wie dat zelf wil nagaan, en volgens de AVG heeft iemand er als zgn betrokkene recht op, moet daarvoor dan wel stelselindex van erkende verhoudingsgewijze hoedanigheden ... begrijpen.

Kortom, voor beheersbaarheid draait het, heen en weer, om die stelselindex; in figuur 24 is dat modelgedeelte daarom wederom 'uitgelicht.'

figuur 24

Ik vind figuur 24 voorts samenvatten dat een federatief datastelsel pas zinvol valt te ontwerpen enzovoort gericht (!) op regelbeheer volgens "maatschappelijke oriëntatie," zoals omgekeerd een zinvol ontwerp enzovoort van regelbeheer in een

decentrale eenheidsstaat zoals Nederland pas mogelijk is door het federatieve datastelsel er als onlosmakelijk onderdeel van te beschouwen. Het is maar een – herhaalde – tip.

101.25

onderwerp: oefening met/onderzoek naar stelselmatig modelleren, deel 10 (over verbinding van regelbegrippen)

De afgelopen weken heb ik **Doelarchitectuur Platform Regelbeheer** (versie 1, concept 2, 13 oktober 2025) zelfs herhaald ingezien. Inmiddels meen ik te begrijpen waarom, zoals jij mij schreef nadat je een bijeenkomst ter beoordeling van genoemd document bijgewoond had,

architecten en [...] juristen [...] elkaar [...] wederzijds [...] nog niet [...] begrijpen.

Ach, waren dat maar architecten in de zin van informatiekundig ontwerpers. Ik blijf ze ict-ers noemen.

Enfin, jij voegde eraan toe, dat

er [...] behoefte [...] is [...] aan een duidelijke definitie van wat onder een 'regel' verstaan wordt.

Nu staat er in – die versie van – **Doelarchitectuur Platform Regelbeheer**, zie daar paragraaf 7.1, dat

we in dit document het begrip 'regel' als volgt [...] definiëren [...]: Een door analyse verrijkt kennismodel en of logisch of rekenkundig construct dat is gebaseerd op juridisch bindende afspraken die sturing geven aan de primaire taak van een uitvoeringsorganisatie.[p. 44]

Huh?! Maar de opstellers van dat document zijn er blijkbaar nog niet tevreden over, want zij hebben eraan toegevoegd dat

een nog te nemen besluit is om deze definitie [van regel] te verbeteren naar: Een door analyse verrijkt kennismodel en of logisch of rekenkundig construct dat is gebaseerd op juridisch bindende afspraken die de functie en het functioneren van een dienst verder doet formaliseren.[p. 44]

Wat beschouwen zij als “verbeter[ing]”? Blijkbaar vinden zij “sturing geven” niet “logisch of rekenkundig” genoeg. Zij mikken onder de noemer van een regel op wat “de functie en functioneren [...] verder doet formaliseren.” Dat klinkt als overtreffende trap van bureaucratie, brrr.

Er staat een – poging tot – definitie van iets anders bij:

De taal waarmee een door analyse verrijkt kennismodel en of logisch of rekenkundig construct uitgedrukt kan worden en die het een formele semantiek geeft noemen we een 'regeltaal'. [p. 45]

Terwijl het aan het begin – van de, zeg maar, tussenversie die wij beschikbaar kregen – van **Doelarchitectuur Platform Regelbeheer** wemelt van opmerkingen, ontbreken ze zelfs geheel aangekomen bij die voorstellen voor definitie(s) van ... regel.

Nee, ik ben geen jurist. Maar ik kan me voorstellen, dat een jurist, als hij (of: zij) dat leest zelfs geen enkel aanknopingspunt herkent voor redelijke overwegingen. Zo van, laat ook maar. Nog waarschijnlijker lijkt mij trouwens dat hij zover in dat document niet eens gekomen is.

Tja, afhankelijk van ... context valt ook onder regel van alles nog wat te verstaan. Ik

heb **Van Dale** (editie 2015) er even bijgehaald. Wat – slechts – daarin als hoofdbetekeningen erkend zijn, staat meteen aan het begin van het lemma **regel** opgesomd:

1. rij 2. lijn waarop geschreven wordt 3. reeks woorden 4. geschreven mededeling 5. liniaal 6. richel 7. gewone orde 8. manier van doen 9. voorschrift 10. geheel van voorschriften 11. tucht.

Ik neem hier gemakshalve maar even aan dat ict-ers allemaal één regelbegrip ‘hebben,’ en juristen allemaal een ander. Dan zou je kunnen zeggen dat Mariette Lokin o.a. in **Wendbaar wetgeven** een voorstel voor ... verbinding doet met haar taal- annex regelmodel. Zij is weliswaar ... jurist, maar blijkt, althans, dat vind ik zelfs evident, uit te gaan van – wat zij begrijpt als – het regelbegrip van ict-ers zoals die ict-ers dat – volgens Lokin – willen benutten voor – digitalisering volgens – zgn business rule management. Hmm, daar gaat volgens haar veronderstellingen helaas veel mis. Zij lijkt op verbinding als uniformering, als standaardisatie te mikken. Ik veronderstel daarentegen dat de regelbegrippen van o.a. juristen resp. ict-ers nogal verschillen. En terecht. Anders zouden ze geen verschillende beroepen beoefenen, nietwaar? Het is dus niet een kwestie van het vinden van een over en weer begrijpelijke regeltaal om zowel juristen als ict-ers te laten ... begrijpen dat zij, eh, au fond allemaal hetzelfde regelbegrip aanhangen. Toch?!

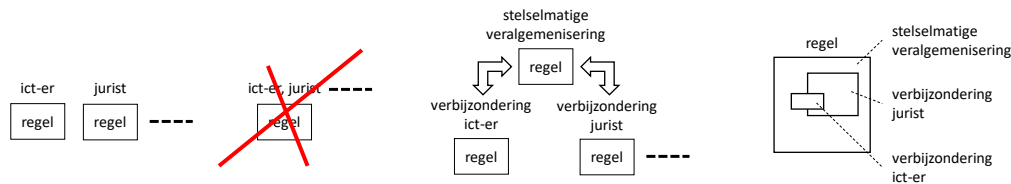
Als mijn veronderstelling van reële variëteit klopt, kan je dus blijven proberen tot een gemeenschappelijk, gedeeld begrip van regel te komen, maar zal dat altijd tevergeefs – moeten – zijn.

Dat moet dus anders. Gelet op de noodzaak van stelselmatigheid, ofwel opening voor willekeurig verschillende begrippen in samenhang, kan het ene nogal verbijzonderde begrip nooit zoiets als de basis vormen voor een ander nogal verbijzonderd begrip. Wat daarentegen wel een kans heeft, is om een nota bene algemener begrip voor te stellen om vervolgens zowel het ene als het andere begrip als verbijzondering ervan te laten ... begrijpen.

Zo heb ik dat model van een regeltaal in figuur 22 bedoeld. En daarom stel ik je voor er allereerst met juristen over te praten. De vraag is dan, herstel, ik stel je voorts graag voor om ze dan de vraag te stellen of zij er hun regelbegrip in kwijt kunnen met explicitering van voor hen noodzakelijk aanvullende verbijzondering(en), ofwel zonder wijzigingen van wat figuur 22 dan als hoofdstructuur toont. En wie weet hebben zij kritisch-opbouwende suggesties voor bedoelde hoofdstructuur. Het idee is dus niet dat zij van regelbegrip moeten veranderen. Integendeel. Maar ook hun regelbegrip is onvermijdelijk – want het gaat om een vakdiscipline – nogal, eh, contextueel. Stelselmatig kan het opbouwende idee slechts zijn om er, zoals met elke realistische betekenis, recht aan te doen.

Wat ik verwacht – hoop? :-) – is dat zij in elk geval kunnen meegaan met het als algemener voorgestelde regelbegrip als verhoudingsgewijs georiënteerd, dus met aanwijzing van deelnemers eraan als mede-uitvoerders. (Want) op die manier kan, zoals ik eerder toelichtte, het kennelijk heersende regelbegrip van ict-ers, waaraan dus eveneens recht moet worden gedaan, nou ja, voor zover volgens “maatschappelijke oriëntatie” opbouwend verdedigbaar, :-) in overeenstemming (lees ook: verbinding :-) worden gebracht met een, zeg maar even, onderdeel van het regelbegrip van juristen zoals dat via een algeme(e)n(er) regelbegrip voorzien is van een hoofdstructuur met ruimte voor verschillende (!) verbijzonderingen.

In figuur 25 heb ik proberen te verbeelden dat samenhang van verschillen een algemener schakelpunt vergt.

figuur 25

Let wel, wat als regeltaal kan dienen, verschilt – deels – uiteraard ‘mee’ met de verschillende regelbegrippen. Zowel de ene regeltaal (die er zoals beoogd dus nooit kan komen) als het ene regelbegrip (op basis van business rule management) dat in **Doelarchitectuur Platform Regelbeheer** wordt voorgesteld, is niet bemeten op enkele van de daarin/-mee veronderstelde doelen (en mede daarom zijn om te beginnen die doelen onevenwichtig).

Omdat het een illusie is van o.a. juristen en ict-ers eenzelfde regelbegrip te verwachten voor hun respectievelijk kwalitatief (!) verschillende gedragsaandelen, precies, denk ook aan wat Ludwig Wittgenstein over zgn taalspelen opmerkt, hebben pogingen géén zin om een regeltaal te ontwikkelen voor het elimineren van verschil ertussen.

Zodra een gedragsaandeel terecht geschikt geacht is voor digitalisering, kan en moet verder een regelbegrip op z’n ict’s er zelfs zo direct mogelijk op van toepassing zijn (en of dat optimaal een begrip is volgens business/public rule management, kan hier in het midden blijven).

101.26

Op mijn beurt ben ik “erg blij” met jouw erkenning van reductie (lees ook: veronachtzaming, ontkenning e.d.) van reële variëteit als “het achterliggende probleem.” Zo heb ik reeds jouw eerdere agendering van “maatschappelijke oriëntatie” graag opgevat. Ofwel, zonder oplossing voor allereerst dat probleem blijft het prutsen.

Als ik je goed begrijp, vergelijk je – reductie tot – enkelvoud en – ruimte voor – meervoud met 0 (nul) respectievelijk 1 (één). Hmm, als je me nog een suggestie veroorlooft, op die manier vind ik de vergelijking niet opgaan (en als ik haar verkeerd begrepen heb, is dat een andere reden ervan af te zien :-).

Wat ict-ers “achterliggend,” en aldus vergaand onbewust, “gewend” zijn, is niet eens zozeer “alles [...] te vertalen naar één begrip,” maar veeleer zelfs van de noodzaak om zulk enkelvoud uit te gaan. Je hebt gelijk, dat is hun averechtse idee van “standaardisatie.” Waarom? Daar zijn wat zij kennen als methoden & technieken op gebaseerd. Die heten vaak domeinspecifiek, waarbij de aanduiding domein die reductie verhuult. Volgens domeinspecifieke methoden & technieken kunnen ict-ers inderdaad pas overweg met enkelvoudige identificatie per begrip. Als je zulke methoden & technieken als oorzaak beschouwt, is reductie dus gevolg ervan. Omdat vrijwel niemand beseft dat andere methoden & technieken mogelijk zijn, en daadwerkelijk bestaan, geldt – de eis/noodzaak van – enkelvoudige begripsidentificatie als dogma. Sinds ict-ers abusievelijk menen zowel dat het voor begrippen niet anders kan, als dat alles aan digitalisering onderhevig is, willen zij alles volgens dat dogma ... regelen. Dat vinden ze ... normaal.

Met Metapatroon, nou ja, met het “achterliggende” beginsel van samengestelde begripsidentificatie valt begripsmatige reductie te vermijden. De reële variëteit van begrippen kan worden voorzien van evenzovele identificaties door per begrip tevens nodige en voldoende context expliciet in de identificatie op te nemen. Neem de term: regel.

Wat juristen begrijpen, wat ze als – adviseurs van – regelaars behoren te begrijpen, is dat een bepaalde regel op zijn beurt een, zeg maar, stelsel is, maar dan van gedragbepalingen. Afhankelijk van hoe de respectievelijke uitvoerders elk zo’n bepaling opvatten, enzovoort en in verband daarmee afhankelijk van veranderlijke omstandigheden (lees dus ook: veranderlijke situatie, verhouding) houdt een regelaar voor afstemming tussen gedragsaandelen rekening met per uitvoerder de behoefte aan zoiets als een bandbreedte. Jij wijst terecht op “bewust meervoudig uitlegbare regels.” In zoverre is een gedragsaandeel verzorgd door een – digitale – machine geen uitzondering, maar een grensgeval. Een uitzondering past immers niet. Dat doet een grensgeval nog wel, wat uiteraard vereist is om eveneens stelselmatig te passen. Ook een – digitale – machine krijgt voor haar gedragsaandeel dus een, zeg dus maar, gedragsmatige bandbreedte toegekend, maar met waarde ... nul. :-)

Tja, de naam Ictu staat voor ict uitvoeringsorganisatie. Veranderkundig en bijgevolg zelfs maatschappelijk lijken mij nodeloze problemen gemaakt te zijn, en dat houdt nog steeds maar niet op, door oplossing van allerlei problemen meteen aan ict-ers over te laten. Wie in- en externe ict-ers direct aanspreekt op relativering, afstemming, samenwerking en zo, heeft (lees ook: krijgt) doorgaans helaas weinig – één? – kans. Hun opdrachtgevers, soms? Zoals je zegt, dat blijft “een flinke uitdaging.” Een alternatief is er m.i. echter niet.

Eerder heb ik met zoveel woorden gesteld dat verband tussen informatie en regels als – zoiets als – aspecten in/voor een rechtsstaat draait, heel praktisch, om een, zoals ik dat genoemd heb, stelselindex van erkende verhoudingsgewijze hoedanigheden (zie o.a. figuur 24). Let wel, dat draaien ... staat :-) volstrekt los van eventuele digitalisering. Sleutelwoord: erkenning. Dus: belangen, afstemming ervan. Ook en vooral daarvoor telt een rechtsstaat ... regels. Welke situaties/verhoudingen gelden als rechtsstatelijk erkend? En welke verhoudingsgewijze hoedanigheden met welke verwachte gedragsaandelen per uitvoerder in telkens zo’n hoedanigheid zijn vervolgens erkend voor zo’n erkende situatie/verhouding?

Dergelijke erkenning(en) hebben dus gevolgen. Indien iemand voldoet aan de criteria die voor een bepaalde verhoudingsgewijze hoedanigheid rechtsstatelijk erkend zijn, geldt de bijbehorende bepaling voor zijn gedragsaandeel met rechten en plichten van dien. Maar dan moet een mede-uitvoerder tevens jegens hem zijn gedragsaandeel leveren.

In een zgn verzorgingsstaat is nogal wat – recht op – ... zorg rechtsstatelijk geborgd. Dat is, algemeen aangegeven, uiteraard de reden waarom vaak ook – en dan vooral – toelating (lees inderdaad ook: immigratie) geregeld is van telkens een individu tot een bepaalde situatie/verhouding in een bepaalde verhoudingsgewijze hoedanigheid.

Hiermee wil ik o.a. zeggen dat het wellicht raadzaam is om te proberen stelselmatige relativering allereerst maar eens voor en door je ‘eigen’ werkgever overwogen te krijgen en daar bij voldoende interesse, wie weet, een proef te ondernemen. Op stelselmatige grondslag ... uitgevoerd, zijn resultaten schaalbaar. En denk aan

integratie van regelbeheer en federatief datastelsel. Op nota bene concrete resultaten zal toch ook Ictu e.d. acht moeten gaan slaan.

Meteen zo'n proef zou m.i. overigens om – overleg over – vulling van bedoelde index moeten draaien, omdat dáárin maatschappelijke belangen tot uitdrukking – moeten – komen. Ach, het is maar weer een verder idee ...

101.27

Laat me ajb weten als je over mijn tekst en/of figuren in – voor jou gemakkelijker – bewerkbare opmaak wil beschikken.

Tja, wat is de crux? Even èrg kort door de bocht, maar wie weet heb je er iets aan, nee, er is ook van regel niet één begrip. Welke verschillende regelbegrippen zijn relevant voor – een platform – regelbeheer? Wat ict-ers eronder verstaan hoeft niet voor bijvoorbeeld juristen te gelden, enzovoort. Vergeet burgers niet. Sterker nog, wat juristen, ict-ers, ga zo maar door, telkens onder elkaar eronder verstaan, verschilt regelmatig.

Kortom, voor stelselmatig regelbeheer moet het idee van een enkele definitie van regel worden verlaten, ja, zeker als dat exclusief een begrip van ict-ers is. Maar een ander netzo exclusief zus-of-zo-begrip van regel, als dat er zelfs beperkt tot een bepaalde vakdiscipline al zou – kunnen – zijn, past evenmin.

Dus, een plan voor regelbeheer dat op zo'n exclusief begrip gebaseerd is, vergt met voorrang herziening, zeg ook maar een reset, volgens variëteit.

De begripsmatige variëteit die reëel voor regel geldt, doet dat uiteraard óók voor de begrippen waar regels 'over' gaan, enzovoort. De relevante verschillende begrippen kunnen elk eenduidig uitgedrukt zijn door toevoeging van context. Door dat methodisch met Metapatroon als stelselmatige modelleermethode te doen, kunnen begripsmatige verschillen tevens van samenhang zijn voorzien.

Erkenning van de noodzaak van door-en-door stelselmatige variëteit verduidelijkt voorts dat regelbeheer vooral onlosmakelijk samenhangt met – wat bekend staat als – het federatief datastelsel. Aan allebei, en meer, behoort één ontwerp ten grondslag te liggen voor het zgn schaalniveau dat als stelsel kan/moet worden aangemerkt. Voor dat schaalniveau heeft Nora (Nederlandse referentiearchitectuur) overigens niets te bieden.

Ik druk me nog vriendelijk uit. :-)

[Hoofd BFS] houden ons contact bij. Zo spreken wij elkaar volgende week weer. Graag geef ik je groet door, om hem uiteraard meteen wat meer over onze samenwerking te vertellen.

101.28

In **Procesdenken** (H&S, 1985) oppert Frans Snijders

argumenten voor een interactieve opvatting van de werkelijkheid.[ondertitel]

Met

entiteitsdenken [p. 10]

associeert hij de

natuurwetenschappelijke benaderingswijze[. Die] komt er op neer dat achter het object een onderliggende structuur gepostuleerd wordt, waaruit het gedrag van het object verklaard en voorspeld kan worden met behulp van deterministische wetten.[pp. 9-10]

Daarvoor geldt dus als

uitgangspunt [dat] het object van onderzoek [...] een entiteit [is. p.10]

Maar, gaat Snijders verder, door

het volledig opgeven van structuur als primair verklaringsbeginsel[...] wordt [...][primair] dan datgene wat structuur veroorzaakt: een proces. Tegenover het entiteitsdenken kunnen we derhalve het procesdenken stellen, wat een radicale omkering inhoudt. Het is niet meer een structuur die aanleiding geeft tot een bepaald proces, het is integendeel een proces dat aanleiding geeft tot een bepaalde structuur.[pp. 10-11]

Als het nu eens wisselwerking is? Mijn idee is dat “het object van onderzoek” niet zozeer een ... object annex entiteit is, maar veeleer “gedrag.” Want als gedragsbepalende “structuur” veronderstel ik telkens zo'n object annex entiteit zoals het verkeert in een situatie. Ofwel, een gedrag(ing) schrijf ik toe aan de samenloop ervan, zeg ook maar van het telkens situationele object. De samenloop is proces, en beide samenstellende (f)actoren zijn entiteiten. Ze, de beide veronderstelde entiteiten, dus, veranderen door het proces. Als “radicale” opvatting volgt er uit, dat geen samenloop zich aldus kàn herhalen (wat dan ook voor deze opvatting moet gelden :-). Daarom abstraheren we er vaak van, maar dat kàn dus een – soms ernstige – vergissing zijn.

Snijders beweert dat

[w]e kunnen zelfs zeggen dat het onderscheid tussen natuurwetenschappen en sociale wetenschappen in het procesdenken eigenlijk verdwijnt [p. 11 door] het meer en meer de nadruk leggen op de dynamiek van verschijnselen ten koste van de aandacht voor entiteiten.[p. 12]

Ik vind dat die ‘oplossing’ zit in de aanname van wat ik met wisselwerking bedoel (en dus niet in “radicale” vervanging van object door proces als het ... object van onderzoek).

101.29

Ook met je selectieve aanpak voor het opstellen van presentatiemateriaal ben ik het zeer graag eens. Moeilijk genoeg. :-) Voor het resultaat ervan om daadwerkelijk te presenteren – in eerste aanleg – wellicht nòg selectiever? Ik bedoel, als je op jouw manier “puntsgewijze adviezen” op een enkel blad hebt weten te formuleren, waarom laat je het voor je presentatie daar niet bij? Dat dwingt sterker tot aandacht ervoor. En wie dān meer wil weten, gaat hopelijk ook verder opletten. Daarvoor heb je je voorbereidende materiaal ... achter de hand. Een passende titel heb je m.i. overigens allang: maatschappelijke oriëntatie (of variant op dat thema).

Haha, wat attent dat jij je ook uitgaven van – het programma – Stroomlijning Basisgegevens herinnert. Steven Luitjens had er als toenmalige programmamanager echter twee categorieën voor ingesteld: Handreiking en Handomdraai. Voor zover ik begreep, bestemde hij de laatstgenoemde categorie voor vooralsnog verkennender onderwerpen. Zo hebben wij over Metapatroon geen Handreiking, maar als Handomdraai #4 [De klacht van de Keten; een Erasmiaans perspectief op Stroomlijning Basisgegevens](#) (2003) geschreven (waarvan ik afschrift dus raadpleegbaar gehouden heb).

Sterkte met redactie van presentatie, ik ben natuurlijk benieuwd!

101.30

Aan Dada interesseert mij wat ik wellicht abusievelijk houd voor ogenschijnlijk paradoxale confrontatie met variëteit. Ogenschijnlijk, want waarom, zoals Marcel

Duchamp voorstelde, zou een, bijvoorbeeld, urinoir niet ook ergens anders bruikbaar voor zijn?

Met **Dada Meditationen** als ondertitel is van Eberhard Roters (1929-1994) de bundel **fabricatio nihili oder Die Herstellung von Nichts** (Argon, 1990) verschenen. Volgens Roters

[ist] Dada extrem individualistisch veranlagt [...], ja, [...] der Dadaismus [leitet], soweit sich das überhaupt zusammenfassend feststellen läßt, das Problem des Widerspruchs [...] aus dem Widerspruch des Individuums zu sich selbst ab [...]. [...] Aus der Summe dadaistischer Äußerungen in all ihrer Heterogenität können [...] Spuren einer dadaistischen Philosophie gelesen werden.[p. 53]

Mijn idee om tegenstrijdigheid te laten 'oplossen' is om een individu niet als enige gedrags(f)actor te beschouwen. Altijd telt de situatie waarin hij verkeert mee. In tegenstelling tot wat Roters suggereert, is het dus niets nieuws dat

[i]nzwischen [...] wir [...] darauf geschult [sind], und Zweck und Ziel der Information, die wir brauchen, um uns zu orientieren und mit einigermaßen großer Sicherheit in unserer Umgebung zurechtzufinden, aus dem disoraten Angebot rings um uns her jeweils herauszusondern und selbst zusammenzusetzen[. pp. 111-112]

Alle levenswezens moeten zich voor overleving

in der täglichen Materialschlacht der [...] Zeichensysteme ganz gut zurecht[finden. p. 112]

Kortom, het idee

einer unzerstörten Wahrnehmungswelt ist [p. 122]

is hoe dan ook een illusie. Hoogstens kan Dada er opmerkza(a)m(er) op helpen maken:

Dada sitzt zwischen den Stühlen und hat sich dort herausfordernd unkomfortabel eingerichtet. Aus dieser Position ist es ihm gelungen, seine formensprengende Brisanz zu entwickeln, die dazu imstande war, die Festgefügteit der Definitionen [...] aufzusprengen[. p. 142] Dadaisten [...] sind militante Pazifisten.[p. 164] Dada war der provokant proklamierte Anti-Stil.[p. 177]

Wie zijn (lees ook: haar) (machts)positie ontleent aan de valse suggestie van enkelvoudige definities met absolute geldigheid laat zich dat (machts)middel echter niet ontnemen. Dus, stelt Roters,

[i]m zeitgeschichtlich-politischen Zusammenhang [...] stellt Dada nichts anderes als einen letztlich gescheiterten Aufstand dar[. p. 142]

Dat doet echter niets af aan de emancipatoire noodzaak

eines pluralistischen, heterogen zusammengesetzten und nicht mehr in allen seinen Teilen zu erfassenden und zu überschauenden Bildes von Welt[. p. 156]

Dada is spot uit erkenning van machteloosheid.

101.31

Over regelbeheer gesproken, de noodzaak van erkenning van begripsmatige variëteit begint dus al meteen bij de aanduiding als regel. Haha, neem vervolgens de aanduiding als beheer. Enzovoort.

Voor beheer(sing) van reële variëteit moet pèr begrip daarom telkens eveneens context in (!) de aanduiding ervan (lees ook: begripsidentificaties) zijn opgenomen. Dat gebeurt volgens vooralsnog gangbare (meta)modelleertalen zoals MIM echter

niet. Die beperking leidt ook voor – noodzakelijkerwijs stelselmatig bemeten – regelbeheer niet uit, maar helaas tot hopeloze verwarring over reële variëteit.

101.32

Otto D. Duintjer (1932-2020) heeft o.a. **Rondom regels: wijsgerige gedachten omtrent regel-geleid gedrag** (Boom, 1977) geschreven. Afgaande op de titel verwacht ik daarin zoiets als toetsmateriaal aan te treffen. Zo van, hebben wij tot dusver wellicht iets van principiële belang over het hoofd gezien?

Ik ben er nèt in begonnen. Op de eerste bladzijde van de **Inleiding** oppert Duintjer als

uitgangspunt [dat] menselijk gedrag [...] in feite gewoonlijk grotendeels [wordt] geleid door regels.[p. 13]

Ik zou zeggen dat ook hij de neiging niet weerstaat – of is het dat hij toegeeft aan de behoefte die hij bij lezers veronderstelt? – om zich volgens een meteen wat nadere definitie te oriënteren (en dat vind ik stelselmatig taboe :-). Tja, als “regels [...] menselijk gedrag [...] leid[en],” waar komen – sommige van – die regels dan vandaan?

Ik houd het er daarom algemener op dat regel en gedrag samenhangen. Dat kan stellig op allerlei manieren (lees: verbijzonderingen). En de vooringenomen beperking tot menselijk laat ik achterwege.

Duintjer vat gedrag ruim op, mee eens. Hij lijkt handelen als één van drie categorieën van gedragen te beschouwen, zodat hij kan stellen dat

menselijk ‘gedrag’ [...] handelen (doen en laten), taalgebruik (spreken en verstaan) en cognitieve activiteiten (denken en waarnemen) [omvat].[p. 13]

Ja, wederom lijkt onderscheid onontkoombaar om begrijpelijk te klinken, maar èlk onderscheid blokkeert allerlei – andere – verbijzonderingen. (Ook) de nadere driedeling van – soorten – gedrag die Duintjer maakt, moet worden herzien als ‘ie gaat klemmen.

Iets verderop somt hij

een drietal kenmerken van regel-geleid gedrag [pp. 14-15]

op. Allereerst, wanneer

regels dienen als maatstaven,[p. 15]

wijst ook hij op zgn oneindige regressie. Want wát telt als maatstaf voor een ... maatstaf, enzovoort? Daaruit volgt dat

regulatieve kaders niet zozeer gefundeerd blijken, maar eerder lijken te ‘zweven’.[p. 15]

Als kunstgreep heb ik gewezen op zelfregulering onder de noemer van soevereiniteit.

Als tweede kenmerk wijst Duintjer erop

dat regels publiek, sociaal, intersubjectief of gemeenschappelijk van aard zijn.[p. 15]

Dat bedoel ik met de principiële associatie van regel met verhouding. Hij suggereert dat volgens een, zoals ik het op z’n algemeenst probeer te noemen, verhouding

mensen [...] niet zozeer in het geding zijn als afgezonderde personen of ‘ikken’, maar naar hun ‘universele zelf’, [dwz] nog zonder afzonderlijke identiteit[. p. 15]

Met een verhouding àls situatie heeft volgens mij – en dat idee vormt mede het beginsel van Metapatroon – iets of iemand àls verhoudingsgewijze deelnemer in kwestie juist een aldus verbijzonderde, eh, deelidentiteit. Dus, netzoveel deelidentiteiten als iets/iemand verondersteld is in verschillende (!) situaties annex verhoudingen te – komen – verkeren. Hoe hangen ‘zijn’ deelidentiteiten samen? Ik heb je eerder verklaard dat samenhang ‘logisch’ niet valt te vestigen met nòg eens zo’n deelidentiteit. Om, daar is het weer, oneindige regressie te vermijden is een kunstgreep nodig. Dat doe ik met de veronderstelling dat iets/iemand een nul-identiteit heeft. Die is universeel geldig, maar om die reden nota bene verhoudingsloos. Zo laat zich zoiets als stelsel- resp. variëteitslogica ... onderscheiden van, zeg maar, domeinlogica. Volgens de afbakening van een domein blijft variëteit uitgesloten. Erbinnen volstaat een ènkel identiteitsbegrip. Stelselmatig zijn, nogmaals, echter twee identiteitsbegrippen nodig. De toevoeging van – het idee van – nul-identiteit heb ik elders – nog? – nergens kunnen nawijzen. Daarentegen is reeds van oudsher kritiek geleverd op logica volgens een ènkel identiteitsbegrip. Zolang ict-ers het in lijn met hun domeinbegrip desondanks houden op één logica met een ènkel identiteitsbegrip als grondslag, kunnen ze stelselmatige opgaven op het schaalniveau resp. met variëteit van dien om te beginnen al niet ... begrijpen.

Duintjer vermeldt als derde

kenmerk dat regels geleerd moeten worden[. p. 15]

Ik herinner je hiervoor aan mijn opmerkingen over tweetrapswerking van een regel. De regelaar moet tijdens de eerste trap de regel aan het verstand zien te brengen van wie hij allemaal tot uitvoerders geregeld ... ziet.

Tot zover herken ik bij Duintjer niets dat wij vergeten zouden zijn, integendeel.

101.33

Dank je wel voor inzage in je “eerste grove opzet.” Ik reageer zowat per omgaande, omdat ik vermoed dat je er snel vèrder mee wilt.

Hmm, ik vrees dat, zoals jij “adviezen voor het modelleren van context” oppert, een publiek van ict-ers er géén – noodzaak tot een – “aanvulling op MIM” in zal herkennen, integendeel. Want zoals jij context duidt, zo voorspel ik als hun prompte reactie, laat zich context volgens MIM prima uitdrukken met de talloze zgn metagegevens. En wat je verder beweert dat er moet gebeuren, lukt daarmee volgens hen eveneens. Kijk zèlf maar in het specificatiedocument, krijg je vol overtuiging te horen.

Voor ordening resp. beheersing van stelselmatige variëteit is context echter niet op die MIM-manier ‘iets erbij.’ Nota bene èlk begrip valt stelselmatig slechts eenduidig te identificeren (!) mede met een bijbehorende context. **Dus, als n verschillende begrippen relevant zijn, omvat het pàssend stelselmatige model evenveel, dus n, verschillende contexten.**

Inzicht in hoe dat methodisch werkt, vergt beheersing van Metapatroon. Hoewel ik uitbreiding van begripsidentificatie met tèlkens (!) een context heb proberen toe te lichten in enkele van mijn eerdere emailberichten, begrijp ik dat het voor niemand één-twee-drie duidelijk kan zijn. Hoe dan ook, nee, gelet op de principieel àndere manier van begripsidentificatie is Metapatroon géén o.a. MIM-met-wat-er-bij. Maar dat is allemaal te moeilijke stof voor een – eerste – presentatie.

Daarom raad ik je op mijn beurt aan om vergelijking tussen specifieke

modelleermethoden vooralsnog zelfs helemaal te vermijden. Noem dus ook MIM niet, maar beperk je tot wijzen op noodzaak van beginselen. Daarover heb jij (!) immers recht van spreken.

Beginsel: maatschappelijke oriëntatie. Hoera. Bijbehorende erkenning: daarvoor komen we – ook en vooral – voor zgn regelbeheer niet om erkenning van – zelfs veranderlijke, ja, je nadruk op tevens tijd is terecht – begripsmatige variëteit heen. Je geeft dus géén “adviezen [...] die [...] net boven [MIM] liggen,” maar ze betreffen “het schaalniveau van [het] stelsel” zoals noodzakelijkerwijs volgt uit, behoort tot “maatschappelijke oriëntatie.” Afgeleid beginsel: een andere opzet van begripsidentificatie. Bijbehorende erkenning: pèr begrip context als onlosmakelijk identificerende informatie.

En waarom zou je je bijdragen in dit stadium eigenlijk “adviezen” noemen? De onuitgesproken suggestie dat tot dusver gekozen beginselen weleens niet zouden kloppen, acht ik véél sterker.

Je spreekt je uitgangspunt van “maatschappelijke oriëntatie” overigens tegen, waar je “het in kaart brengen van informatiekundige relaties binnen de overheid” adviseert. Zoals je op het blad ervoor stelselmatig verantwoord vaststelt, nogmaals hoera, gaat het om “goed elkaar begrijpen van alle stakeholders.” Je beperking tot “overheidsbrede” is daarom dienovereenkomstig te ... smal. Je kunt m.i. wel zeggen dat de overheid voorzieningen voor maatschappelijke oriëntatie moet treffen.

Verder gaat het met context als stelselmatig ... begrip niet om “metadata,” maar netzogoed om data (lees ook: informatie). Ja, ook moeilijk, zo niet onmogelijk, uit te leggen aan wie de noodzaak van samengestelde begripsidentificatie voor stelsel als schaalniveau ‘maar’ onbegrijpelijk, en dus onzin, vindt. Wederom luidt mijn advies om dergelijke discussie te vermijden. Nogmaals, opper beginselen en wat je – dus – netzo principieel erkenning vindt verdienen, klaar. Geef ‘ze’ geen uitweg naar terrein, haha, domein, dus, waarop zij zich meester wanen en jou de les gaan lezen.

Wat je bedoelt met als “standaard een (overheidsbreed) format [...] waarin éénduidig een (korte) contextbeschrijving staat,” meen ik enigszins te kunnen duiden door te veronderstellen dat jij context opvat als een begrip dat een verzameling – andere – begrippen dekt. Als dat inderdaad jouw opvatting van context is, verschilt die nog van wat ik als stelselmatig consistent contextbegrip voorstel.

Met context als onderdeel van de identificatie van èlk begrip (om het begrip in kwestie stelselmatig eenduidig te identificeren) moet een format ervoor berekend zijn op begripsmatige variëteit. En èlke begripsidentificatie omvat voor eenduidigheid op het schaalniveau van het stelsel voor maatschappelijke oriëntatie eveneens (!) de relevante “contextbeschrijving.” Of die kort of lang uitpakt, hangt ervan af hoe dat ene begrip van andere begrippen verschilt en ermee samenhangt. Daarmee kom ik weer op enige beheersing van Metapatroon.

(Ook) wat zoal, al dan niet terecht, onder “diensten” verstaan wordt, moet zeker in de gevallen van een overheidsinstelling als mede-uitvoerder zgn formeel geregeld zijn. Daarom is regelbeheer inderdaad een relevante insteek, maar slechts als door-en-door maatschappelijk, dus stelselmatig georiënteerd.

Als je met catalogus bedoelt wat ik als index voorstel, mee eens. En als je met “standaardisatie” eveneens bedoelt dat wat-er-in-staat onderhevig moet zijn aan regels voor erkenning, ook graag mee eens.

Het enkele presentatieblad :-)) dat ik voorstel ziet er als volgt uit:

Regelbeheer

Beginsel: maatschappelijke oriëntatie.

Bijbehorende erkenning: begripsmatige – veranderlijke – variëteit op schaalniveau van stelsel.

Afgeleid beginsel: stelselmatige begripsidentificatie.

Bijbehorend afgeleide erkenning: identificatie per begrip samengesteld, dwz per begrip inclusief context.

Discussie per 'regel.'

Je ontkomt m.i. niet aan de stelling dat maatschappelijke oriëntatie met stelselmatigheid resp. variëteit van dien ter borging van eenduidige begrippen draait om uitbreiding van begripsidentificatie met context. Gebruik ajb de aanduiding begripsidentificatie.

In de zgn doelarchitectuur krijgt variëteit op z'n maatschappelijks resp. stelselmatig tot dusver geen aandacht (zoals o.a. blijkt uit het voorstel voor de ene definitie van regel). Zo kan je met de presentatie zoals ik haar karikaturaal schets, regel voor regel :-) – en het zijn er inhoudelijk maar vier – nagaan of iemand er wellicht tégen is en, zo ja, waarom. Leg zoiets als de bewijslast bij de ànder ipv jezelf meteen als schietschijf op te stellen. Als je bij de vierde ... regel komt en je ontmoet bezwaren, kan je de ànder(en) vragen hoe zijn (hun) voorstel(len) luidt (luiden).

Je hebt m.i. een optimale uitkomst wanneer minstens zo iemand als een opinieleider beseft dat er nog e.e.a. valt te verduidelijken. Over schieten gesproken, verschiet je kruit niet in één keer. Ik neem er zeker géén aanstoot aan, indien je voor je – eerste – presentatie zelfs niets opneemt uit mijn reeks emailberichten.

Nou ja, neem dit ... advies voor wat je het waard vindt.

101.34

In je emailbericht dd. 27 oktober jl. merkte je over Platform Regelbeheer op dat

voor mij [...] belangrijk [is] dat we geen model bedenken dat te plat is voor het ingewikkelde stelsel dat we willen faciliteren.

Die opmerking heb ik bewaard om er zo mogelijk later gròndig beargumenteerd op te reageren. Nu vind ik het zover.

Zoals het platform voorgesteld staat in de versie van het document

Doelarchitectuur Platform Regelbeheer waarin je inzage gaf, resulteert inderdaad een voorziening die als "plat" in de zin van ongeschikt e.d. valt te beoordelen. Maar ja, in de naam ervan komt de term "platform" voor. :-) Als in tegenstelling tot je aangehaalde opmerking "plat" is wat je tòch wil, ga dus vooral zo dóór.

Haha, ik herkende die, zeg maar, woordspeling pas toen ik aan dit emailbericht begon. Nee, kon het niet laten.

Wat is er m.i. "plat" aan? Ook 'regel' is een term voor allerlei begrippen. Het is een principiële vergissing om begripsmatige variëteit op basis van een enkele term als probleem op het zgn schaalniveau van stelsel te beschouwen met voor dàt schaalniveau standaardisatie/uniformering tot een enkel begrip als oplossing. Als je "plat" wil, moet je het zó doen.

Neem de term 'maatschappelijk.' In de deelterm 'maat' ligt de aanname van verhoudingen besloten. Want een 'maat' is niemand alléén.

De opvatting dat een regel (een) verhouding betreft, kan je overal aantreffen. Ik

dacht, laat ik **Rondom regels** (Boom, 1977) van O.D. Duintjer er eens op naslaan. En, ja hoor, meteen aan het begin wijst Duintjer op

een drietal kenmerken van regel-geleid gedrag [met als tweede] kenmerk dat regels publiek, sociaal, intersubjectief of gemeenschappelijk van aard zijn.[pp. 14-15]

Zo is er eindeloos veel (vak)literatuur dat een verhoudingsgericht regelbegrip veronderstelt.

Het eerste dat een regel dan ... regelt, nou ja, dat doet een regelaar ermee, is wat als relevante verhouding geldt. Het tweede is aanwijzing van deelnemers eraan, de maten, dus. Nota bene, alle aangewezen deelnemers 'aan' een verhouding moeten in respectievelijke hoedanigheden als mede-uitvoerders opgevat zijn. En in derde plaats, niet eerder, bepaalt een regel het gedragsaandeel per deelnemer in de voor haar/hem relevante hoedanigheid.

Volgens deze trits verbijzonderingen (lees: contextualisering, zie ook verderop) laat zich wat Duintjer "regel-geleid gedrag" noemt, pas stelselmatig ... begrijpen.

Zo'n aangewezen deelnemer annex mede-uitvoerder ... begrijpt een regel doorgaans echter individueel. Ofwel, z/hij beschouwt wat als haar/zijn gedragsaandeel bepaald is dan als de regel (ipv als een onderdeel ervan). Het zij zo. Zo'n beperkte(r) regelbegrip kan de deelnemer in kwestie weliswaar aan nodige focus helpen voor uitvoering, prima, maar kan ook aandacht belemmeren voor wat mede-uitvoerders doen (en daardoor de afstemming zelfs verhinderen waarop de regel volgens maatschappelijk begrip ervan mikt).

Aan het huidige plan voor een platform regelbeheer is daarom ... "plat," dat het – de noodzaak van – een enkel regelbegrip veronderstelt en dat daarvoor de ene mede-uitvoerder die haar/zijn gedragsaandeel met digitalisering verricht, als exclusief, over termen met allerlei betekenissen gesproken, maatgevend geldig verklaard is.

Dat heeft ertoe geleid dat noch 'uitvoering' als aandeel is erkend noch – bijgevolg – de positie van de uitvoerder in kwestie is gerelativeerd als deelnemer volgens een geregelde hoedanigheid aan een geregelde verhouding. Op die manier maken nogal wat zowel opdrachtgever als ict-ers met aldus "plat" slaan helaas een zgn categoriefout. Daarmee raakt een stelselmatige voorziening kansloos.

Dergelijke, voor stelselmatigheid onmisbare, relativeringen vergen expliciete uitdrukking voor, je hebt gelijk met je kwalificering, "het ingewikkelde stelsel dat we willen faciliteren." Dus (een) uitvoering staat niet op zichzelf. Volgens het maatschappelijk verantwoorde regelbegrip moet 'bepaalde' uitvoering als een gedragsaandeel gelden dat een mede-uitvoerder in een 'bepaalde' hoedanigheid levert, nou ja, geacht wordt te leveren, aan een 'bepaalde' verhouding. Voor uitdrukking (vooruit: modellering) van zulke, zeg maar, trapsgewijze relativering lukt methodisch volgens dienovereenkomstig trapsgewijze contextualisering.

Overigens houden ook ict-ers er, eh, op hun beurt verschillende regelbegrippen op na. Zo is er regel in de zin van bedrijfsregel (Engels: business rule). En programmatuurcode telt regels.

Nota bene, ook een (modelleer)methode die wel geschikt is voor stelselmatige contextuele verbijzondering is uiteraard slechts een middel. Het begint met erkenning van begripsmatige variëteit. Voor "maatschappelijke oriëntatie" is – dwang tot – begripsmatige standaardisatie/uniformering precies verkeerd, nee, platter dan zó verkeerd kan zelfs niet.

Ook maar een ander woord dan platform verzinnen? :-)

101.35

Ik heb de afgelopen dagen nog wat verdere toelichting geschreven op verschillen tussen en samenhang met begrippen. Op begripsmatige variëteit vormt wat als ... regel met regel aangeduid is, géén uitzondering. Ik stuur je dat tekstje toch meteen maar toe. Heb je 't alvast.

Ook filosofie telt talloze varianten. Ofwel, er zijn tevens allerlei ... filosofiebegrippen. En tot – vooral ook? – informatiekunde vind ik onlosmakelijk zoiets als filosofie behoren. Zie voor enige uitleg van die opvatting o.a. mijn opstel [Filosofie van de informatiekunde zoekt beschermheer](#) (1995).

Hoe Duintjer in **Random regels** (1977) op pp. 18-20 kort

[z]ijn eigen opvatting van filosoferen

verklaart, spreekt mij voor informatiekunde aan. Dat kan ik vlot aangeven door, waar hij daar “filosoferen” schrijft, dat woord te vervangen door: informatiekundig ontwerpen. Dus,

[informatiekundig ontwerpen geldt] als expliciet maken van het impliciete, als verhelderen, als bewust maken.

Want er zijn, zo citeert Duintjer deels uit een eerdere publicatie (1966) van hemzèlf,

kaders waardoor wij impliciet reeds worden geleid zonder er acht op te slaan en die maatgevend zijn zowel voor de wijze waarop verschijnselen daarbinnen kunnen verschijnen, als de wijze waarop wij ons tot die verschijnselen kunnen verhouden.

Hij herhaalt dat in **Random regels**, omdat hij daarin kaders – ook – regels noemt. Als bevestigend ‘antwoord’ op jouw signalering van ontbrekende “maatschappelijke oriëntatie” luidt mijn diagnose dat bedoelde ruimere “kaders” ditmaal veronachtzaamd zijn voor een – wat heet – doelarchitectuur van/voor een – wat heet – platform regelbeheer. Samengevat in termen van Ashby’s variëteitswet gaat het tot dusver voorgestelde middel voor beheersing van reële variëteit mank aan passende variëteit.

Hoe kan dat gebeuren? Het is voor een, zeg maar, individuele ‘uitvoerder’ vaak ‘logisch’ om het regelgedeelte dat – hij (lees ook: zij) vindt dat – hem betreft, maw dat hij voor geldig houdt voor zijn gedragsaandeel, als dè regel te beschouwen en prompt zijn aandeel als hèt eraan onderhevige gedrag. Ofwel, regelmatig :-)

(h)erkent hij als het ware voorbij zijn ‘eigen’ gedrag niet – meer – het ruimer geregelde gedrag waaraan hij als mede-uitvoerder een aandeel annex bijdrage levert. Kortom, zijn regelbegrip ontleent hij dan aan een reductie (en noemt regel wat als geregeld ‘slechts’ regelgedeelte is).

Het is niet anders, en valt vanuit beperkt (lees ook: strikt) uitvoerdersperspectief te beoordelen als een alleszins vergaand begrijpelijke ... begripsvorming.

Nogmaals, daad-werkelijk gaat het per uitvoerder met een regel echter altijd om een aandeel. Tja, wie aandelen door verschillende uitvoerders wil, moet e.d. laten samenhangen, heeft beslist een ànder regelbegrip nodig. Dat is de, zeg maar, gedragsmatige afstemmings- of coördinatieversie. Daarin moet(en) o.a. de exclusieve uitvoerdersversie(s) van het regelbegrip ... passen.

Dat ruimere regelbegrip is óók ‘logisch,’ maar ànders, zeg ook maar stelselmatig.

Het gaat mis, zodra een bepaalde uitvoerder blijft weigeren te beseffen altijd mede-uitvoerder te zijn, maw ‘slechts’ aandeel te leveren. Ik herhaal, wie zich ten onrechte exclusieve uitvoerder waant, kan – ook vaak onbewust – netzo onterecht menen dat zijn tot-gedragsaandeel-beperkte regelbegrip hèt regelbegrip is en aldus erkenning

als absoluut geldig verdient.

Nota bene, het ene regelbegrip is niet beter of slechter dan een ander. Zulke begrippen verschillen zelfs noodzakelijkerwijs. Daarom onderscheidt Wittgenstein taalspelen. Daar kan nog eens noodzaak tot onderscheid tussen verschillende zgn schaalniveaus blijken. Een verwante veronachtzaming resp. nalatigheid ‘achter’ de voorgestelde doelarchitectuur is daarom dat zo’n platform één, op z’n Engels uitgedrukt, community of practice dient met enkel zgn taalspel van dien. In paragraaf 2.3 van **Doelarchitectuur Platform Regelbeheer** (versie 1, concept 2, 13 oktober 2025) staan veronderstelde “stakeholders” opgesomd. Dat zijn potentieel dan evenzovele, eh, taalspelgemeenschappen die zelfs per gemeenschap verschillende begrippen met een bepaalde term kunnen associëren (zie ook verderop).

Hoe dan ook verschilt wat ik als zo’n uitvoerdersversie voorstel van de afstemmingsversie. Een deugdelijke afstemmingsvoorziening realiseren volgens louter een uitvoeringsversie van het regelbegrip is domweg onmogelijk, punt. De neiging om een beperkt perspectief abusievelijk in één moeite door voor algeme(e)n(er) toepasselijk te houden is overigens eveneens herkenbaar aan, ik kies hier niet toevallig als voorbeeld, wat ict-ers als architectuur opperen. Dat heeft m.i. overigens veel te maken met hun exclusieve keuze voor de uitvoerdersversie van het regelbegrip. Door bijgevolg een gedragsaandeel voor het volledige gedrag te houden, komt volgens hen digitalisering van/voor dat geregelde aandeel neer op volledige digitalisering van/voor een volledige regel. Wat verhoudingsgewijs eventueel een, zeg maar, (aan)deelarchitectuur is, noemen zij architectuur. Waarom niet? Maar het gaat dus nog weer verder mis door zo’n gedeelte als de architectuur te veronderstellen. Zo belemmeren ze stelselmatige voorzieningen met, vooruit, digitale componenten.

Waaraan het zgn specialisten vaak helaas ontbreekt voor, wederom in Duintjers woorden,

bewustwording van maatgevende kaders[, is] een zekere distantie die gelegenheid biedt om aan de mogelijkheid om aan de mogelijkheid van andere kaders te gaan denken, of aan de verandering van kaders.

En een stelselmatige opgave vergt naar zijn aard (!) nu een- en andermaal,

aandacht [...] voor de dimensie rondom alle maatgevende kaders.

De term “dimensie” lijkt door Duintjer ongelukkig gekozen, maar hij toont meteen besef van wat ik o.a. als veranderlijke verwevenheid opvat. Hij merkt op dat

[d]eze uiterste dimensie [...] zo iets [is] als een ‘lege ruimte’ of ‘openheid’ waarin regulatieve kaders kunnen worden uit-gezet, uit-ge-spannen, ontworpen, aangeleerd.

Een passende voorziening ervoor is daarom niet zozeer een platform, maar veeleer een weefvorm. :-)

Tot zover wat ik verder over variëteit van (regel)begrippen al had geschreven.

101.36

Inmiddels gaf [M] mij inzage in “de concept-agenda voor de [a.s.] architectuurbijeenkomst [over] publiek regelbeheer.” Omdat hij thans zijn aandacht stellig aan droevige familieomstandigheden wijdt, veroorloof ik me je hierbij direct en dringend van een agenderingssuggestie te voorzien.

Als je het over “architectuurthema’s” hebben wil, prima, maar ik wijs je erop dat je blijkbaar nog steeds begripsmatige variëteit vergeet. Zie voor uitleg o.a. mijn

emailbericht, [als afschrift met **aantekening 101.34**] herhaald, aan jou dd. 20 november jl.

Zulke variëteit verdient erkenning als, zeg maar, grondslag. Als het om zgn regelbeheer gaat, betreft dat uiteraard met voorrang relevant verschillende regelbegrippen-in-samenhang.

Dus, als je de “bijeenkomst [...] open[t met] vaststelling [van] evt. extra punten,” plaats variëteit van regelbegrippen als “extra” onderwerp/thema zelfs helemaal bovenaan. Want uit begripsmatige variëteit als grondslag kan pas volgen hoe àlle overige zgn thema’s stelselmatig (lees ook: maatschappelijk) verantwoord, dwz verweven met variëteit van dien, gepositioneerd enzovoort kunnen/moeten worden. Tja, zònder die stelselmatig bemeten grondslag blijf je verwarring zaaien ipv resultaten te oogsten.

Wat “werkafspraken” betreft, verklaar ik me voorts zelfs graag bereid verslag beschikbaar te stellen dat ik opgesteld heb als, zeg maar, vrijwillig onderzoeker, burgerplicht en zo, naar zgn regelbeheer en wat daarvoor als nodige en voldoende, ik noem ze maar, voorwaarden geldt. Dat onderzoek heb ik min of meer voltooid. Ofwel, nog veel méér uitleg. Als voorbehoud stel ik wel: àls [M] het eens is met beschikbaar stellen; hij gaf mbt zo’n platform regelbeheer immers de aanzet om na te gaan of, in zijn termen, “maatschappelijke oriëntatie” er passend recht mee gedaan wordt.

Alvast mijn conclusie: nee, ònmogelijk. Voor bedoeld verslag bundel ik dan de emailberichten die ik hem – en enkele jou – er tot dusver over stuurde, klaar. Dat wordt overigens een behoorlijk pakket.

Dat onderzoek(resultaat) houdt tegelijk informatiekundig ontwerp(en) in. Niet alleen vind ik aldus de hoofdlijnen voor het beoogde platform reeds duidelijk aangegeven, maar dergelijke lijnen zijn opzettelijk vooral dóórgetrokken naar/voor wat het federatieve datastelsel moet zijn. Regels en informatie zijn immers aspecten die stelselmatig onmogelijk te scheiden vallen.

Dat onderzoeksverslag moet je beschouwen als noodzakelijkerwijs vóórafgaand aan wat als – document over – project-startarchitectuur, doelarchitectuur e.d. ten ònrechte als eerste aanzet geldt. Wat er, zachtjes uitgedrukt m.i. nogal zowel kortzichtig als overhaast, vooralsnog àls zgn doelarchitectuur voorgesteld is, moet nota bene niet alleen voor een platform regelbeheer, eh, gròndig worden herzien. Je vragen, opmerkingen zijn zéér welkom.

101.37

Wat mij betreft spreken we hier zeer binnenkort ‘onder vier ogen’ over. Ik probeer opbouwende suggestie te doen, maar dat vergt m.i. in dit geval zeer grondige kritiek. Ik meen er mondeling opbouwender :-) mee te kunnen zijn.

101.38

Bedankt voor je opmerkingen over de – eerste – conceptversie van **Waarvan akte**[, zie [aantekening 100.5](#) voor afschrift]. Met een aantal ervan vraag je terecht om toelichting, voorbeelden e.d.

Bedenk ajb dat je vier pagina’s als streeflengte aangaf. Wat er gròndig mis is aan de opzet van wat eerder elektronische en inmiddels digitale overheid heet, valt echter ònmogelijk in zulk kort bestek door-en-door begrijpelijk te verklaren, nota bene voor wie er blijkbaar dus nog weinig tot niets van ... begrijpt. Als noodgedwongen kòrte tekst probeerde ik ervan te maken wat jij voor de ondertitel aanbeveelt, ofwel “een

teaser.”

Onderstaand tref je mijn opmerkingen over jouw opmerkingen aan. Door de ene wijziging blijken ook andere wijzigingen geboden, enzovoort. Ofwel, daar knapt een tekst meestal niet van op, integendeel. Dan gaat het sneller en met beter resultaat om dankzij serieuze discussie nav opmerkingen van voren af aan met een volgende tekst te beginnen.

1. De aanduiding ‘akte’ heeft een stoffige associatie. Ik kies er opzettelijk voor om te benadrukken wat er met digitalisering vooral gelijk moet blijven, zo mogelijk juist worden versterkt. Dat druk ik min of meer met de titel van de eerste paragraaf uit. Een bewerking ervan zou de ondertitel van de gehele tekst kunnen zijn (met dan uiteraard ook een andere paragraaftitel).

2. Je vraagt “welke technische ontwikkelingen?” Ik meen het antwoord in de erop volgende zin te geven. Daar staat “ditmaal met digitalisering.” Ik kan er in één zin van maken “Technische ontwikkelingen zoals digitalisering ...”

3. Haha, wat is metafoor voor wat? Wat ik met de “verkeersmetafoor” probeer, is oriëntatie volgens maatschappelijk verkeer daadwerkelijk serieus overwogen te krijgen (ipv met valse retoriek te belijden).

Als jij en ik elkaar ‘persoonlijk’ spreken, is dat – dus – óók een verkeersgeval. Indien je verkeer ruim opvat, laat zich beseffen dat allerlei (!) overheidsbemoeienis ermee pas als verbijzondering(en) met betrekkelijkheid van dien begrijpelijk zijn.

Dat besef blijft helaas ontbreken. Overheden, maw het meervoud van instellingen, veronderstellen elk hun positie als absoluut geldig en blijven aldus met voorrang mikken op allemaal aparte voorzieningen, dwz zonder praktisch samenhangbeginsel. Dat verklaart het voortdurende onvermogen.

De vergissing is dat vrijwel iedereen uitgaat van zichzelf. Dat levert dan een voorziening op waarin slechts de ander expliciet verschijnt. Stelselmatig moet de veronderstelling van iederéén zijn dat z/hij in verhoudingen verkeert. Dus óók de telkens relevante verhouding (lees ook: situatie) moet expliciet gemaakt zijn, evenals de verhoudingsgewijze hoedanigheden van deelnemers, enzovoort. Daartoe dient context in de zin van contextuele verbijzondering.

4. Of zich dat “simpeler [laat] zeggen”? Wat telt, zijn nodige en voldoende aanduidingen van de, zeg maar, structuur van verkeersgeval tot verkeersgeval. Tja, per geval geldt nu eenmaal 1. een verhouding. En per verhouding gelden dan 2. hoedanigheden van deelnemers. Verbijzondering volgens ad 1 en ad 2 leidt pas tot eenduidige gedragsbeschrijving.

Je kunt ad 1 en ad 2 weliswaar anders noemen, doe vooral een voorstel, maar structureel “simpeler” krijg je stelselmatigheid niet voor elkaar.

Wie dat allemaal terdege (!) wil begrijpen, moet er de moeite voor over hebben. In luttele pagina’s kan ik slechts een ruwe schets bieden. Hopelijk durven “hogere (beleids)ambtenaren” op grond daarvan allereerst maar eens te overwegen dat zij zoals-digitalisering-tot-dusver-gaat blijkbaar evenmin ... doorgronden. Ofwel, waarom het niet eens op een andere, tja, voor hen nèt zo onbegrijpelijke, manier proberen. Het is ‘domweg’ een kwestie van vertrouwen.

Dat neemt uiteraard de verplichting niet weg tot zo begrijpelijk mogelijke uitleg enzovoort. Ik meen daarin zelfs zéér uitgebreid te voorzien, zie mijn website (waar je geanonimiseerd o.a. afschrift aantreft van de ongevraagde adviezen die ik je per email stuurde :-).

De afgelopen weken heb ik intensief onderzoek gedaan nav een opmerking van [M].

Hij is vanuit IND betrokken bij het Ictu-project Platform Regelbeheer. Hij mist daar, wat hij noemt, “maatschappelijke oriëntatie.” Hij heeft gelijk. Het ontbreekt ook daar nog steeds aan stelselmatig bemeten structurering.

5. De zin die jij aanwijst als “vanaf hier begint het betoog te lopen,” is zoiets als een conclusie. Wat eraan voorafgaat is er ... vóór nodig. Ik kan er ook een stelling van maken. Het woord “dus” gaat dan weg en kan ik zo’n zin inderdaad eerder plaatsen.

6. Het lijkt mij een toepasselijk woordspel, met status van dien(st). Maar ik kan er zó van dien van maken.

7. Op z’n stelselmatig is er van maatschappelijk verkeer niet zozeer een “analogie met fysiek verkeer,” maar omvat maatschappelijk verkeer o.a. wat doorgaans onder fysiek verkeer wordt verstaan. Probeer eens met je ogen en oren dicht een stukje te fietsen. Dat zou je zònder informatieverkeer lukken?

Nogmaals, voor stelselmatigheid moet je zo algemeen mogelijk in verhoudingen, hoedanigheden enzovoort denken, zeg ook maar l0s van – eventuele – digitalisering. En digitalisering betreft dan slechts een, zeg ook verder maar even, een aspect. Als aspect gaat het niet aan stelselmatigheid vooraf, zoals tot dusver abusievelijk klakkeloos aangenomen wordt, maar moet er p0ssend in opgenomen zijn, dwz samenhangend met overige aspecten.

Dat kan niemand in enkele pagina’s uitputtend verklaren. Daarom probeer ik ‘de lezer’ zover te krijgen zich eens af te vragen of z/hij als verantwoordelijke bestuurder voor digitalisering niet eens iemand anders moet durven vertrouwen. Het probleem is dat de meeste bestuurders het wel prima lijken te vinden zoals het – niet – loopt.

8. Waar passen “voorbeelden” en wat kunnen als passende “voorbeelden” dienen? Stelselmatige oriëntatie vergt het, overdrachtelijk gezegd, spannen van een ruime boog. Enig besef van die boog is onmisbaar op voorbeelden op bedoeld stelselmatige waarde te schatten. Maar hoe krijg je zònder herkenbare voorbeelden verduidelijkt wat als ‘boog’ moet gelden? Het dilemma is dat herkenning ‘de lezer’ vastzit en -houdt aan haar/zijn korte, aparte boogje. Dat is de moeilijke opgave van een zgn paradigmawissel.

9. Ik kan van alles en nog wat “even noemen,” dus inderdaad ook wat ooit als digitale kluis voorgesteld is.

10. Je wijst wederom op het communicatieve dilemma dat met het lineaire verloop van een geschreven tekst nauwelijks – nooit? – oplosbaar is. Om de “vraag” op de bedoelde manier (!) begrijpelijk te krijgen, zou het “antwoord” reeds bekend verondersteld moeten zijn. Tja, “wat mogen we van de lezer verwachten?”

Dat vind ik tevens van “de lezer” afhangen. Wat mij betreft ben jij, zeker vooralsnog, de enige lezer. Of jij de tekst al dan niet duidelijk acht voor eventuele andere lezers, interesseert mij niet. Kortom, mij gaat het er in dit stadium om, of jij er z0lf aanleiding in ziet om ook z0lf te heroverwegen wat je bijdraagt, k0nt bijdragen aan digitale facilitering van maatschappelijk informatieverkeer.

11. Waar jijzelf meteen enige twijfel lijkt te uiten of “voorbeelden” passen, heb ik in elk geval twee redenen om d00r vermelding achterwege te laten. Wat ik noem, wordt prompt als verwijt opgevat en leidt m.i. noodzakelijke overwegingen af. En helaas treffende voorbeelden kan je z0lf bedenken (en hopelijk herken je dat je er opbouwend iets aan kunt gaan doen).

12. In de Grondwet komt “zorg” uitgebreid aan de orde. Dat kan ik erbij zetten. Ik pleit voor rechtsstatelijke beginselvastheid als oriëntatie voor digitalisering onder regie van overheid. Met een ander woord voor “zorg” verandert er uiteraard niets aan

de noodzaak van structurele erkenning van verhoudingen, bijbehorende hoedanigheden, enzovoort.

Je kunt je de vraag stellen waarom verzorgingsstaat e.d. “tegenwoordig vieze woorden [...] lijken.” Door met m.i. onterechte stigmatisering mee te gaan, raakt populisme versterkt. Nee, geen goed idee.

13. Ja, dat stel ik inderdaad èrg kortaf. Wat uitgebreider: Overheidszorg mede in grondwettelijke zin betreft diverse levensaspecten van burgers. Hoewel verschillende van zulke aspecten tellen, moeten ...

14. Ik kan toevoegen dat ik daar met aspect een soort zgn zorg bedoel, met als voorbeelden enkele onderwerpen van zorg zoals vermeld in de Grondwet. Criteria gelden dus per, zeg maar, zorgsoort.

Omdat in, zeg maar, dagelijks spraakgebruik zoveel context impliciet blijft, lijkt het alsof een woord apàrt volkomen duidelijk is. Maar wat een stelsel kenmerkt, is dat het ruimte moeten bieden aan meervoud van contexten. Dat vergt contextuele explicitering. Bijgevolg gaan enkele woorden, ik noem het maar even, zweven. Over dilemma gesproken, aan enkelvoudige woorden valt echter vaak niet te ontkomen. Maar om ze desondanks stelselmatig te – kunnen – laten ‘werken’ moeten ze voldoende ... verschillen van reeds gangbaar geraakte woorden. Zucht, dat levert dan een woord op als: levensaspect.

15. Een “voorbeeld” van zo’n geregeld verkeersgeval is: aangifte geboorte.

16. Ja, de tekstpassage kan duidelijker over aangifte van zgn levensgebeurtenissen voor eventuele wijziging van zorgrelevante eigenschappen van een burger (waaruit voor hergebruik dienovereenkomstig aangepaste akten volgen). Voor zoveelste keer, het blijft voor stelselmatige orde de opgave om impliciete veronderstellingen te expliciteren. Dat wekt gauw de indruk van omslachtigheid, maar is dus onvermijdelijk.

17. Een voorbeeld van een enkel woord dat voor de ene specialist iets – héél – anders betekent dan voor een andere is: regel. Dat is voor Platform Regelbeheer echter nog niet erkend. Daarvoor lijken ict-ers, zeg maar, penvoerder. Zij dringen aan op een enkele definitie van regel, en willen daarvoor aansluiten op wat regel betekent in de zin van computerprogrammering volgens, op z’n Engels uitgedrukt, business rule management.

Tja, daar kunnen o.a. juristen niets mee. Overigens proberen sommige juristen zich naar dat beperkte ict-regelbegrip te richten, zoals Mariette Lokin met haar idee van “wendbaar wetgeven.” Dat blijft dus misgaan.

Maar ook het juridische regelbegrip kan stelselmatig niet maatgevend zijn, maar moet eveneens als een verbijzondering van een op z’n algemeenst veronderstelbaar regelbegrip gelden. Ofwel, wat telt als regel op z’n alledaags?

18. Je “snak[t] naar een voorbeeld[,] in tekst of evt. met een plaatje.” Prima, maar voor een stelselmatig relevant model(letje) moet je een stelselmatig passende modelleertaal zoals Metapatroon op z’n minst enigszins kunnen lezen. Maar als je dat zou kunnen, had je ook daar die opmerking niet gemaakt. Ofwel, jij hebt allereerst enige uitleg van – een modelleertaal als – Metapatroon nodig. In vier pagina’s? Destijds heeft (Bureau) Forum Standaardisatie overigens enkele publicaties met enige uitleg van Metapatroon laten verschijnen.

19. Mee eens, nogal beknopt uitgedrukt. Aan de veronderstelling van ‘iets’ àls aspect is onlosmakelijk de veronderstelling gekoppeld van ‘een integraler-iets.’ De, zeg maar, gekoppelde veronderstelling blijft helaas vaak veronachtzaamd, zelfs ontkent.

Een aspect wordt dan ten onrechte opgevat als ‘iets zelfstandigs.’ Daar komt domeinspecifieke kortzichtigheid vandaan.

20. Beperking tot een enkel, want domeinspecifiek, begrip is géén probleem zolang je daarmee binnen dat ene domein blijft. Ja, zoals elk begrip omvat een zgn domeinspecifiek begrip context ter identificatie. Maar gelet op het enkele, vaste domein kan de benodigde context impliciet blijven (en daarom beseft niemand dat er ter begripsidentificatie wel degelijk altijd tevens van context ‘sprake’ is).

Het kan dus zijn, nogmaals, vanwege impliciet gebleven contexten, dat begrippen in verschillende domein met dezelfde aanduiding zijn geïdentificeerd. Om ze ... begrijpelijk met elkaar in verband te kunnen brengen moeten hun respectievelijke contexten alsnog – daarvoor voldoende – worden geëxpliciteerd.

Je wilt zeker weer voorbeelden? Die kan je ook zelf bedenken. :-)

21. Als jij “als lezer [...] wat meer [zou] willen zien [over]” Metapatroon, heb ik in elk geval dat doel met deze tekst bereikt. :-) Het beginsel van Metapatroon vergt in formele zin slechts enkele ... zinnen om uit te drukken. Maar aan begrijpen in de ... zin van beheersen help ik je daarmee niet, integendeel.

En waarom zou ik voor de zoveelste keer een inleiding tot Metapatroon opstellen? Er is genoeg documentatie waarnaar ik kan verwijzen. Maar geef je er vervolg aan?

En hoe helpt jou dat aan een verantwoord oordeel? Neem MIM. Dat staat op de FS-lijst van aanbevolen standaarden. Als jij Metapatroon ermee wil vergelijken, moet je tevens MIM voldoende beheersen.

Tja, daar hebben zgn experts bij ... geholpen, om MIM op die lijst te krijgen. Dat zijn kennelijk ict-ers geweest die nog geen idee hebben van de noodzaak om domein als zgn schaalniveau te beschouwen waarvoor facilitering van open informatieverkeer als het ware omheen stelsel als schaalniveau gepositioneerd hoort te zijn.

Terwijl jij denkt, maar dat zijn toch experts?, blijft het je ontgaan dat je je ruimer moet oriënteren. Ik stel de continuïteit van, toegegeven, nogal stijf uitgedrukt, rechtsstatelijke beginselvastheid voor. Voor de praktijk hoort daar o.a. een stelselmatig passende modelleermethode bij. Maar kies nu eerst maar eens voor dat beginsel.

22. Of de behoefte aan overheidssturing van digitale voorzieningen (lees ook: infrastructuur) voor maatschappelijk informatieverkeer, en welke rol(len) overhe(i)d(en) dan daadwerkelijk hebben, zich laat illustreren volgens “analogie met fysiek verkeer”? Ik heb daarvoor al kortweg de fysieke gebouwde omgeving vermeld.

23. De aandachtige lezer die weinig tot niets wist van semantiek resp. pragmatiek zou tot slot van deze tekst tot enig besef gekomen moeten – kunnen – zijn van wat als differentiële semantiek benoemd is. Ik ben het ook graag met je eens dat “federaliteit” een cruciaal stelselmatig thema is. Om ook dat begrijpelijk te krijgen ‘in’ de nodige samenhang vergt óók weer aanvaarding van andere antwoorden voordat relevante vragen duidelijk – kunnen – zijn. Zoals Johan Cruijff zei: “Je ziet het pas, als je het door hebt.” Voor een ander paradigma moet je een keer durven springen. In mijn onderzoek naar plus aanbeveling voor stelselmatige grondslag – ook en vooral – voor zgn regelbeheer heb ik overigens de voorwaarden voor wat jij “federaliteit” noemt, wel uitgebreid behandelt.

Tot zover mijn opmerkingen over jouw opmerkingen.

101.39

Dank je wel voor je reactie, druk, ja, ik begrijp het. Ach, wie heeft het niet druk? :-)
Ook verklaar je iemand anders thans “aan zet.” Uit een opmerking van jou tijdens ons gesprek op 23 oktober jl. maakte ik echter op dat jij mede bent aangesteld om, even in mijn termen, te waken over kwaliteit. Dat heb ik toch goed begrepen? En met je emailbericht dd. 10 november jl. stelde jij [M] voor dat “Pieter en jij de inbreng van Metapatroon samen uitpluizen, en dat jij die vervolgens inbrengt in de gesprekken over de op te stellen routekaart en bijbehorende architectuurdocumenten.”

Welnu, dat “uitpluizen” is inmiddels zelfs – dus – nog veel grondiger gebeurd. Over kwaliteit gesproken, nogmaals, ik kan de zorg van [M] over de inge-zet-te koers voor (een) platform regelbeheer helaas slechts bevestigen. Maar meer dan je suggereren om met voorrang juist aandacht te schenken aan – uitvoerig opgestelde argumenten voor – koerswijziging kan ik uiteraard niet. Nou ja, ik kan die suggestie hoogstens één keer met klem herhalen, wat ik hierbij gedaan heb. Zoals jij als ervaren adviseur weet, wordt koerswijziging er met uitstel immers, zachtjes uitgedrukt, niet gemakkelijker op.

101.40

Je gaat er wellicht meteen al spijt van krijgen dat je mij als “dwarsdenker,” ja, dat woord staat letterlijk in de opdrachtbrief, ingeschakeld hebt. :-) Indien ik schrijf wat jij vervolgens beschouwt als onwelgevallige kritiek, zeg ik kortweg dat je daarmee dus juist krijgt waarom je vroeg, maar blijkbaar nog onbegrijpelijk vindt, klaar.

Daarover heb ik overigens onlangs in **Rondom regels** (Boom, 1977, pp. 41-42) een nuttige hint, zoals Otto Duintjer dat daar zelf noemt, gelezen. Inleidend wijst hij erop dat vaak

het gedrag van [...] anderen voor ons niet begrijpelijk [is], of maar heel beperkt. Nu plegen we gewoonlijk slechts anderen te aanvaarden [...] voorzover we hen kunnen begrijpen. [Maar z]olang begrijpelijkheid geldt als voorwaarde voor het aanvaarden en serieus nemen van mensen, kan werkelijke [verandering] in de samenleving geen voet aan de grond krijgen.

Als zijn hint volgt dan dat,

[o]m te groeien in [...] vermogen tot samenleven, [...] het dus zaak [is] om te leren anderen (en onszelf) allereerst te aanvaarden ook zonder te begrijpen. En dan op basis daarvan onder andere te streven naar onderling begrip.

Prima, je schakelt dus een dwarsdenker in gelet op het, ook verder in Duintjers woorden,

belang ten aanzien van werkelijk creatief gedrag, in de zin van gedrag dat nieuwe regels, normen, criteria introduceert.

Uiteraard ervaar ik me voor zo’n bijdrage graag aangesproken. Een concepttekst met de EDI-wallet wat nadrukkelijker als aanleiding heb ik inmiddels voltooid, zie bijlage. Zoals ik reeds vermoedde, heb ik slechts luttele zinnen uit [Waarvan akte](#) overgenomen.

Ik herhaal dat je géén opdracht, met hierbij mijn dank ervoor, gegeven hebt voor een tekst die in ruime kring op prompte instemming mag rekenen en vertrouw erop dat je Duintjers hint ... begrijpt. :-) Spoedig gesprek erover?

101.41

Oeps, verkeerd geadresseerd, excuus. Lees eerder bijgevoegde concepttekst echter vooral door, maar dan vooralsnog ajb vertrouwelijk. Zoals ik de zgn EDI-wallet opvat, is ook dat een autorisatiemiddel.

101.42

Intussen ben ik vorige week zo eigenwijs geweest om met een beroep op, toegegeven, nogal verjaarde persoonlijke relatie nog wat verder na te gaan hoe serieus [de bij het project betrokken lctu-medewerker] zijn bewering zèlf meent dat, zoals hij stelde, “voor mij [...] belangrijk [is] dat we geen model bedenken dat te plat is voor het ingewikkelde stelsel dat we willen faciliteren.” Zachtjes uitgedrukt, dat is me helaas niet meegevallen, zie [het] afschrift van correspondentieverloop in kwestie. Nee, ik kon niet nalaten om in tweede aanleg met zoveel woorden aan te geven dat zijn eerdere bewering blijkbaar niet serieus was gemeend. Nou ja, kijk er maar naar wanneer je dat schikt. Ik laat je dit vooral weten als bevestiging dat er m.i. geen haast is bij je pogingen om de koers van het project Platform Regelbeheer gunstig te beïnvloeden. Er lijkt een muur opgetrokken te zijn die “maatschappelijke oriëntatie” belemmert. Zo’n alsmaar hogere muur, daar kom je ooit hoogstens òmheen (of ònderdoor). Kan je steun daarvoor allereerst ‘intern’ verwachten? Of stuit je ook – vooral? – daar op spreekwoordelijke muren? Nogmaals, laat dat voorlopig allemaal maar.

101.43

Maak je ajb vooral o.a. géén zorgen om gebrek aan “maatschappelijke oriëntatie” van het project Platform Regelbeheer. Weliswaar is dat gebrek er wel degelijk, maar je kunt er m.i. helaas he-le-maal niets aan doen. Zo heb ik er evenmin vertrouwen in, dat “overleg in januari” tot verandering leidt. Het lijkt me dat ik reeds voldoende dringend gewezen heb op de noodzaak tot spoedigste koerswijziging. Vergeefs.

101.44

Nota bene, ik heb er zèlf voor gekozen om er enkele weken intensief onderzoek en ontwerp aan te wijden. Daarvoor is niemand ànders mij dus iets verschuldigd. En nu ben ik zelfs zeer tevreden dat ik die moeite genomen heb. Want wat ik aanvankelijk niet begreep, dat doe ik nu wèl, en ik meen zelfs grondig. Zo kan ik thans als evenwichtig, verantwoord oordeel verkondigen dat er aan/met/door dat project inderdaad e.e.a. mis is/gaat èn eveneens wat er gròndig aan moet veranderen. Klopt, vervolgens ben ik netzo verantwoord verplicht dat resultaat onder de aandacht te brengen. Tja, dat verder niemand er ... serieuze aandacht aan wil schenken, vat ik allang niet meer persoonlijk op. Het is niet anders. Meer dan zèlf(kritisch) mijn best te hebben gedaan, verwacht ik niet van mijzelf. Of stel ik dat maar om de moed in besef van machteloosheid niet te verliezen?

101.45

Als je wederom wil meelezen, gráág! Het ene opstel is op het ww web raadpleegbaar, zie [Waarvan akte: bereik van maatschappelijk informatieverkeer als maat van het \(ene\) stelsel](#). Een nogal grondig gewijzigde versie ervan, werktitel **EDI-wallet stelselmatig verklaard: structuurbegrippen van infrastructuur voor informatieverkeer**, tref je bijgevoegd aan. Ik vind de ene niet beter of slechter dan de andere. Wat mij betreft vullen ze elkaar aan. Nogal wat zinnen hebben de lading van een stelling. Tip: hardop lezen.

In **Random regels** (Boom, 1977) ... stelt Otto Duintjer voorts dat

creativiteit [...] de moed [vereist] om onbegrijpelijk te lijken [...], een zelfaانvaarding die gepaard gaat met onbegrepen durven zijn.

Maak er in mijn geval maar (on)gerust angst van, angst voor heersend vّals begrip.

[Zie ook **aantekening 101.40.**]

101.46

Er heerst voortwoekerend misverstand over zgn natuurlijke taal. De aanduiding wordt alweer tientallen jaren door ict-ers gebruikt om geruststellend te suggereren, zie [Bescheidenheid](#) (2002) voor enige eerdere kritiek, dat a.s. gebruikers van digitale middelen 'gewoon' zouden kunnen zeggen wat zulke middelen voor hen moeten gaan doen. Zo'n tekst in, eh, natuurlijke taal wordt dan, zeg maar, omgezet, en over digitale middelen dáárvoor beweren de ict-ers te beschikken, naar passende programmatuur, klaar. Moeten middelen soms iets anders doen? Prima, zeg het 'gewoon' maar weer, enzovoort. Dat is het idee met o.a. beheer van bedrijfsregels (Engels: business rule management).

Dat blijkt met wat gebruikers willekeurig opgeven, echter niet te lukken, zie ditmaal [Hoofdregeel](#) (2017) voor enige kritiek. Er moet rekening gehouden zijn met wat als programmatuur geschikt is. Dat zijn ict-ers gecontroleerde natuurlijke taal gaan noemen, vervolgens afgekort tot, inderdaad, natuurlijke taal. Nee, dat helpt opheldering niet.

Gecontroleerd? Tja, daar is helemaal niets natuurlijks aan. Zeker a.s. gebruikers begrijpen er niets van.

En daar begrijpen de ict-ers dan weer niets van. Meestal beseffen zij niet eens het verband met taalkundig gebruikelijke manier van ontleding. En als zij dat doen, gebeurt dat stellig met redekundige ontleding. Abusievelijk houden zij die manier voor ... natuurlijk. Dus, wat omgekeerd volgens redekundige regels uitgedrukt is, betreft volgens hen natuurlijke taal. Vooruit, voor, hmm, aansluiting op de programmeertaal voor digitale verwerking moeten die regels dienovereenkomstig wat specifiekere gelden, vandaar gecontroleerd.

De gelijkstelling van redekundig met natuurlijk is meteen al een fatale vergissing. Alweer ... natuurlijker is wat ik beschouw als gedragskundige ontleding resp. samenstelling, zie [Geef mij aib even de pindakaas!](#) (2016) voor een zeer korte uitleg. Met een teken gedragskundig opgevat richt iemand als uitvoerder zich ermee tot wie z/hij als mede-uitvoerder wil inschakelen: elk teken is een verzoek tot inschikkelijkheid, zie verder o.a. [Semiosis & Sign Exchange, design for a subjective situationism](#) (2002). Zoals er volgens redekundige ontleding altijd slechts één uitvoerder verondersteld is (aanduiding: onderwerp: subject), tellen gedragskundig altijd meerdere uitvoerders. Ofwel, wat redekundig meewerkend voorwerp heet, verdient gedragskundig de aanduiding meewerkend onderwerp. :-)

Neem het zinnetje: De fiets heeft een zadel. Redekundig leren we dat 'de fiets' onderwerp en 'een zadel' lijdend voorwerp is. Nu gedragskundig. Wie spreekt dat zinnetje tegenover wie uit? Het zinnetje vermeldt de uitvoerders weliswaar niet, maar ze 'zijn' er altijd wèl. De uitvoerende spreker wil kennelijk dat de uitvoerende hoorder van een bepaalde fiets gaat aannemen dat er een zadel op zit.

Zo is een programmeur ook altijd een uitvoerder die een computer als mede-uitvoerder 'aanspreekt.' Een willekeurige gebruiker weet echter niet hoe z/hij een computer moet aanspreken met kans op tot en met zelfs waarborg van beoogd

gedragsaandeel. Ja, 'natuurlijk' zou een gebruiker de passende ... programmeertaal kunnen leren, maar natuurlijke taal is dat dus niet.

101.47

Toen je me kortgeleden vroeg naar voortgang bij de Rechtspraak(organisatie) als vervolg op de door (B)FS gesteunde proef met stelselmatig autorisatiebeheer, antwoordde ik dat volgens mij daar o.a. het wachten is op zoiets als een eindverslag van [...] jouw betrokken medewerker. Nu heb ik 't nagekeken. Inderdaad, op 21 september 2022 stuurde ik hem als 'materiaal' ervoor gebundeld mijn emailberichten, bijelkaar ruim zeventig pagina's getiteld **Stelselmatig autorisatiebeheer: verzamelde proefteksten**, die ik tijdens de proef over voortschrijdend inzicht, met uitleg, ontwerpaanzetten e.d. schreef. Afschrift van mijn begeleidende emailbericht tref je [als [aantekening 87.24](#)] aan. Genoemde bundel bespaar ik je (maar stuur ik je desgewenst uiteraard ook, zelfs zeer graag). Je ziet onderstaand wel tevens afschrift opgenomen van het emailbericht dat ik meteen dezelfde dag als bevestigend antwoord van [je medewerker] ontving (en waarvan hij jou afschrift stuurde).

Als hij dat eindverslag opgesteld heeft, ken ik dat niet en voor zover ik weet [de projectleider] van de Rechtspraak(organisatie) evenmin. Mocht [je medewerker] er onverhoopt nog niet aan zijn toegekomen, welnu, [hij] is nog steeds jouw medewerker met de portefeuille, zoals de FS-website aangeeft, "semantiek en samenloop van regels."

Ik sluit echter niet uit, dat ook [hij] nog steeds géén idee heeft van het voor stelselmatig bereik noodzakelijkerwijs kwalitatief andere informatiebegrip. Is dat verwijtbare nalatigheid? Ik zou zeggen, nee, nòg niet. Opbouwend kan ik slechts herhalen dat er dringend informatiekundigen moeten worden opgeleid die verantwoord door-en-door stelselmatige oriëntatie beheersen. Met voorrang? Tja, zolang opdrachtgevers, alle retoriek over afspraken, samenwerking enzovoort ten spijt, die oriëntatie feitelijk afwijzen ... Ongetwijfeld heb ik je eerder attent gemaakt op mijn opstel [In de hoop op informatiekundig beroepsperspectief: ontwerpers van infrastructuur voor informatieverkeer zoeken democratische opdrachtgevers](#) (2012). Waarvoor kies je als (B)FS? Ik wijs je er nadrukkelijk op dat bedoelde proef draaide om, zoals je in mijn begeleidende emailbericht van enkele jaren geleden vermeld ziet, "classificatie volgens situationele hoedanigheden." Nota bene, daarom draait nu eveneens, maar dus zelfs op z'n ruimst denkbaar, mijn stelselmatige positionering van de EDI-wallet, zie de concepttekst die ik je enkele dagen geleden stuurde, zij het dat ik daarin de aanduiding verhoudingsgewijze ipv situationele hoedanigheid benut. Over standaardisatie gesproken, nav die proef met stelselmatig autorisatiebeheer stelde ik reeds dat "(wet- en) regelgeving expliciet moeten zijn geclassificeerd volgens (maatschappelijk-verkeers)situaties met pèr situatie relevante hoedanigheden." Vervang in dit citaat situatie door verhouding. Voor wèrkelijke stelselmatigheid lopen dezelfde zgn structuurbegrippen overal doorheen. Anders kàn het geen stelsel zijn, nietwaar? Dat vergt geen dwars- maar stelseldenken. :-)

101.48

Zoals aangekondigd stuur ik je hierbij de concepttekst van een artikel dat in opdracht van Bureau Forum Standaardisatie gaat over de zgn EDI-wallet. Nou ja, uiteraard heb ik er een stelselmatige draai aan gegeven. :-) Ik doe er een poging mee om beginselen van variëteit voor èn door maatschappelijk verkeer te verduidelijken. Die

zouden toch begrijpelijk moeten zijn voor bestuurders om verwarring en verspilling door resp. verdwaling in overhaast technische insteek te vermijden. Je kunt exact dezelfde structuurbegrippen herkennen die jij reeds kent als situatie en hoedanigheid, gecombineerd tot situationele hoedanigheid. Dat is niet toevallig, want feitelijk 'is' ook die wallet een autorisatievoorziening. Voor bedoeld artikel heb ik die aanduiding gewijzigd in verhoudingsgewijze hoedanigheid, maar structureel is er dus géén verschil met de toenmalige proef met stelselmatig autorisatiebeheer (en voor nog weer ruimere mogelijkheden is, zoals je gezien hebt, inmiddels ook programmatuur beschikbaar). Ik kijk uit naar je commentaar.

101.49

onderwerp: gelijke structuurbegrippen

Ik heb me de vrijheid veroorloofd om de concepttekst van het artikel over de EDI-wallet, met het verzoek om commentaar tevens aan [de toenmalige projectleider van de proef bij de Rechtspraak(organisatie)] te sturen. Hij weet immers allang alles van situationele annex verhoudingsgewijze hoedanigheden. En ik vermoed dat hij graag jouw hulp heeft om vervolg aan stelselmatig autorisatiebeheer te geven.

101.50

Het lijkt mij zelfs om allerlei redenen verstandig dat je die "architectuurbijeenkomst" niet bezocht hebt. Ik verklaar je hierbij graag een m.i. vooral onpersoonlijk geldige reden. :-)

Jij gaf mij inzage in de "concept-agenda." Daarbij staat, eh, toegelicht waarom een bepaald onderwerp van de agenda is verwijderd. Er zouden

nog [...] beleidsdoelstellingen en -visie [...] ontbreken [en die] willen we eerst in kleinere kring helder krijgen.

Nee, tot de veronderstelde "we" behoren de beoogde deelnemers aan die "architectuurbijeenkomst," dus jij inbegrepen, blijkbaar niet. Tja, wie die "we" wèl zijn, houden er een zeer beperkte opvatting van architectuur op na en zij nemen – andere – deelnemers niet serieus. Iets anders kan ik niet maken van de, eh, toelichting dat wat nog ontbreekt

essentiële uitgangspunten [...] zijn [...] die daarom ook niet op de agenda staan.

Huh?! Als bijdragen daaraan onder de noemer van architectuur niet welkom zijn, kan je inderdaad maar beter wegblijven.

Zoals je aan een afschrift dat ik je stuurde[, hier opgenomen als **aantekening 101.36,**] hebt kunnen zien, waagde ik langs, zeg maar, persoonlijke weg nog een agenderingssuggestie. Vergeefs, overigens voorspelbaar, want tot "we" behoor ik al helemaal niet.

Wat de drie overgebleven agendapunten annex onderwerpen betreft, vind ik daaruit inderdaad blijken dat hopeloze verwarring heerst. Er wordt verschil verondersteld tussen "business rules" en "juridische grammatica's." Afgaande op wat Mariette Lokin als regeltaal voorstelt, lijkt de oriëntatie volgens zgn bedrijfsregels, zeg ook maar een bedrijfsregeltaal, echter als grondslag te zijn genomen voor zoiets als een rechtsregeltaal. Als idealiserende illusie geldt immers dat omgekeerd een tekst in zo'n rechtsregeltaal ... regelrecht :-)) kan worden omgezet in een computerprogramma in bedrijfsregeltaal. Waarom dat niet werkt, zo niet kan werken, meen ik eerder voldoende uitvoerig te hebben beargumenteerd. Nogmaals, geef je persoonlijke overwegingen ajb voorrang.

101.51

Je weet, hoe langer je wacht met commentaar op “artikel,” des te minder trek ik me ervan aan. :-) Inmiddels ben ik zover met “uitwerking” gevorderd, dat ik de, zeg maar, vertellijn erin stevig vind staan als omvattende boog. Vergeet dus ook maar dat je daarop enige invloed kunt hebben. :-)

Zoals verwacht, en ik je ook aankondigde, kostte het ontwerp van bedoelde boog me nogal wat moeite. Ik beweer immers niets nieuws, nou ja, voor mijzelf niet, maar gepresenteerd volgens een zoveelste wat àndere ordening moet het uiteraard wèl blijven kloppen. En dan moet het begrijpelijk zijn, nou ja, zo begrijpelijk mogelijk, terwijl de leden van de doelgroep geen flauw ... begrip hebben van daarvoor benodigde àndere veronderstellingen. “Uitwerking” vergt daarom grondlegging, wat het opzetten van een omvattende èn begrijpelijke boog sterk bemoeilijkt. Een rèchte lijn kàn dat niet opleveren. In het besef van begripsmatige nieuwigheid is het aanvankelijk niet(s) anders. Hoe dan ook pakt je voorstel om met de combinatie van “artikel” en “uitwerking” zoiets als een tweeluik op stellen wat mij betreft prima uit, bedankt. Nog wat poetsen, en concepttekst plus -plaatjes van “uitwerking” stuur ik je spoedig graag óók.

101.52

Van mijn kant geen markante gebeurtenissen. Ik ben dus :-) nog niet opgehouden om een theorie te propageren die uitgaat van en aldus mikt op een praktijk van verhoudingen met over èn weer erkenning van noodzaak tot afstemming van bijdragen eraan voor evenwichtig verdeelde voortgang. Ervan afgezien of ik met mijn bijdragen zèlf voldoe aan dat criterium, nee, deelnemers aan een populistische resp. fascistische wedloop hebben daar van geopolitiek tot en met aparte instelling van uitvoeringsbureaucratie ‘natuurlijk’ geen ènkele belangstelling voor. En zij lijken de alsmaar groeiende meerderheid van besluitvormers uit te maken. Daar kom ik inderdaad nooit langs, het is helaas niet anders. Dan er maar mee meelopen resp. aan meedoen vind ik het echter àlledomste resp. -ònverantwoordelijkste dat ik me kan voorstellen. Door financieel zuinig te doen, en niet te vergeten als burger in een betrekkelijk vrij land, hoop ik me de luxe van m.i. opbouwende tegenspraak te kunnen blijven veroorloven. Nogmaals, niet dat iemand er ook maar enige aandacht voor heeft. Machteloos, dus. Maar wat dān?

101.53

Voor concepttekst plus -plaatjes van nr 2 van tweeluik, ofwel de “uitwerking,” zie ajb de bijlage met (werk)titel **Oplopende variaties op stelselthema**. Nogmaals bedankt voor je opgedragen aanzet ervoor.

Zèlf vind ik dit deel zelfs èxtra geslaagd. Onbescheiden? Ach, hoe duidelijk wil je uitgelegd krijgen wat er voor samenhang aan domeinbeperking schort èn wat er dūs voor stelselverruiming nodig is. En als jij dat begrijpt, in elk geval op hoofdlijnen, kan je er met vertrouwen aandacht van ànderen voor vragen. Eerder zou ik ook niet doen. :-)

Er is ònvermijdelijk, herhaal, ònvermijdelijk ingewikkeld aan, dat voor een, zeg maar, domeinenstelsel een àndere structuur van begripsidentificatie nodig is dan pèr domein. Dat is vooralsnog ingewikkeld, omdat daar kennelijk verder nog niemand grondig over na- en dan ook doorgedacht heeft. Nieuw, dus. Nou ja, nieuw. Sinds 1990 pleit ik ervoor. Inderdaad is de neiging nogal wijdverspreid – alsmaar wijder, zelfs? – om wat vreemd lijkt meteen maar uit te sluiten. Zachtjes uitgedrukt, dat klopt

weleens niet.

Wat je met dit zgn tweeluik volgens mij allereerst kunt – over wat je zou moeten ga ik uiteraard niet – doen, is het laten bespreken door de leden, allemáál, van Forum Standaardisatie. En in eerste aanleg informeel (lees ook: persoonlijk) kan je ermee langsgaan bij de – vertegenwoordigers van de – opdrachtgevers van (B)FS. Daarvan zou BZK zich o.a. moeten aantrekken dat opdrachtverstrekking aan ICTU in cruciale opzichten mank gaat. De prompte vernauwing tot zowel zgn Digitale Overheid als – techniek van – digitalisering èn domeinige verdeling over aparte programma's/projecten van wat naar hun aard stelselmatige opgaven zijn, pakken voorspelbaar averechts uit. Voorts kan je met (B)FS nav dit tweeluik opleidingen, let op meervoud, helpen opzetten. Daarvoor herhaal ik wat ik je voorganger ooit, in 2010 was dat, tevergeefs voorstelde. Als opdrachtgevers moeten bestuurders als het ware voorbij hun respectievelijk eigen domein tevens pràktisch stelselmatig leren denken èn doen. En er moeten, eindelijk, informatiekundige stelselontwerpers opgeleid worden. Nee, daarvoor komen ict-ers niet 'logisch' in aanmerking, want juist zij houden domeinlogica hardnekkig voor exclusief geldig. Informatiekundige stelselontwerpers moeten daarentegen zowel domein- als stelsellogica beheersen om domeinvoorzieningen tevens te laten samenhangen met ... stelselvoorzieningen. En àls stelselvoorzieningen zijn dat géén van elkaar gescheiden voorzieningen, zoals voor domeinen, maar vòrmen ze op hun beurt met elkáár een stelsel. Daarom stel ik variaties op stelselthema nadrukkelijk òplopemd voor. Anders blijft het prutsen. Je kunt dat tweeluik ook in een nog :-> spreekwoordelijke bureaulade opbergen. Als er wèl iets verandert, ligt het in elk geval niet aan jou.

Kom op! Als je het met dit tweeluik, en dan vooral deel twee ervan, niet aandurft, wanneer dan wèl? Op mijn steun kan je rekenen.

101.54

Of je beide geschriften die ik onlangs geschreven heb wel kùnt begrijpen, vroeg je je af. De volgorde is 1. **EDI-wallet stelselmatig verklaard** en 2. **Oplopende variaties op stelselthema**. Als ik je vooral als oud-diplomaat ermee aanspreek, lijkt mij bij uitstek jij in staat van wèl. Want wat doet een diplomaat ànders, nou ja, dat is dan mijn idee ervan, :-> dan over en weer bevorderen van begrip van verschillende opvattingen om tot afstemming te helpen komen? Als diplomaat, zo stel ik mij dus voor, ga je ervan uit dat, hoe de één aangeeft (lees: identificeert) wat z/hij voor een begrip houdt, kan, en vaak zal, verschillen van welk begrip de ànder ermee associeert enzovoort. Omgekeerd van de ànder naar de één gaat het netzo vaak op dezelfde manier mis. Kortom, zowel één als ànder houdt aanvankelijk haar/zijn eigen, zeg maar, domein voor vanzelfsprekend. Ik stel mij dus voor dat een diplomaat zulke respectievelijke beperkingen niet alleen zèlf terdege beseft, maar óók probeert ze zowel één als ànder allereerst te laten beseffen. Overigens zijn één en/of ànder daartoe, zachtjes uitgedrukt, niet altijd bereid. Hoe dan ook kàn hun afstemming opbouwend slechts lukken door de geopperde begripsidentificaties zodanig uit te breiden, noem het contextualisering, opdat de één kan herkennen dat de ànder niet alleen iets ... ànders bedoelt, maar tevens wat het verschil is met wat z/hijzèlf bedoelt. Wederom, over èn weer. Vervolgens valt immers – pas – verder te onderhandelen, met uiteraard ook 'onderweg' telkens de noodzaak voor zulke begripsmatige verduidelijking.

In termen van bijgevoegde geschriften vormt een diplomaat een stelselvoorziening. Je ziet voorts Metapatroon kortweg ingeleid als methode om begripsidentificaties

stelselmatig (lees ook: domeinoverstijgend) uitgedrukt te krijgen. Dat 'doet' een diplomaat dus vergaand, zoals het ook wel heet, onbewust-bekwaam. Zo'n expliciete methode als Metapatroon is echter – zeker – voor digitalisering onmisbaar om informatie door-de-verschillende-domeinen-heen zonnodig, en het is vaak nodig, eveneens van samenhang te voorzien om vervolgens ook samenhangend te kunnen beoordelen en naar zo'n coördinerende beoordeling opbouwend te kunnen handelen.

Zit er voor jou wellicht een opiniebijdrage als oud-diplomaat in?

101.55

Een bestuurder moet van perspectief kunnen wisselen. Want enerzijds, en wat mij betreft vooral, gaat z/hij 'over' verhoudingen, anderzijds is z/hij er telkens één der deelnemers aan. Voor zover bestuurders er 'over' gaan, treffen ze voorzieningen zodanig dat elke deelnemer zich zoveel volgens resp. op haar/zijn eigen aandeel kan richten, als het ware er 'onder,' :-) dus alsòf er geen andere deelnemers zijn. Maar wanneer óók bestuurders zich exclusief 'onder' verhoudingen positioneren, maw geen besef hebben van wat er 'over' nodig is, ontgaat ze de noodzaak van – hun verantwoordelijkheid voor – maatschappelijk-verkeersvoorzieningen. Met hun beide perspectieven komen zgn schaalniveaus overeen: domein en stelsel. Het stelselniveau bestaat domweg niet voor wie haar/zijn eigen domein absoluut geldig waant.

Ik pleit niet voor opheffing van domeinen, dat zou onzin zijn, maar voor vestiging van samenhang ertussen. Dáár is het stelniveau voor, niet meer en niet minder.

Operationalisering vergt een stelselmatig bemeten begripsidentificatie. Die is anders, uitgebreider dan wat per domein als begripsidentificatie volstaat. Meer dan uitleg er 'over' :-) blijven verschaffen, kan ik niet. Het opstel waarvan ik je hierbij afschrift stuur, vind ikzelf nogal duidelijk. Maar wie dat stelselperspectief weigert te kiezen, blijft er niets van – willen – begrijpen. Zo iemand kan ik dan wel géén bestuurder vinden, maar zulke uitgesproken kritiek helpt evenmin.

Dus, blijven uitleggen, maar.

101.56

Bedankt voor onbedoelde aansporing. Haha, in de voetnoot waarin ik rechtspraak eventjes, want opzettelijk achteloos, als de zesde stelselvariant opper, komt diplomatie er zo mogelijk nòg achtelozer als de zevende bij. Ik heb de tekst van het emailbericht aan [de oud-diplomaat, zie **aantekening 101.54** voor afschrift,] daarvoor nauwelijks hoeven te bewerken.

101.57

In de voetnoot waarin de zesde zgn stelselvariant ruwweg verklaard staat, is de zevende er bijgekomen. Toe maar.

Wat je ook nog met het tweeluik kunt doen, is het sturen aan alle hoogleraren aan Nederlandse universiteiten die aangesteld zijn voor informatiekunde als vakdiscipline. Vraag ze voor een samen te stellen bundel om schriftelijk commentaar erop.

101.58

Ook een goed idee, toch? Dus eens kijken hoe hij daar wederom niet op geageerd.

101.59

En, ja, hoor, daar staat NL-SBB opgenomen op de pas-toe-of-leg-uit standaardenlijst. Ik zag 't zojuist staan. Dat verrast me dan toch. Moet ik soms meteen maar de hoop opgeven dat je wèl serieus aandacht schenkt aan tweeluik en dan vooral aan deel 2 ervan? Alsjeblieft!

101.60

In deel 2 van tweeluik zoals ik je dat eerder stuurde, opper ik een toegespitst beoordelingscriterium: structuur van begripsidentificatie.

Impliciet is met NL-SSB daarvoor een enkel element verondersteld. Daarmee kan NL-SBB echter hoogstens geschikt per zgn domein zijn. Vooruit, ga maar mee waartegen je meent je niet te kunnen verzetten en laat NL-SBB op een d-lijst met d van domein staan. Maar d-egradeer 'm dan in status wel naar aanbevolen ipv pas-toe-of-leg-uit. Verlang ajb van niemand om uit te leggen waarom je er zelfs per domein niets mee opschiet.

Het schaalniveau van stelsel vergt samengestelde begripsidentificatie, dwz inclusief (!) context. Op een s-lijst van standaarden met s van stelsel heeft NL-SBB dus ècht helemaal niets te zoeken. Lees vooral deel 2 van tweeluik zorgvuldig, en je begrijpt het.

[Niet verstuurd.]

101.61

Nogmaals, aanwijzing van verhouding (lees ook: situatie) en hoedanigheid als zgn structuurbegrippen, en dan gecombineerd tot verhoudingsgewijze annex situationele hoedanigheid, is niets nieuws. Want zo beschouw ik ze alweer decennia. Als zodanig zijn ze nota bene dus o.a. ook benut, enkele jaren geleden, in de proef met stelselmatig autorisatiebeheer bij de Rechtspraak(organisatie) waarbij je met (B)FS was betrokken.

Dankzij je aansporing tot het tweeluik van “artikel” plus “uitwerking” heb ik ze als zodanig, als structuurbegrippen dus, nòg maar eens voorgesteld, ditmaal voor extra nadruk op oplopend voorwaardelijke betrekkingen tussen zgn stelselvoorzieningen.

In deel 2 zie je bijvoorbeeld autorisatiebeheer verschijnen als vierde stelselvariant, rechtspraak als zesde variant met regelbeheer als vijfde er tussenin.

Dergelijke voorzieningen worden tot dusver echter apart opgevat, wat stelselmatigheid zelfs belemmert (en aanhoudende verspilling van tijd, geld en moeite daargelaten).

Wederom met dit tweeluik heb je ‘bewijs’ dat het anders moet èn hoe het praktisch ook anders kàn. Hoe duidelijk wil je het hebben om ernaar te handelen? Ik begrijp, uiteraard, dat invloed vanuit (B)FS beperkt is. Maar voor agendering van een, vooruit, visie ter overweging hoef je m.i. niet terug te schrikken. Vraag alom commentaar erop. Wat kan je gebeuren?

101.62

Ik weet niet wat jij je bij een “apotheose” voorstelt. :-) Toen ik de laatste paragraaf van “artikel” schreef, moest ik nog aan “uitwerking” beginnen. En inderdaad, nu tevens die “uitwerking” er is, kan er in “artikel” eventueel een passende verwijzing e.d. naar toegevoegd worden.

Nogmaals, zelf ben ik over “uitwerking” enthousiast. Ook daarom ben ik zéér, extra enzovoort benieuwd naar jouw oordeel erover en dan uiteraard vooral of je er, heel concreet èn praktisch, de relevante standaardisatie-opgave – klopt, zoals ik ze zie –

voor FS in herkent (die in “artikel” reeds genoemd staat).

Met wat je van je “gezeur” mij alvast schriftelijk kunt doorgeven, kan ik alvast aan de slag voor definitieve versies. Maar, dwars is dwars, stel je je er dus weinig tot niets van voor dat ik me er iets van aantrek. :-)

101.63

Ik stel alvast enige wijziging resp. uitbreiding van de laatste paragraaf van “artikel” voor. Zoals je onderstaand aan afschrift ziet, staat nu tot slot met een verwijzing ernaar expliciet verband met “uitwerking” gelegd.

Ik probeer kwalificatie als onmisbaar serieus genomen te krijgen. Want anders blijft het m.i. modderen.

Het probleem er noodzakelijk structurele verandering in te krijgen, vandaar voorstelling als structuurbegrippen, is echter dat de spreekwoordelijke modderaars zelf niet vies worden van hun onbenul tot en met veronachtzaming, nalatigheid enzovoort, integendeel, en er dus ook niet vies van zijn.

Ik stel met zoveel woorden daarom tevens de vraag of dat bestuurlijk (opdrachtgevers) en/of professioneel (opdrachtnemers) verantwoord is. En iemand die, zoals ik doe, pleit voor evenwichtiger verhoudingen, heet dan een “dwarsdenker.” Compliment? Nou, nee. Dat kan een manier zijn om een dergelijke, als lastig ervaren, vraag onbeantwoord te laten. Of?

(Ook) in deel 2 van het tweeluik geef ik aan dat een radicale breuk zeker niet aan de orde is. De gangbare praktijk laat zich immers voortzetten, maar geordend volgens het zgn schaalniveau van onderling gescheiden domeinen.

Wat kwalitatief wel anders moet, eindelijk eens, zijn pogingen om samenhang ... structureel gevestigd te krijgen. Met domeingerichte aanpak lukt stelselmatigheid nooit, punt.

Neem de boodschapper zo’n boodschap ajb niet kwalijk. Klopt, zodra jij zo’n boodschap dóórgeeft, word jij prompt voor boodschapper aangezien met risico’s van dien.

Nou ja, kijk ajb allereerst of je “uitwerking” voor jezelf redelijkerwijs overtuigend vind. Daar heb je zelf om ... gevraagd. :-)

101.64

In het colofon van **Supergaaf: De overtuigende taal van Mark Rutte** staat vermeld dat [de] auteur via u bereikbaar is. Ik verzoek u hem dit emailbericht door te sturen. Daarvoor bij voorbaat mijn hartelijke dank.

Als Sinterklaasgeschenk ontving ik dit jaar (2025) **Supergaaf**. Dat heb ik meteen gelezen. Hopelijk geldt uw uitnodiging in uw Slotbeschouwing nog, te weten dat u “graag de discussie [er]over aan[gaat].” Het is niet dat ik het oneens ben met wat u schrijft, integendeel. Want mijn opvatting over taal(gebruik) luidt dat zelfs elk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is. Daaruit volgt dat overtuigen geen doel is, maar op zijn beurt altijd middel voor beïnvloeding van – verder – gedrag. Zo vind ik dat u ... overtuigend :-)) aantoonde dat Rutte vaak met zijn taalgebruik anderen vooral ertoe probeert te bewegen niets daadwerkelijk te ... doen wat zijn, terecht haalt u daarom Tweebeeke er bij die een m.i. treffende noemer suggereerde, controle belemmert (en Rutte wil dus ook haar afhouden van beperking ervan).

Dergelijk verband van taal met gedrag heb ik ontleend aan het werk van Charles S. Pierce. Zijn triade breidde ik in een proefschrift (**Semiosis & Sign Exchange**, UvA, 2002) uit tot een enneade. Zie [Geef mij ajb even de pindakaas!](#) (2016) voor een

uiterst beknopt gehouden inleiding.

De drie elementen die Peirce onlosmakelijk verbonden voorstelt, zijn object en interpretant met teken zgn bemiddelend ertussen. Als uitbreiding heb ik ze alle drie op hun beurt driedig gestructureerd aangenomen. Met bijelkaar negen ipv drie elementen laten zich dan allerlei verschijnselen alweer in meer detail en daardoor ook samenhangender verklaren.

Volgens dat referentiekader bekritiseer ik o.a. de communicatietheorie van Habermas omdat hij uitgaat van een idealiserende norm. Daardoor ontgaat hem vergaand hoe taal 'bemiddelend' werkt, nog afgezien van dynamiek van betekenissenvariëteit. Daaraan gaan de theorieën van wie u aanhaalt, dat zijn Van Eemeren/Grootendorst en Grice, volgens mijn, toegegeven, oppervlakkige kennis ervan weliswaar minder mank, maar ook zij vertrekken naar mijn idee – en allereerst naar uw idee voor zover ik uw schets van ontwikkeling van werk van Eemeren/Grootendorst begrijp – vanuit een idealisering.

Mijn insteek acht ik door-en-door pragmatisch. Daaruit volgt dat ideaaltypisch voorgestelde communicatie geen grondslag biedt, maar toch vooral een tactiek is onder andere tactieken om (een) wederpartij(en) tot beoogde gedragingen te bewegen. Dat laat zich volgens mij overigens meteen aan Habermas' werk en (!) wat hij ermee bereikt heeft, ook wel herkennen (en wat hijzelf er dus aan ontkent, zoals Rutte zijn tactiek stellig evenmin erkent).

Waarmee u mij zo mogelijk nog eens extra aanspreekt, is uw oproep dat "het onderwijs [...] een belangrijke taak [...] heeft[, opdat] mensen retorische keuzes kunnen herkennen." Zelf besluit ik mijn pindakaasverhaaltje als volgt: "Als er iets vanaf het begin een basisvak op school zou moeten en kunnen zijn, is het volgens mij algemene tekenleer"

Nou ja, inmiddels ben ik 73. Ik wil daarmee zeggen dat ik slechts de overweging wil dóórgeven om taal zó te beschouwen dat een pragmatisch consequente analyse van gebruik ervan nóg weer duidelijker valt te geven. Het ruimere bereik dat ik aan Peirce ontleen, staat tevens 'redelijke' interpretatie van motivatie toe.

Indien een gesprek u nuttig e.d. lijkt, mag u daarvoor op mij rekenen. Laat aub van u horen.

Vriendelijke groet met mijn beste wensen voor 2026 en verder.

101.65

Het boek over Rutte's taalgebruik heb ik meteen uitgelezen. Interessant! Daarvoor zeer bedankt! Ik heb de auteur via de uitgever een emailbericht gestuurd. Of ik ooit reactie krijg, is overigens wat anders.

101.66

Heb je soms een extra – sterke – voorziening voor beveiliging getroffen, :-) omdat verder niemand de manier bedenkt waarop jij "het [...] heb[t] opgelost"?

101.67

De niveaus die James A. Anderson veronderstelt zijn – nog – geen zgn schaalniveaus. Met **Communication Theory: Epistemological Foundations** (The Guilford Press, 1996) richt hij zich tot wie hij beschouwt als (communicatie)wetenschappers. Hij behandelt de variëteit van wat zij volgens hem op hun beurt zoal als – de grondslag van – hun zgn vakdiscipline beschouwen. Doorlopend uitgaande van zo'n enkele vakdiscipline, zeg ook maar een domein, komt hij tot niveaus van oplopend werkingsbereik.

The first level of instrumentality is disciplinary.[p. 194]

stelt Anderson; het bereik van communicatie blijft beperkt tot het domein in kwestie. Het tweede niveau noemt hij

professional[; p. 195]

aan werk 'in' het ene domein wordt aandacht geschonken voor werk 'in' (een) ander(e) domein(en). Daarvoor lijkt mij de aanduiding interdisciplinair passend. Ik heb de indruk dat Anderson met werking vanaf het derde niveau alsmaar ruimere maatschappelijke inzet van een vak- annex domeintheorie bedoelt. Dat noemt hij

linked instrumentality.[p. 195]

Anderson voegt er de opmerking aan toe, dat

work that reaches beyond the professional audience is somehow suspect[, for] as one moves to the higher levels of linked instrumentality, one loses a measure of prestige within the academic community.[p. 195]

Daarvoor zijn

objectivist theories [p. 187]

instrumenteel, want daarmee kunnen wetenschappers zich beroepen op

a powerful position: nothing can be done without science but science is not responsible for anything that is done in its name.[p. 189]

Anderson verhuult niet dat hij voor communicatie mede daarom

hermeneutic theories [p. 191]

serieuzer neemt, want

it is th[e] constructive interplay between phenomena and explanation that forces the ethical question of the instrumentality of scholarship.[p. 193]

Zo vermeldt hij als

my belief that the principal reform of the humanities and the social sciences must be the advancement of the linking institutions by which we can make a difference.[p. 196]

Daarop volgt dan een paragraaf getiteld **Social Linkages in Communication**.

Daarin wijst Anderson op wat hij vindt gelden als

legitimacy [p. 196]

voor (communicatie)wetenschappers. Maar zijn oproep geldt m.i. iedereen. Dus,

as people who make a difference in the lives of other people[, p. 196] the ethical choice is clear.[p. 197]

Zo laat zich in genoemde paragraaf het woord "scholarship" o.a. door de aanduiding openbaar bestuur vervangen. Volgens Anderson is

the work of normalized scholarship [...] too often the work of self-service [...]. There is a moral imperative, therefore, to examine our scholarship[, an] effort [that] will lead us to the emancipatory struggle.[p. 197]

Als dat niet ook en vooral voor openbaar bestuur telt, waarvoor dan wèl?

Naar mijn idee echter nog te ... simplistisch stelt Anderson dat

the business of scholarship, quite simply, is to create meanings from which we can act.[p. 197]

Het is daarentegen ... zaak om ruimte voor betekenissenvariëteit te borgen die daadwerkelijke deelnemers aan informatieverkeer helpt hun gedragsaandelen op elkaar af te stemmen.

Op hun beurt zijn openbaar-bestuurders, informatiekundigen enzovoort weliswaar eveneens deelnemers, maar als infrastructuur mogen verkeersvoorzieningen waarover ze besluiten resp. adviseren niet primair, laat staan exclusief, hun beperkte (domein)belangen dienen. Als aanvulling op dat van domein is het schaalniveau van stelsel daarom onmisbaar.

101.68

Stel je je eens voor, vooruit, zeer tijdelijk, dat je met je huidige kennis e.d. géén hoofd BFS bent, maar een zoveelste belangstellende en aldus over openbaar bestuur enigszins, eh, bezorgde burger. En dienovereenkomstig nieuwsgierig heb je inmiddels daarom, ja, ver gezocht, ik weet het, :-) zowel artikel **EDI-wallet stelselmatig verklaard: structuurbegrippen van infrastructuur voor informatieverkeer** als bijbehorende uitwerking **Oplopende variaties op stelselthema: op stelselniveau draait alles om verhouding en hoedanigheid als structuurbegrippen** zorgvuldig gelezen en herlezen

Vergezocht of niet, als medeburger ben ik op mijn beurt nieuwsgierig naar wat jij als zo'n burger nav beide documenten aan (Bureau) Forum Standaardisatie als voortzetting en wijziging van beleid zou willen voorstellen.

Maar, over verhoudingsgewijze hoedanigheden gesproken, jij bent nu eenmaal hoofd BFS. Probeer desondanks ajb tòch, al is het maar voor even, dat ene functionarisperspectief te verlaten. Nogmaals, wat vind je dan, zgn algemeen belang en zo, wat (B)FS beter hetzelfde kan blijven respectievelijk anders kan gaan doen? Prima, neem vervolgens je BFS-functie wederom aan. Van welke veranderingen die je als burger zou voorstellen, ga je als hoofd BFS werk maken? Indien er enig verschil tussen zit, wat ik me overigens dan weer kan voorstellen, waarom? Mocht je allereerst als burger door beide documenten niet op andere gedachten voor (B)S-beleid komen, dan heb ik kennelijk mijn ... werk als, zoals jij opgedragen hebt, "dwarsdenker" niet goed gedaan.

101.69

Tja, (ver)oude(ring van) spullen laten leveranciers je zelfs op korte termijn niet ontlopen.

101.70

Vaders. Wat u – je? – over mijn "schrijfstijl" opmerkt, hoeft geen compliment te zijn. :-) Dank je wel voor reactie.

Wat duiding van de argumentatietheorie van Van Eemeren en Grootendorst betreft herhaal ik hun werk slechts zeer oppervlakkig te kennen. Dat ik desondanks associatie met idealisering resp. normering waag, heb ik, en daarmee bedoel ik zeker een compliment, vrijwel volledig op jouw ... gezag gedaan. Zo lees ik in **Supergaaf** dat

ze [...] in hun argumentatietheorie vast[stelden] welke regels discussianten zouden moeten navolgen als ze hun verschil van mening op een volledig redelijke manier uit de wereld willen helpen.[p. 18]

Ik vind er idealiserend aan dat verschillende subjecten gelijke meningen kunnen hebben. En tevens normerend dat zij ernaar moeten streven.

Voorts kreeg ik van jou de indruk dat met

discussieregels [...] gericht op het handhaven van redelijkheid [p. 19]

zoiets als een vroege versie van hun theorie aan de orde is. Zo stel jij dat

vervolgens [...] de theorie uitgebreid [is] met de aanname dat discussianten niet alleen hun verschil van mening willen oplossen, maar de discussie ook in het voordeel van hun eigen standpunt willen laten verlopen.[pp. 19-20]

Daaruit maak ik dan op dat de idealiserende norm pas met bedoelde uitbreiding gerelativeerd raakt. Het ideaal blijft kennelijk ongewijzigd,

immers, wie een argument geeft, heeft als doel dat die ander hetzelfde gaat vinden.[p. 20]

Wat verandert dan wel vervalt, blijkt de norm. Daarvoor komen in wat jij suggereert als vervolgvorsie van de argumentatietheorie de respectievelijke meningen in de plaats. Want, zo verklaar jij eveneens wat nader,

discussianten [...] willen behalve **redelijk** ook **effectief** zijn: ze hebben naast een **dialectisch** ook een **retorisch** doel.[p. 20]

Dat acht ik echter een te beperkte ... mening over pragmatiek. Zoiets als retorisch effect lijkt mij voorwaarde, zeg ook maar tussenstation, voor pragmatisch effect.

Ofwel, wat doet de ànder 'op' enig teken van de één?

In je reactie lees ik je bevestiging dat Van Eemeren en Grootendorst "andere doelen [...] zoals het beïnvloeden van gedrag" buiten het bestek van hun theorie laten.

Weliswaar noem jij dergelijke doelen "natuurlijk altijd interessant," maar uitsluiting ervan lijkt voor jou "niets af [te doen] aan d[i] e theorie."

Mijn idee is daarentegen dat zùlke doelen met voorrang tellen. Haha, over idealiserende norm gesproken, moeten tellen.

Ga er ajb eens vanuit, dat een teken inclusief zgn argumenten àltijd afstemmingsmiddel is. Daarmee wil de één dus een ànder tot haar/zijn passend gedragsaandeel bewegen. Dat veronderstelt een verhouding, herstel, hun respectievelijke opvattingen over een verhouding. En met voorts respectievelijke opvattingen over hun wederzijds verschillende (!) verhoudingsgewijze hoedanigheden. Dus ook àltijd. Tja, zodra je voorts zulke verschillen aanneemt, moet de conclusie luiden dat gelijke meningen illusoir zijn. Waarop deelnemers aan verhouding met uitwisseling van tekens mikken, zijn veeleer zoiets als complementaire meningen, opdat zij er met zoiets als complementaire – verdere – gedragsaandelen gevolg aan geven. Klopt, wat de één als complementair probeert voor te stellen, kan de ànder als volstrekt confronterend duiden.

Mocht iedereen dezelfde mening hebben, ach, dan doet ook iedereen hetzelfde. Dat is echter overduidelijk niet zo.

Nee, het gaat de één er niet om dat de ànder tot dezelfde mening komt, maar dat de ànder doet wat overeenkomstig de mening is van de één (en met hun nu eenmaal verschillende verhoudingsgewijze hoedanigheden vergt dat zelfs een àndere ... mening).

Kortom, een beroep op redelijkheid in de zin van – de absolute eis van – strikt gelijke meningen is m.i. ook 'maar' een manier om je zin te krijgen. Ik vind het alweer realistischer om verschillen te erkennen met noodzaak van afstemming van dien.

Daar komt mijn suggestie op neer voor, over afstemming gesproken, :-) jouw nóg overtuigender analyses van "overtuigende taal." Ik ben daarom benieuwd naar jouw ... mening over de theorie die ik je eerder voorstelde.

101.71

Omdat ik begrijp dat u onverminderd interesse heeft in werk van Simone Weil, waag ik het erop contact op te nemen nav een alweer lang geleden verschenen boek van u. Dat boek is **Totale beschikbaarheid: het ethos van Simone Weil** (Ten Have, 1990). Ik las het onlangs, met dank voor uw leerzame overzicht, en het zetje tot dit emailbericht gaf u met de allerlaatste zin erin. Weils ethos, zo stelt u daar,

zou ons kunnen bevrijden van valse identiteiten.[p.165]

Ik ken Weils werk niet. Dus ga ik van ùw weergave ervan uit voor wat Weil al dan niet onder identiteit(en) verstaat. In menig opzicht ben ik het dan eens met haar opvatting erover. Maar wat zij als noodzaak oppert, houd ik voor principiële relativering. Weil kiest, nogmaals, zoals ik uw uitleg begrijp, voor verabsolutering ervan. En dat leidt haar tot dienovereenkomstig radicale ontkenningen die mij, zachtjes uitgedrukt, nogal nodeloos dramatisch lijken.

(Ook) naar mijn idee is identiteit slechts gedragsmatig begrijpelijk. Zoiets als een logica van – erkenning van – reële gedragsmatige variëteit vergt m.i. daarom veronderstelling van twee soorten identiteit. Allereerst dat probeer ik uiteraard graag toe te lichten, om er vervolgens verschil met Weils opvatting mee te verduidelijken. Een daadwerkelijke gedraging valt altijd aan twee (f)actoren toe te schrijven. Ik meen uit uw genoemde boek op te maken, dat ook Weils opvatting daarop neerkomt. Zij wijst subject en noodzaak als zodanig aan. Mee eens, hoewel ik ze object en situatie noem. Een object dat voor omgang met momentane situering over cognitief vermogen beschikt, noem ik nader een subject. Ziedaar, subjectief situationisme. Uitgaande van een subject verschilt zijn gedragsaandeel van situatie tot situatie. In gedragsmatig opzicht wisselt een subject dus van telkens, zeg maar, situationele identiteit. Dat is identiteit van de ene soort.

Ondanks gedragsmatig 'noodzakelijke' identiteitswisselingen bestaat er tevens ... geloof in samenhang onder de noemer van een subject. Maar hoe laat zich samenhang tussen verschillende situationele annex noodzakelijke identiteiten opvatten? Daarvoor komt een extra identiteit van die ene soort niet (!) in aanmerking. Want dat leidt tot zgn oneindige regressie. De enige manier om samenhang tussen gedragsmatig georiënteerde identiteiten, die nota bene allemáál van elkaar verschillen, te ... denken is, kortom, met de veronderstelling van een volstrekt gedragsloos opgevatte identiteit. Die is aldus van de andere, tweede soort. Ik noem dat de nul-identiteit van een subject.

Van situationele/noodzakelijke identiteiten 'heeft' een subject er zoveel als het in verschillende situaties verkeert. En van een nul-identiteit heeft elk subject er altijd één, niet meer en niet minder.

Omdat een subject niet anders dan in een situatie annex noodzaak kan verkeren, kent het géén gedragingen (lees ook: eigenschappen) die er onafhankelijk van zijn. Vals is daarom het idee van een zgn wezen (lees ook: essentie). Bestendigheid volgens de nul-identiteit heeft er weliswaar wat van weg, maar kan zulke bestendigheid slechts borgen zonder 'zelf' met gedrag in de weg van situationeel/noodzakelijk verloop van te zitten.

Wat blijft er volgens beide (!) zulke identiteitsbegrippen over van Weils huiveringwekkende aanwijzing dat, in uw woorden,

wie tot de waarheid wil doordringen, [...] daarom zijn illusoire persoonlijkheid [zal] moeten vernietigen[? p. 121]

Wat 'zijn' situationele identiteiten betreft, hoeft een subject (lees dus ook: persoon) niets te "vernietigen." Dat gebeurt immers reeds ... noodzakelijk, dwz door verloop van situatie tot situatie. En aan 'zijn' nul-identiteit valt dus niets te "vernietigen." Naar mijn idee heeft Weil grondig gelijk dat, ik blijf uw weergave volgen,

ten diepste [...] we slechts netwerk, verhouding, wet, relatie [zijn].[p. 120]

Haar, zeg maar, tragiek vind ik erin liggen dat zij zulke variëteit aan een enkele, dwz alles omvattende, identiteit resp. persoonlijkheid blijft toekennen. Die identiteit is daarop echter niet berekend, en als zodanig dus vals. Ook daarin geef ik haar grondig gelijk. Maar anders dan zij doet, beschouw ik "vernietigen" ervan niet als bevrijding, integendeel. En dat "vernietigen" ga ik anderen al helemáál niet aanbevelen. Vergelijkbare terughoudendheid meen ik overigens in uw genoemde boek herkend te hebben. :-)

Ik herhaal dat wat mij betreft nuchtere overweging van variëteit ... noodzaakt tot veronderstelling van verschillende soorten van identiteit. En twee van die soorten zijn daarvoor m.i. alweer genoeg.

Uiteraard ben ik ernaar benieuwd of u zo'n oriëntatie volgens differentiële identiteiten nuttig acht voor uw werk. Als theoloog ontkomt u er wellicht zelfs niet aan. :-) Heeft u kritiek, vragen? Naar uw reactie kijk ik daarom uit.

101.72

Dank je wel voor voortzetting van ... discussie. Hopelijk herken je dat ik je opmerkingen uiterst serieus blijf nemen door onomwonden – ongelikte? – kritiek er op. :-)

De zgn argumentatietheorie van Van Eemeren en Grootendorst vind jij "de meest nuttige theorie om discussies te analyseren." Voor zover een discussie op zichzelf genomen kan worden, vooruit. Zowel oorzaken als gevolgen, enzovoort, van "talige keuzes" laten zich dan dienovereenkomstig talig aanmerken. De uitkomst ervan is, eh, zodoende voor deelnemers eraan echter niet slechts "minder relevant," maar zelfs volkomen irrelevant. Want kennelijk 'doen' ze er vervolgens niets mee.

Dat komt op mij over als zoveelste averechtse afbakening ter vestiging resp.

handhaving van een – academische – vakdiscipline. Nogal steriel. Empirisch annex pragmatisch in gebruikelijke zin is dat natuurlijk niet.

Volgens jouw criteria, "welke keuzes [maak jij] in het voordeel van [jouw] standpunt"?

Mijn indruk, en verbeter me vooral telkens als je meent dat ik je onrecht aandoe, is dat jij kiest voor wat ik als zo'n afbakening opvat. Nee, mijn ... argumenten passen er niet 'in.' Is dat soms jouw 'argument' er geen aandacht aan te besteden?

Zijn jij en ik "erop uit [...] het verschil van mening op te lossen"? Ik meen je daarvoor op een ruimer bemeten semiotiek te wijzen, Charles S. Peirce en zo, met daarin plaats voor, en daardoor in haar betrekkelijkheid beter begrip van, o.a. genoemde argumentatietheorie. Ik ben er echter niet op uit jou tot dezelfde mening te bewegen, dat kan m.i. immers niet, maar tot ruimere overwegingen waarvan ik verwacht dat je ermee tot nog weer treffender analyses komt. Ik herhaal graag dat ik **Supergaaf** leerzaam en onderhoudend vind. En als wens voor volgend Sinterklaaskado geef ik je volgende boek op. :-)

Kijk, als je politiek tot discussies beperkt beschouwt, baken je tevens politiek nogal onrealistisch af.

Zeker, dankzij de theorie van E&G kan je terechte, gerichte kritiek opperen op wat toch vooral onkritische discussies zijn (als ze al discussies verdienen te heten). Maar

waarom 'overtreden' politici, nou ja, dat 'doet' zelfs iedereen, jij en ik met onderhavige correspondentie zeker niet uitgezonderd, routinematig zgn discussieregels à la E&G? In het geval van politici, en ook van bestuurders, kan je dat volgens mij als ... analist onmogelijk "minder relevant" vinden. Om de noodzaak van erkenning van zgn algemeen belang met verwikkelde aspecten van dien te "verbloemen," verberg je ajb niet achter de zelfrechtvaardiging van een aparte vakdiscipline. Dat heb je in **Supergaaf** ook niet gedaan. Daarom heb ik er enthousiast op gereageerd. Naar vervolg van discussie kijk ik uit.

101.73

Ik stel je mededeling op prijs, dank je wel. Dat gaat vóór, "werk als docent," nee, ook wat mij betreft geen enkele ... discussie. (Alvast) over politiek gesproken, mijn idee is allang om alle belastingopbrengsten aan onderwijs te besteden. Als er eventueel geld overblijft, vooruit, kan zo'n restant anders worden besteed. Onzin? Hmm, dankzij grondig onderwijs, over enkelvoud van spreekwoordelijke klap voor meervoud van spreekwoordelijke vliegen gesproken, zijn andere behoeften onder de noemer van algemeen belang stellig geringer (als ze er nog zijn). Was hierover maar ... discussie. :-)

Dus zonder dat ik reken op je reactie, in elk geval verwacht ik geen spoedige, erken ik graag dat een theorie zoals voorgesteld door Van Eemeren en Grootendorst nuttig is. Want met de verzameling zgn discussieregels zijn beoordelingscriteria beschikbaar. In hoeverre voldoet iemand er met haar/zijn bijdragen aan? Er zijn echter ok andere criteria voorstelbaar, die ik praktisch zelfs relevanter annex nuttiger vind.

Inmiddels heb ik **The study of argumentation as normative pragmatics** (pp. 3-8) van Frans H. van Eemeren gelezen. Dat is het inleidend hoofdstuk in de bundel **Studies in Pragma-dialectics** (Stichting Internationaal Centrum voor de Studie van Argumentatie en Taalbeheersing, 1994), een bundel die hij met Rob Grootendorst samenstelde. Meteen in de eerste alinea kenmerkt Van Eemeren "a certain standard of reasonableness" als een "normative idealization."

De voorgestelde discussieregels gelden als operationalisering van zo'n normerend ideaal, herstel, idealiserende norm. Tja, hoe, zeg maar, strenger de norm, des te groter – de kans op – overtreding ervan. Het is echter oppassen met de associatie met schuld, verwijt e.d. Voor wie een daadwerkelijke bijdrage levert, hoeft zo'n norm niets te betekenen. Zeker als politicus kent z/hij m.i. beslist (een) andere norm(en). Naar mijn indruk laat Van Eemeren enig besef van dergelijke betrekkelijkheid blijken. Desondanks zet hij in op een bepaald normerend ideaal, enzovoort. Zo gaat nuancering verloren.

Zoals ik al aangaf, houd ik die norm voor zelfs principieel onhaalbaar. Aan de hand van bedoelde discussieregels laat zich daarom nooit iets anders dan overtredingen ervan opmerken. Maar is verontwaardigde ophef erover gerechtvaardigd? Wie heeft er eigenlijk ... voordeel bij zulke discussieregels? Als ze ergens geldig voor zouden kunnen en moeten zijn, dan toch reflexief, dwz voor discussie erover. :-)

Wat ik voorstel, is om de oriëntatie op gelijk – willen – krijgen te verlaten, nou ja, te relativiseren. Daarvoor hoef je overigens jezelf maar ... gelijk te geven, zoals ik me zelfs graag veroorloof je tot slot van dit emailbericht te verklaren.

Of verschillende subjecten op enig moment dezelfde meningen 'hebben,' valt ook onmogelijk betrouwbaar na te gaan. Navolgbare evaluatie lukt alweer minder

gebrekkig door ervan uit te gaan dat iemand haar/zijn zin wil krijgen in de ... zin van met gedragsaandeel van/door de ànder zoals z/hij dat afgestemd acht op het hare/zijne. De één kan dat immers zelf ... redelijk betrouwbaar vaststellen door waarneming van daadwerkelijk, al dan niet eveneens opzettelijk zgn talig, gedrag van de ànder.

In hoeverre een ànder voldoet aan wat de één oppert, laat die ànder volgens mij overigens altijd voornamelijk afhangen van hoe z/hij in hun respectievelijke hoedanigheden de momentane verhouding met de één ervaart, welke ontwikkeling ervan z/hij wil bevorderen – of juist vermijden – en met tevens het oog op ontwikkeling van overige verhoudingen. Wat ik als optimaal onderwijs voorstel, omvat daarom vooral bijbrengen van besef van dynamische variëteit van zgn verhoudingsgewijze hoedanigheden en hoe ‘we’ telkens met taal/tekens onze respectievelijke gedragsaandelen afstemmen. Daarvan verwacht ik zoiets als emancipatorisch effect. Met een kritische instelling, zowel op wat jij van een ànder gedaan wil krijgen als wat die ànder dito van jou wil, kan iedereen beter letten op duurzaam evenwichtige verdeling van voor- en nadelen van gedragsaandelen. Als ... redelijk :-) geldt dan zo’n verdeling. Toegegeven, dat betreft eveneens een normerend ideaal, herstel, idealiserende norm.

In **Supergaaf** laat jij Van Eemeren aan het woord. Hij erkent dat “de interesse van mensen verschilt.”[p. 15] Maar hij beweert óók dat er behoefte is aan “middelen [...] om op een constructieve manier een eind aan verschillen te maken.”[p. 15] Kennelijk zijn er verschillen die ‘mogen’ blijven, en – andere – verschillen die ‘moeten’ verdwijnen. Wie bepaalt zo’n indeling?

Wat verderop in **Supergaaf** vind ik Van Eemeren over, zoals jij er verslag van doet, “hoe taal functioneert in de maatschappij”[p. 16] zich zelfs herkenbaarder uitdrukken volgens de insteek van wat ik als gedragsmatige afstemming beschouw. “Mensen,” heeft hij jou verteld, “zijn alsmaar aan het argumenteren [als] taal op zijn aller-actiefst, het is een essentiële component van wat mensen met taal doen.”[p. 16] Zo algemeen opgevat dient “argumenteren” de omgang volgens verschillen. Van Eemeren vindt daarentegen toch slechts opvallend, dat “de meeste meningsverschillen [...] nooit opgelost [worden].”[p. 16] Maar gelet op “hoe taal functioneert in de maatschappij” zijn ‘we’ op dergelijke opheffing praktisch niet uit. Mijn idee is dat er verschillen zijn en blijven. Principeel, dus. Afstemming, en dat gebeurt m.i. altijd zgn talig in de zin van ruimst denkbaar tekengebruik, dient om verschillen met elkaar te laten stroken (vaak: alweer minder strijdig te krijgen). “Argumenteren” dient beweging in wederzijdse verschillen, maar verschillen blijven ze. Want onvermijdelijk als deelnemers aan een verhouding beoordelen we volgens onze verschillende hoedanigheden de resulterende verdeling nu eenmaal ... verschillend. En een argument geldt als ... opbouwend, indien het ... redelijke (lees ook: evenwichtige) verdeling bevordert.

Zeker voor analyse van uitspraken, gebaren enzovoort van beroepsmatige politici acht ik het realistisch(er) om ervan uit te gaan dat zij elk hun zin willen krijgen (en hopelijk zijn daarin belangen van anderen enigszins evenwichtig verdisconteerd). Zucht, wie meent er recht op te hebben haar/zijn zin te krijgen, eenzijdige machtspositie en zo, verwacht die illusie prompt met vooringenomen overtuiging van gelijk hebben. Ter beoordeling zijn en blijven volgens mij o.a. de discussieregels van E&G relevant. Ik zou ze echter wat anders formuleren en benutten.

Genoemde bundel bevat van Van Eemeren en Grootendorst samen o.a. het

hoofdstuk **Rationale for a pragma-dialectical perspective** (pp. 11-28) met daarin een opsomming van 'hun' tien discussieregels. Zo luidt regel nr 1 dat "parties must not prevent each other from advancing or casting doubt on standpoints." Volgens je zin ipv je gelijk krijgen zou ik zeggen, kijk meteen maar in hoeverre "parties [...] prevent each other from advancing or casting doubt on standpoints." Vergelijkbaar kunnen de overige regels minder normerend luiden en aldus geschikter zijn als empirische criteria. Daar was Van Eemeren overigens ook naar op zoek, te weten "a perspective [...] which overcomes both the limitations of the exclusively normative approach [...] and the limitations of the exclusively descriptive approach." [p. 3] Destijds kende hij zo'n perspectief blijkbaar nog niet, want hij voegde eraan toe, dat "the complex problems that are at stake here can only be solved in an adequate way with the help of a comprehensive research programme." [p. 3] Het lijkt mij dat het, eh, maatschappelijk verder niets opgeleverd heeft, en dat ligt aan beperkende veronderstellingen.

Ik herhaal dat ik meen te begrijpen waarom jij de argumentatietheorie van data Eemeren en Grootendorst een "nuttige theorie om discussies te analyseren [...] vind[t]." Voor waarop je ermee mikt, stel ik je dus een m.i. treffender theorie voor. Daarvan luidt de veronderstelling dat elk teken een verzoek tot inschikkelijkheid (Engels: every sign is a request for compliance) is.

Met handhavende verwijzing naar de theorie van Van Eemeren en Grootendorst heb jij me laten weten dat je daarmee "ten eerste kan kijken welke keuzes iemand in het voordeel van zijn of haar standpunt maakt, ten tweede kan kijken in hoeverre iemand erop uit is het verschil van mening op te lossen en ten derde hoe iemand het probeert te verbloemen als hij of zij dat verschil van mening niet wil oplossen."

Supergaaf, De overtuigende taal van Mark Rutte vind ik echter een vergaand geldige analyse, omdat je daarin niet op opheffing van meningsverschillen gefixeerd bent. Sterker nog, helemaal nergens, of ik heb je boek niet goed gelezen, blijkt dat deelnemers aan een 'discussie' waarvan je verslag doet, daardoor dezelfde mening hebben opgedaan. Zulk realisme, nog eens samengevat in de Slotbeschouwing in

Supergaaf, is er zo interessant aan. Ik merk op dat er van Van Eemerens "normative idealization," wat mij betreft dus terecht, niets valt te ... bekennen. Nee, ik heb je vervolgboek **Kopvoddentaal, De overtuigende taal van Geert Wilders** nog niet gelezen. Vooralsnog kan ik me echter nog weer minder voorstellen dat je Wilders' taalgebruik wel hebt geanalyseerd volgens de mate waarin hij meningsverschillen opheft. Of?

Wat 'zie' je aanvullend, anders e.d. volgens afstemmingsoriëntatie? Afgeleid van jouw drievoud, hier even kortweg: Welke keuzes maakt iemand te bevordering van haar/zijn belang, in hoeverre bevordert de één tevens belang van de ander en in hoeverre stelt iemand een valse verdeling voor?

Ik dacht – hoopte? – dat jij wellicht iets in ruimere oriëntatie op taal- en tekengebruik ziet. Proefschrift, soms? Ik merk het wel als dat zo, of nog steeds juist niet, is. :-)

Ik wens je het allerbeste, met tevens bewondering voor je ... keuze voor "werk als docent."

101.74

Als James A. Anderson het in de zin van hermeneutisch empirisme over domeinen heeft, zie **Communication Theory: Epistemological Foundations** (The Guilford Press, 1996), merkt hij op dat

[a] typical formulation [...] would recognize us to be first of all material entities in a physical world, but also living organisms giving expression to the principles of animation and sentience, and finally the creators and inhabitants of the domain of the sign.[p. 16]

Mijn idee is dat leven met teken gepaard gaat. Volgens een dergelijk domeinbegrip, omvat m.i. daarom één domein ze. Daarentegen onderscheid ik in materieel annex fysiek opzicht twee domeinen. Zo zie ik als een domein, waar gevolg volledig door oorzaak bepaald is. Dan is er het domein van energetisch aangedreven gevolg van een oorzaak; dat vergt voorraad van energie. En voor leven geldt dat gedrag als voorts cognitief aangedreven gevolg mede een teken als oorzaak heeft. Zeg maar drie oorzaaksoorten zoals ik ze eerder heb aangeduid, dus.

Verderop verklaart Anderson postmodern empirisme als

plural, [and] greater than what can be known from a given vantage point.[p. 48]

En met

signs of the world and not the world itself, [...] we must face two classes of questions: What is the manner of their construction? How do they evoke meaning? We can engage these questions at any level from the most physiological to the most discursive.[p. 50]

Mijn veronderstelling dat elk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is, geeft voorrang aan “discursive.” Daarmee, dat vind ik althans,

[with] the impossibility of mere representation becom[ing] apparent[, p. 137] we abandon any transcendent relationship between sign and meaning. [...] What something means, therefore, is answerable only in the present, only at the site of considerable efforts that provide for its construction and must be answered anew at the next asking.[p. 57]

Voor een deelnemer,

meaningfulness is a separate achievement[, p. 73]

maar gelet op in haar/zijn verhoudingswijze hoedanigheid

accompanied by a shift from monologic action to dialogic participation[, for] the self exists principally **as** relationship rather than just **in** relationship.[p. 91] There are no stand-alone, meaningful facts per se[. ...] Facts are not literal but situational.[p. 210]

Dat is wat ik versta onder subjectief situationisme, waarbij

the meanings for lines of action emerge within an interplay of the individual actor's understanding of the situation[. ...] Such lines of action are open to continuous negotiation in what they mean. [...] What the same action can or might mean depends on interpretations of action contexts that are often incomplete, indeterminate, and intermittent. All action, then, [...] is seen as dialogic in its nature.[p. 91]

Anderson merkt erover op dat

a full existential theory acceptable to current scholarship remains to be developed, but its contours are beginning to appear.[p. 92]

Als, eh, existentiële veronderstelling opper ik dat elk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is, maar zelfs maar enige aandacht voor de zgn semiotische enneade als bijbehorend schema heb ik nog steeds niet kunnen wekken. Zó existentieel volgens erkenning van – dynamiek van – subjectief-situationele variëteit

is zgn wetenschappelijk, dwz van wie zich als wetenschapper positioneren, kennelijk ook weer niet de bedoeling als

an appropriate reformulation of the concept of representation[. p. 180]

Ook Anderson waagt zich er in **Communication Theory** niet m.i. consequent genoeg aan. Intussen wijst hij op wat mij maar niet lukt, te weten

establishing the authority of the claimant and the argument, the significance of the issue as a legitimate and as yet unsolved problem, and the accomplishment of the appropriate voice in which the claim can be made.[p. 142]

Ach, dat is uiteraard moeilijk voor wie dan ook. Voor het opdoen van een nogal nieuw idee, dat daarom anders is, geldt als voorwaarde om heersende verhoudingen niet als absoluut geldig en daardoor bindend te beschouwen. Aanvankelijk noodzakelijke ongebondenheid belemmert vervolgens verspreiding. Dat vergt immers ... verbindingen, ofwel een tegenovergestelde voorwaarde. Kortom, er is vooral veel geluk nodig.

Anderson geeft wel een opsomming van wat hij houdt voor

principles sit[ting] at the core of most of [... h]ermeneutic empiricism, coupled though it is with postmodern impulses[:] the privilege of presence, a location in the domain of ideology/meaning, the "constructedness" of reality, the centrality of communication, a focus on relationships rather than separate entities, the acceptance of agency, an emphasis on historic performances [and] the subjectivity of analysis.[pp. 133-134]

Als kenmerken noemt hij voorts

the trustworthiness of engagement, the use of narrative and the codes of narrative, the assumption and pursuit of understanding, the management (successful or not) of the tensions in authority and subjectivity as well as those reflecting dominance and subordination in voice [and] a requirement for reflexive analysis.[p. 134]

Dat zijn volgens Anderson beginselen en kenmerken van "scholarship," maar ik houd het voor welk gedrag dan ook voor verantwoordelijk dat het

may involve discovery, but that discovery is not its own end. The work is not done until the implications are drawn. In that critical effort, only the emancipationists can have a positive program. [...] Objectivis[m ...] is incomplete, defective in that it refuses to take up its responsibility for the action of its claim in society.[p. 190 W]e cannot allow ourselves to be agents of reality constructions that deflect the legitimate claims to equity[. pp. 196-197]

Nee,

knowledge is never neutral, but aims to achieve certain ends[. p. 190] There is no innocence of claim[. p. 198]

Dat zeg ik, elk teken is een verzoek tot inschikkelijkheid.

101.75

Ik ga ervan uit, zoals een gezegde luidt, dat niets uit de lucht komt vallen. Aldus ... geloof ik in evolutie. En dat houd ik voor de ... reden dat ik nadere aandacht kreeg voor een exemplaar van **Een kind heeft vele moeders** (Nieuw Amsterdam, 2009, oorspronkelijk Engels 2009 van Sarah Hrdy. Want de ondertitel luidt: "Hoe de evolutie ons sociaal heeft gemaakt."

Hrdy herleidt ons

curieus pakket van hypersociale kenmerken[. p. 17 maw] onze prosociale aard [p. 30]

tot

coöperatieve broedzorg [p. 35 met] de gelegenheid [van dien] zich sneller te gaan voortplanten[. p. 158]

Wat selectief telt, is

een gunstige verhouding van helpers en kinderen.[p. 216]

Dat is dus zorg,

waarbij jongen gezamenlijk worden verzorgd en gevoed.[p. 35 Omdat] kleintjes [...] aangewezen raakten op meer verzorgers dan hun moeder alleen, [leidde] die afhankelijkheid [...] tot een selectiedruk ten gunste van individuen die er goed in waren de geestesgesteldheid van anderen aan te voelen en in te schatten van wie ze hulp konden verwachten en van wie niet[, p. 78 dwz] in staat tot [...] intersubjectieve betrokkenheid.[p. 132] de aandacht [voor] het ritme van rolwisselingen en het geven en nemen in [...] relatie[s] [...] is uiterst genuanceerd.[p. 135]

Onlangs hebben jij en ik over voordelen van zgn kinderdagverblijf gesproken. Nu was ik benieuwd of Hrdy erover zou beginnen. En, ja, hoor, zij haakt in op

zeer beladen en gepolariseerde eind-twintigste-eeuwse discussies over kinderopvang. [Er kwam] onderzoek [...] specifiek gericht op verschillen in ontwikkelingsresultaat tussen kinderen die thuis door de moeder werden grootgebracht en kinderen die buitenshuis door niet-verwante verzorgsters werden opgevangen in crèches van wisselende kwaliteit. [...] De resultaten [...] waren [...] zeer verrassend voor [...] w[ie] ervan overtuigd waren dat baby's zich het best ontwikkelen als ze voltijds door hun moeder worden verzorgd.[p. 141]

Wat zijn die uitkomsten?

[H]et lot van kinderen met dagopvang [is] afhankelijk [...] van vele factoren. Het g[aa]t daarbij onder andere om de kwaliteit van de relatie van het kind met de moeder thuis, het aantal uren dat het w[o]rd[t] opgevangen, de aantalsverhouding van verzorgsters en kinderen en het verloop van het crècheperoneel. Maar de meest cruciale uitkomst [i]s dat het inlevingsvermogen van moeders en hulpouders en de manier waarop zij inspe[...]l[...]en op de behoeften van het kind betere voorspellers bl[ij]ken van ontwikkelingsresultaten als zelfbeheersing, respect van anderen en sociale vaardigheden, dan (binnen bepaalde grenzen) de hoeveelheid tijd dat het kind niet bij zijn moeder [i]s. Kinderen met nonchalante of weinig aandachtige moeders g[aa]n er in feite zelfs op vooruit als ze een crèche bezo[ek]en, waar vaak beter en voorspelbaarder in hun behoeften w[o]rd[t] voorzien.[pp. 141-142] De beste crèches slagen er uitstekend in de zorg van de uitgebreide families van weleer te vervangen; de aantalsverhouding van verzorgenden en kinderen is er gunstig en ze bieden een stabiel kader van aandachtige verzorgers.[p. 321 W]at er het meest toe d[oet, is] niet de aanwezigheid van de moeder [...] (al bl[ij]k[t] de kwaliteit van de gehechtheid aan de moeder in alle gevallen van belang) maar hoe veilig kinderen zich voel[...]en als ze door bekende en meelevende mensen w[o]rden verzorgd.[p. 142 K]inderen met meer dan één verzorger [zijn] later niet alleen zelfverzekerd [...], maar [blijken] ook nog over een beter ontwikkeld vermogen [...] te beschikken de wereld vanuit verschillende gezichtspunten te bezien.[pp. 148-149]

Zo kan je je afvragen, tja, hoe ik op zoiets als het meta-idee van subjectief situationisme kwam. Ik weet het, voor jou is wat Hrdy opmerkt, opvoedkundig allemaal niets nieuws. Maar zo weet je, dat ik het eindelijk óók weet. :-) En mocht je haar boek niet kennen, of hoe dan ook een – extra – exemplaar ervan willen hebben, wie weet voor de bibliotheek van je ‘werk,’ ik heb het voor je klaargelegd. Oh ja, de oorspronkelijke, dus Engelse, titel plus ondertitel van Hrdy's boek is **Mothers and Others. The Evolutionary Origins of Mutual Understanding.**

Waarom is het m.i. treffende klankrijm in de Nederlandse (hoofd)titelversie niet behouden? Zo van, Moeders en andere hoeders.
Hrdy wijst o.a. vaders hun plaats ...

101.76

Weliswaar (veronder)stelt Robbert Wigt in **Supergaaf** dat

argumentatie [...] er [...] toe dient om het verschil van mening **weg te nemen**[, p. 17]

maar ik vind dat nergens blijken uit zijn analyse van, zoals de ondertitel luidt, **De overtuigende taal van Mark Rutte** respectievelijk van het taalgebruik door wie hij opvoert als Rutte's, zeg maar, opponenten. Daarentegen verduidelijkt Wigt hoe ze elkaar proberen af te troeven, en toont hoe bedreven vooral Rutte erin is. Daarom is zijn analyse realistisch. Vergeet zijn verwijzing naar zgn argumentatietheorie als referentiekader. Dat benut hijzelf immers evenmin.

Als één van de grondleggers van bedoelde theorie komt Frans H. van Eemeren aan het woord voor enige uitleg ervan. Die erkent nota bene dat

het in de praktijk ingewikkelder [...] is dan in het ideaalmodel wordt voorgesteld[;] voor elke argumentatieve zet geldt dat je strategisch **moet** manoeuvreren[. p. 21]

Een ... model dat voor dergelijke strategie géén ruimte biedt, kortom, is waardeloos. Nou ja, voor de praktijk. Zucht. Ja, zegt Van Eemeren eveneens,

je [moet] argumenten beoordelen in de context waarin ze geuit worden.[p. 23]

Wat – ik meen dat – hij met context bedoelt, noem ik: situatie. Er zijn allerlei, vooruit, soorten van situatie. Indien deelnemers mikken op opheffing van hun meningsverschil, verkeren zij in slechts één van die soorten. Die betreft bovendien, naar eigen zeggen van Van Eemeren, een “ideaalmodel” dat praktijk geen recht doet, niet kan doen.

Terecht legt Wigt inderdaad spoedig, te weten vanaf de paragraaf met de titel **In de praktijk**, de nadruk exclusief op “strategisch manoeuvreren.” Waar is de argumentatietheorie met idealiserende normering volgens redelijkheid gebleven? Ach,

niemand zal zichzelf [...] openlijk afficheren als een onredelijk iemand, want wie overtuig je dan nog?[p. 27]

Het, zeg maar, einddoel van de één met ... overtuigen is niet beïnvloeding van de mening van de ànder, laat staan om daarmee wederzijds gelijke meningen te vestigen. Dat doel is wèl beïnvloeding van gedrag door de ànder, en daarvoor is zoiets als complementaire beïnvloeding van haar/zijn mening het, zeg maar, tussendoel. Dat einddoel heeft èlk zgn teken, ofwel èlk teken is een verzoek tot inschikkelijkheid. Dus àltijd poging tot overtuigen. Op een bepaalde manier erkent Van Eemeren dat volgens mij ook, maar durft er praktisch kennelijk geen ... theorie van te maken.

Afgezien van de verwarrende verwijzing naar de argumentatietheorie van Van Eemeren en Grootendorst na, beveel ik Wigts analyse graag aan.

101.77

Nee, ik heb zeker géén gelijk. Desondanks heb ik nog enkele opmerkingen.

(Met) je intelligentie moet je vertrouwen in jezelf versterken, niet ondermijnen. Het risico van ondermijning van vertrouwen is helaas groot door twijfel, onzekerheid e.d.

Maar o.a. twijfel ... behoort tot intelligentie. Want wie niet kan twijfelen, is 'alleen' maar dom. Erken, nee, geen paradox, integendeel, je vermogen tot twijfel ajb als onlosmakelijk onderdeel van – rechtvaardiging van – vertrouwen in jezelf.

Voor wie veel geld heeft, doet geld er niet toe. Daarentegen doet geld er veel toe voor wie er weinig van verdient resp. heeft. Zucht, dan draait helaas – vrijwel – alles om geld. En zo is verloop van maatschappelijk verkeer alsmaar dwingend ingericht: transactioneel inclusief financiële afrekening.

Met weinig inkomsten en géén vermogen moet je dus selectief – leren – zijn. Als je besteding van geld en tijd wil, herstel, zelfs moet vermijden, help je jezelf aan zoiets als een leidraad door jezelf, ja, dat moet je zelf doen, van categorieën van transacties uit te sluiten. Zo kan je besluiten niet te roken en dat daadwerkelijk ook niet te doen. Geen wintersport, ik geef maar enkele voorbeelden.

Verwijt jezelf ajb je zgn loopbaankeuzes niet. Je kunt trots zijn op zowel je overgave als – daardoor – resultaten. Alsjeblieft, blijf er telkens het beste van maken. Wie weet waarvoor je variëteit van ervaringen verder allemaal 'goed' is?

Ja, je wil juist kwijt wat je als verplichtingen ervaart, maar waar je – vooralsnog – niet omheen kunt komen, moet je erkennen, enzovoort.

Tja, die opleiding. Mijn suggestie is dat je ermee aan een formele eis moet voldoen. Doe er daarom niet moeilijker over dan strikt nodig is voor het diploma in kwestie. Ofwel, probeer per toets of wat dan ook te duiden welke eis de beoordelaar ermee stelt, beperk je moeite ertoe, klaar. Dat werkt niet alleen vlot, maar verzekert je van hogere cijfers. :-)

En zie af van associatie met wat jijzelf zou eisen, met hoe jijzelf onderwijs geeft. Vertrouw erop, nota bene bevestigd door positieve reacties die jij krijgt, dat de kwaliteit van jouw onderwijs prima is, punt. Je moet als het ware achteraf dat diploma nog verkrijgen. Zie dat als een aparte opgave, met beperking van je moeite ervoor van dien. Ofwel, probeer daarvoor niet te voldoen aan je eigen eisen, maar voldoe 'domweg' aan die van het opleidingsinstituut.

Wie is niet bezorgd over, zoals ze heten, geopolitieke ontwikkelingen? Maar kan je er praktisch iets aan doen? Bezorgdheid herhaald uitspreken, prima. Maar je helpt iedereen, jezelf voorop, zelfs minder wanneer je je erdoor laat verlammen.

Over kritieke voorwaarde gesproken, denk ajb aan je eigen gezondheid!

Vergelijk jezelf ajb niet met anderen, dwz met hoeveel geld zij al dan niet kunnen besteden, hoeveel tijd zij al dan niet voor het een en ander beschikbaar hebben, hoe (on)gezond ze zijn, enzovoort. Aanvaard wat jij moeilijk vindt. Daarvoor moet jij voor jou moeilijke maatregelen treffen. Probeer met voorrang te beseffen dat je ze voor jezelf met uitstel nog moeilijker maakt.

Je moet uiteraard samen tot een 'werkbaar' planning, maw voldoende voorspelbare agenda, voor jullie allebei kunnen komen. En dat is ook voor je partner stellig moeilijk. Wat dat houdt dan weer verband, het is dus niet anders, met borging zowel van voldoende gezamenlijke inkomsten als van vermindering door elk van jullie van tijd- en geldverkwisting. Dat zijn, eh, gevoelige onderwerpen. Ik kan me voorstellen dat je er allereerst slechts met een buitenstaander serieus, opbouwend over kunt spreken.

Ik ben geen buitenstaander, maar je kunt altijd met mij praten.

101.78

Waarom ook zijn indrukwekkend veelzijdige, doorgaans interessante verklaringen in **Philosophie des Zufalls** (Volk und Welt, Band I, 1988, oorspronkelijk Pools 1968) desondanks mank gaan, verklaart Stanislaw Lem ... zelf:

Denn wirklich umfassend darüber Bescheid zu wissen, was Sprache ist, davon sind wir noch weit entfernt.[p. 53 G]anze Wissenschaftszweige und Schulen [sind] nur deshalb entstanden [...], um der Frage, »was Bedeutungen sind«, auszuweichen.[p. 106]

Wat mij betreft duidt Lem het heersende gebrek treffend met zijn vervolopmerkingen dat

es nicht eine einzige ganzheitliche und anwendbare semantische Theorie [gibt. p. 53] die größte Unklarheit rührt allerdings daher, daß wir uns in den typisch semantischen Problemen der Sprache nicht genügend auskennen[, p. 91]

zij het dat pragmatiek ipv semantiek daarvoor als noemer moet tellen. Zo vind ik echter wèl algemeen geldig dat èlk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is. Een teken is voor de verzoeker een middel met als doel afstemming van gedragsaandelen waaronder dat aandeel van haar-/hemzelf. Daarom geeft de verzoeker met een teken voor de – beoogde – geadresseerde(n) ook en vooral wat z/hij houdt voor het, zeg maar, afstemmingskader aan. Als zo'n situatieschets dient context als nota bene onlosmakelijk onderdeel van het desbetreffende teken. En de situatie omvat dan een verhouding met de verzoeker en de geadresseerde(n) als deelnemers eraan in hun respectievelijke hoedanigheden. Lem noemt reeds als

Situationsaspekt[, daß] die Kultur ein System von Spielen [ist], und sie weist ihren Mitgliedern in verschiedenen Auseinandersetzungen und Partien viele Rollen [...] zu.[p. 166]

Een zgn cultuur verschaft zulke aanwijzingen echter niet. Dat doen deelnemers situatie- annex verhoudingsgewijs onderling in hun respectievelijke hoedanigheden. Dienovereenkomstig gedifferentieerd, vooruit, indien daarin enige regelmaat ... aanwijsbaar is, zeg ook maar patronen, heet dat cultuur, deelt de verzoeker met een teken aan (de) geadresseerde(n) mee wat z/hij van haar/hem (hen) verlangt als gedragsaande(e)l(en). Hoewel Lem situatie en context m.i. verwarrend op één hoop gooit, inderdaad,

[i]m Alltagsleben ermöglicht uns der Situationskontext, die richtige Kategorie herauszufinden, aber auch nicht immer, wie zahlreiche Irrtümer und Mißverständnisse beweisen.[p. 96]

Vergissing e.d. lijkt hij af te willen meten aan ... mate van afwijking van wederzijds – zekerheid over – gelijke betekenis. Dat vind ik blijken uit zijn opmerking dat

weder der Sender noch der Empfänger jemals vollkommene Gewißheit haben können, ob ihre »Strategien« tatsächlich isomorph sind und nicht irgendwelche »Spielräume« der interpretatorischen Ungewißheit übriglassen, denn die Empfangsstrategie kann ja [...] die »Eigenorganisation« der Äußerung bis zu einem gewissen Grade verändern und ihr eine andere aufzwingen.[p. 387]

Lem erkent dus dat hij een onhaalbare norm kiest. Volgens een teken als afstemmingsmiddel houden enerzijds verzoeker, anderzijds geadresseerde(n) er zelfs principieel verschillende betekenissen op na. Want het is allereerst maar de vraag, of een geadresseerde als teken ervaart wat een verzoeker als zodanig heeft (op)gemaakt en voortgebracht. Dat vergt, eh, aandacht. En dan is het vervolgens de

vraag, als iemand inderdaad iets opmerkt, in hoeverre dat – nog – het teken is zoals de verzoeker dat voorbracht. Daarop heeft motief invloed. Wat geldt volgens een geadresseerde op, zeg maar, voorhand als relevante verhouding inclusief hoedanigheden van de verzoeker en haar-/hemzelf als respectievelijke deelnemers? Lem wijst erop dat

die Rezeption einer Äußerung nicht ein bloßes Registrieren, sondern in hohem Maße ein aktives Antizipieren ist [...] dessen Rahmen von der Situation bestimmt wird[. p. 170]

In hoeverre wijzigt de geadresseerde die opvatting door haar/zijn altijd 'eigen' interpretatie van het – aanvullende – teken? En hoe gedraagt z/hij zich daardoor ... wèrkelijk?

Kortom, er kan nogal wat verschil zijn tussen het gedragsaandeel door een geadresseerde waarop een verzoeker met een teken mikt en het feitelijke gedragsaandeel door een geadresseerde mede naar 'aanleiding' van z/hijzelf, de geadresseerde in kwestie, dus, als een teken ervaart. Dat is wat Lem aan werken van zgn literatuur opvalt. Zowel bereik als mate van waardering van zo'n werk wijst hij als nagenoeg onvoorspelbaar aan. Volgens hem is het een kwestie van toeval. (Ook) zijn literatuurtheorie acht hij daarom, zoals de titel van zijn boek luidt, een filosofie van het toeval. In een werk, herstel, in èlk teken

steckt gleichsam eine Vielzahl möglicher Strukturen, und die Auswahl der konkreten Struktur, die dann realisiert wird, hängt teilweise vom Zufall ab.[p. 82 Es gibt] in der [...] Rezeption keine wirkliche semantische Invarianz[. p. 182] Wohl jeder [...] bringt [...] seine unwiederholbaren und nicht auf eine durchschnittliche Rezeptionsnorm reduzierbaren Eigentümlichkeiten [...] ein.[p. 343]

Naar mijn idee schiet Lem echter door met zijn vergaande eenzijdige perspectief volgens de potentiële zgn recipiënten van een – literair – werk. Zo stelt hij:

Ganz offensichtlich hat das literarische Werk insofern keine »eigene Strategie«, als es gegenüber den Bemühungen der Rezipienten vollkommen »passiv« ist[. p. 54]

Mijn veronderstelling is dat, wie een teken ervaart, zichzelf als geadresseerde ervan beschouwt en een verzoeker ... veronderstelt. Vaak is de verzoeker overigens ... de geadresseerde zelf. Dat levert een criterium voor literatuur op. Een teken geldt voor iemand als literatuur, indien z/hij doet alsof het zgn werk een teken is dat z/hij tot haar-/hemzelf richt. Daarmee bevestig ik een opmerking van Lem, want

[d]as würde bedeuten, daß man solche Werke auf sehr viele verschiedene Arten rezipieren kann[. pp. 53-54]

Overigens erkent Lem dat ook voor een zgn literair werk geldt dat

man [...] von einer Strategie seiner Sendung (d.h. Kreation) sprechen kann.[p. 54]

Hoe dan ook, gelet op differentiële duiding volgens situationele subjectiviteit heeft Lem eveneens gelijk met zijn bezwaar tegen – de mogelijkheid van – objectieve beoordeling. Nee, stelt hij,

es sind keine Methoden ersichtlich, mit denen sich [...] Untersuchungen [nach] die semantische Gesamtstruktur [...] bei völliger »Menschenleere« durchführen ließen, ohne daß man also als »Prüfsteine« lebendiger Leser benutzt.[p. 72]

Dat lukt wat mij betreft dus voor geen enkel teken. Tja,

[s]ehr vieles von dem, was sich durchaus real zwischen den Menschen abspielt, entgeht der Aufmerksamkeit des durchschnittlichen, nicht sonderlich geschickten Beobachters.[p. 80]

De veronderstelling dat èlk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is, helpt iemand hopelijk vooral acht te slaan op het afstemmingskarakter van tekengebruik. Afstemming, zeg ook aanpassing, is ... natuurlijk een ... teken van leven en daarom ben ik het eens met Lems evolutionaire opvatting dat taal(gebruik)

bereits in der dynamischen Charakteristik der allerprimitivsten Lebensvorgänge enthalten ist.[p. 370]

Hij merkt echter op dat

unsere Sprache [...] sich nicht völlig von Situationszusammenhängen frei gemacht [hat], denn es kommt ja oft vor, daß eine Verständigung erschwert oder gar unmöglich wird, wenn der situative Kontext fehlt.[p. 102]

Daarentegen vind ik dat juist zgn menselijk(e) taal(gebruik) nòg weer uitgebreidere explicitering van contextualisering toestaat, immers passend voor ruimere variëteit van afstemmingsbehoeften. Ja, èlk teken omvat tevens context, dwz

[eine] Äußerung [...] muß sich also gewissermaßen gleich zu Anfang eine implizite Situation zimmern[. p. 171]

Afstemming kan mislukken door een teken met onvoldoende en/of onbegrijpelijke, waaronder o.a. overbodige, context. Dat, zoals Lem m.i. wel terecht beweert,

ist natürlich nicht auf eine »Boshaftigkeit der Evolution« zurückzuführen, sondern ein Ergebnis ganz gewöhnlicher Ökonomie der Mittel: die Sprache entstand als ein Instrument der **Anpassung**[. p. 105]

Principieel zo'n afstemmingsmiddel, dat is èn blijft taal resp. teken.

Verwarring die Lem 'ordent' onder de ... noemer van de lege naam (zie p. 139 e.v.), laat zich m.i. ontrafelen door schakeling van gedragsmatige begrippen via – toevoeging van – het begrip dat ik nul-identiteit noem. Hij stelt reeds de vraag, of

es nicht vielmehr so [ist], daß die Erklärungen sich möglicherweise gegenseitig ergänzen, also komplementär sind[. p. 158]

Mijn antwoord: ja.

101.79

Met Frits de Lange als leerzame gids voor kennismaking ervan heb ik, zachtjes uitgedrukt, een gemengd oordeel over ideeën van Simone Weil. Zo schrijft De Lange in **Totale beschikbaarheid: het ethos van Simone Weil** (Ten Have, 1990) aan Weil (1909-1943)

een filosofie [toe] die resoluut afscheid neemt van het menselijk subject als centrum van handelen, en die als het hoogste doel voor de persoon het afstand doen van zijn persoonlijkheid beschouwt[. p. 22]

Hoewel De Lange zijn boek kenschetst als

een **systematische reconstructie** [...] van de **structuren** van haar filosofie[. p. 22]

is mijn indruk eruit dat Weil enerzijds zoiets als een filosofische analyse verricht, anderzijds zoiets als een geloofsbelijdenis verschaft. Dat onderscheid maakt De Lange dus niet, maar daarmee laat zich m.i. verklaren dat hij

beide gevoelens [ervaart], die van irritatie en bewondering, [...] van aantrekking en afstoting[. p. 20]

Wat mij betreft, met relativering van subject als het, zeg maar, filosofiedeel ben ik het dan overwegend eens met Weil. Maar zoals zij er, hier dus steeds zoals ik De Lange's verslag begrijp, als geloofsbelijdenis dat "hoogste doel" van afleidt, vind – ook – ik, zelfs gevaarlijke, onzin.

Is (een) filosofie er om (een) levensdoel(en) te omvatten?

Tja, met zgn persoonlijkheid als een valse illusie, in elk geval in de zin van iets onveranderlijks, wezenlijks, is er niets om "afstand [van te] doen." Kortom, dat doel is onzinnig, zelfs levensbedreigend.

Wie terecht huiverig is om Weils doel(stelling) als, eh, geloofsbelijdenis voor zichzelf serieus te nemen, kan prompt aandacht verliezen voor haar, dat dan wel, filosofie van kritiek op "subject als centrum van handelen." Nee, een subject is niet telkens de enige gedrags(f)actor. Zo'n (f)actor vind ik altijd ook de situatie waarin het subject in kwestie verkeert. Een passende logica vergt dan verschillende soorten identiteiten. Er zijn gedragsmatige en gedragsloze. Een object respectievelijk subject 'heeft' één gedragsloze identiteit. Die noem ik 'zijn' nul-identiteit en dient voor samenhang tussen 'zijn' verschillende situationele identiteiten. Daadwerkelijk gedrag is immers principieel situationeel en verkerend in verschillende situaties resulteren verschillende gedragingen met dus elk een ... identiteit.

Het enige onveranderlijke aan een ob-/subject is aldus 'zijn' nul-identiteit (die ook nog eens een verzinsel is om een consequente variëteitslogica te vestigen). En een nul-identiteit omvat niets – meer – om eventueel afstand van te kunnen doen.

Het lijkt erop dat Weil situationele variëteit niet met een identiteitsbegrip gerijmd kreeg. Dat lukt ook nooit met een enkel, kennelijk impliciet gedragsmatig verondersteld, begrip. Pas met een gedragsloos identiteitsbegrip erbij, wat ook de Lange ontgaat, is "**systematische reconstructie** [...] van [...] **structuren**" mogelijk. Volgens De Lange beschouwt Weil

de werkelijkheid als methodisch probleem[. p. 73]

maar raakt met haar methode op een dwaalspoor (zoals ook De Lange als zijn oordeel laat blijken, echter zonder dat hij een passender methode aangeeft). En hoe rijmt "afstand doen van [...] persoonlijkheid" ermee dat

van de mens een actieve opstelling gevraagd [wordt] in arbeid en methodisch denken[? p. 76]

Volgens mij gaat het om strijdige eisen. Dat ... gelooft Weil dus anders en volgens De Lange

verdedigt [zij] dat [met erkenning dat] dat [...] filosofisch illegitiem is, maar religieus daarentegen geoorloofd.[p. 102] Zo wordt ethiek identiek aan mystiek.[p. 131]

De Lange lijkt niet overtuigd, want hij laat er meteen zijn vraag op volgen:

[K]an men zo filosofie en theologie uiteen trekken, zodat wat in het een denkbaar is in het andere absurd moet heten?[p. 102]

Mijn indruk is dat Weil van een geloof uitgaat en daarvoor een passende filosofie probeert te verzinnen. En toegeeft dat het haar niet gelukt is. Haar geloof wijzigt zij blijkbaar echter niet, integendeel. De Lange schetst Weils idee van beoefening als

een negatieve inspanning waarbij een mens zich niet zelf handelend of denkend poneert, maar zich totaal openstelt voor wat buiten hem is.[p. 98]

Over ethos gesproken, moet iemand dan maar 'doen' wat een ander van haar/hem verlangt? Slaat daarmee negatieve in, eh, positieve inspanning om? En geldt dat omgekeerd eveneens voor die ander? Maar als iederéén "zich totaal openstelt voor wat buiten hem is," wat dan?

Wat telt, lijkt mij, zijn evenwichtige verhoudingen. Inderdaad is evenwicht naar het oordeel van minstens één van de verhoudingsgewijze deelnemers vaak zoek. Een scheve machtsverhouding wijzigen door louter "negatieve inspanning," hmm, ik geef het èrg weinig kans.

Als commentaar stelt De Lange:

Tenslotte stuiten we toch op [...] onoplosbare contradictie, die niet in het natuurlijke denken kan worden vereffend. We slagen er niet in om hun uiteindelijke samenhang te doorgronden. Alleen een religieuze metafysica is dan nog in staat om die onverzoonbare tegenstelling in één verhaal bijeen te houden.[p. 105]

Maar klopt de vergaand impliciete veronderstelling van (lees ook: het geloof in) de ... functie van "het natuurlijk denken"? Ook De Lange meent ... kennelijk dat zulk denken een middel is met opheffing van "tegenstelling" als doel. Dat veronderstel ik dus anders. Dat denken mikt m.i. niet op samenhang door opheffing van verschillen, maar op omgang ermee van verschil tot verschil inclusief verband ertussen met behoud (!) van verschillen. Voorzover er "één verhaal" is, omvat het alle ... verschillen met nadere ... verhalen van dien, althans volgens "natuurlijk denken." Anders dan "natuurlijk denken" lukt ... natuurlijk niet. Dat is nu eenmaal zo. Dat aanvaardt Simone Weil ... kennelijk niet en, over versterking ipv opheffing van "tegenstelling" gesproken, zo

maakt [zij] godsdienstig aannemelijk wat redelijkerwijs absurd lijkt[. pp. 105-106]

Intussen heeft zij gelijk in haar erkenning van omgevingsinvloeden op een subject. Dus, mee eens,

[w]ie 'ik' denkt te kunnen zeggen, en zichzelf als onafhankelijke entiteit in de wereld meent te kunnen poneren, liegt.[p. 120]

Daaruit volgt echter niet dat waarheid 'bestaat' in totale afhankelijkheid respectievelijk beschikbaarheid. Situatie telt, maar wat als subject erin verkeert óók. Als gevolg verandert zowel situatie als subject, enzovoort. Het categorische oordeel

[w]ij zijn niets[, p. 120]

is echter misplaatst. Slechts in onveranderlijk opzicht is een subject inderdaad ... niets. Een subject verandert van ervaring tot ervaring, kan lerend als het ... ware méér subject ... worden om op zijn beurt passender (!) invloed uit te oefenen in/op situaties waarin het kan komen te verkeren. De Lange benoemt als

Simone Weils originaliteit [...] de manier waarop zij het inzicht in de illusie van de subjectiviteit opneemt in de figuur van de subjectiviteit zelf.[p. 123]

Origineel of niet, de vraag om een illusie voor ... werkelijk te houden lijkt mij onzin. Althans ... ik ben het er niet mee eens, dat

[d]e hoogste waarheid waartoe alleen een ik kan doordringen, [...] het inzicht [is] in het feit dat het niets voorstelt.[p. 123]

Wat ... ik vind helpen, is besef van principiële betrekkelijkheid met veranderlijkheid van dien. Het zit er met "natuurlijk denken" niet in om

wat [...] twee lijkt tot één terug [te] brengen[. p. 124]

Hoe verschillend het ... lijkt, is zo gek nog niet. De oproep tot

zelfvernietiging, waarbij [een subject] zijn eigen identiteit uitwist[, p. 124]

is dat volgens mij wel. Maar hoe ... vernietigend is het, indien

[een subject] dat [...] zichzelf **als subject** uitwist, zichzelf depersonaliseert[, v]oor deze **zelfuitwissing** [...] zijn intacte subjectiviteit [...] nodig [heeft? p. 124]

De Lange laat er de waarneming op volgen, dat

Simone Weil zelf in haar eigen zelfuitwissing zich bepaald niet onzichtbaar maakte, maar integendeel zich nogal opvallend onderstreepte[. p. 124]

Hij herkent

[er]onder [...] nog steeds een filosofisch concept[, p. 125]

maar dat concept, laat staan

[d]e zelfvernietiging die Simone Weil van de mens vraagt[, p.126 waarbij zij overigens] niet denkt aan een suïcidale opheffing van ons menszijn of minachting van dat van anderen, maar aan de zelfgekozen uitwissing van mijn identiteit, voorzover ik die in een **particulariteit** heb opgesloten[, p. 159]

neemt hopelijk verder niemand serieus. Wie wanhopig is, kan haar gauw verkeerd begrijpen met noodlottige uitkomst van dien. Prima,

[d]e eerste morele daad is de waarneming van de werkelijkheid.[p. 135]

Maar het is volgens mij niet zo dat,

[w]ie daarin een ander ziet, [...] zichzelf niet meer [ziet].[p. 135]

Wat een subject ervaart, is wederzijdse betrekkelijkheid. Dat is tēkens een opgave. Het lijkt dat Weil met een enkele gedragsregel wil – kunnen – toekomen. Zo een-annex enkelvoudig is leven niet, waarvan nota háár levensloop getuigt. Ook dat maakt De Lange wel duidelijk. Hij vermeldt o.a. Weils

persoonlijke zelfhaat[, ...] haar autodestructieve tendenzen [en ...] haar neiging tot buitensporige lichamelijke ascese[. p. 155] Zo [...] wilde zij wellicht met haar filosofie haar eigen psychologie corrigeren en in evenwicht brengen.[p. 157]

Nogmaals, dat is haar niet gelukt, tragisch. Want evenwicht veronderstelt betrekking(en), géén verabsolutering.

101.80

Als bijlage stuur ik je **Wallet stelselmatig verklaard**. [...] Ik heb de volledige tekst nogmaals volledig doorgenomen, en her en der ook nav jouw verder mondelinge commentaar tijdens ons 'gesprek' van gisteren – dus – nog gewijzigd. Op jouw eerdere aanwijzing is de kwalificering van de wallet met EDI uit de titel verdwenen. Bijgevolg heb ik de gehele aanhefparagraaf herschreven, en zoals die nu luidt heeft m.i. ook geholpen om je overige opmerkingen samenhangend te verwerken.

101.81

Jouw suggestie om nav de tērm partner – de noodzaak van – stelselmatige oriëntatie te verduidelijken vind ik na nog wat verdere overweging ervan zelfs optimaal. :-) Want ... Dat probeer ik hier puntsgewijs te verklaren.

1. Iemand – of algemener iets, maar laat dat even – is àls partner niet alleen. Er is iemand ànders die daarom eveneens àls partner geldt. Ofwel, èlk als partner

opgevat zijn er minstens twee van zulke 'iemanden.' Partners, dat zijn iemanden, vooruit, denk daarbij voorlopig maar aan – menselijke – personen, principieel van elkaar.

2. Een partnerschap telt echter niet algemeen, maar beperkt. Zo zijn jij en ik gesprekspartners voor de duur van 'ons' gesprek. Je hebt gelijk, er soort allerlei soorten van gesprek. Als jij en ik naast elkaar in een (auto)bus zitten, zijn we reispartners.

3. Een – andere – aanduiding voor een bepaald partnerschap met relevante beperking van dien is situatie. Of verhouding. In de aanduiding verhouding komt, omgekeerd, duidelijk tot uitdrukking dat iemand als partner niet alleen is. Ander voorbeeld, medewerker. Dat is iemand van respectievelijk aan, oeps, iets. En daar zijn ook weer allerlei soorten van, zoals – nog steeds te grof – organisatie, project, ga maar door.

4. Eén en dezelfde iemand, zeg dus maar een persoon, kan zowel achtereenvolgens als gelijktijdig in talloze verhoudingen ... verkeren.

5. Meerdere iemanden zijn echter telkens elkaars verschillende (!) partner volgens dezelfde (!) verhouding. En 'in' hun ene verhouding hebben zij elk een rol, zeg ook elk een hoedanigheid.

6. Wanneer je wil duiden welk partnerbegrip van toepassing is, moet je dus, zeg maar, uitzoomen van de ene iemand die je aanvankelijk als partner beschouwt. Je probeert te identificeren in welke verhouding z/hij als zodanig, dwz als partner, geldt. Heb je de geldige verhouding duidelijk, dan kan je tevens de overige perso(o)n(en) als andere partner(s) in die ene verhouding aangeven.

Tenslotte schrijf je aan elke partner de hoedanigheid toe die voor haar/hem telt in hun dus altijd 'gemeenschappelijke' verhouding in kwestie. Zo heb je – ook – voor wie je aanvankelijk slechts als partner veronderstelde, met de resulterende verhoudingsgewijze hoedanigheid het desbetreffende partnerbegrip vastgesteld.

7. De aanduiding partner wordt doorgaans met samenwerking geassocieerd. Je kunt die aanduiding echter, zeg maar, algemener opvatten. Een partner is dan een deelnemer.

8. Ga terug naar 'af,' dwz punt 1. Inderdaad, iemand is als deelnemer niet alleen. Zo breng je willekeurige verhoudingen enzovoort 'in kaart.'

De aanduiding verkeer zegt het al. Dat verloopt dus volgens verhoudingen met per verhouding deelnemers eraan in respectievelijk bijbehorende hoedanigheid. Na enige oefening met benoeming van verhoudingen en hoedanigheden kom je, precies zoals jij al beseft, op de behoefte aan, zoals jij ze noemt, typologieën. Klopt, er moet een 'lijst' met relevante – soorten van – verhoudingen opgesteld zijn en bijgehouden worden. Rara, door wie? Op en met welk gezag? Voor borging van stelselmatigheid vind ik dat dus bij uitstek een object van standaardisatie. Hetzelfde geldt voor een 'lijst' met relevante – soorten van – hoedanigheden. Samenhangend, uiteraard. Dan kunnen, wat eventueel ook – nog – object van standaardisatie moet zijn, uit beide lijsten elementen worden gecombineerd tot relevante elementen op de 'lijst' van – soorten van – verhoudingsgewijze hoedanigheden.

Met ruwe invulling geef ik weer een voorbeeld. Stel, er zijn persoon A en organisatie B. Je beschouwt A als werknemer. Prima, je verruimt je aandacht tot arbeidsverhouding. A is de ene deelnemer/partner met als verhoudingsgewijze hoedanigheid: persoon/werknemer. De andere deelnemer/partner aan 'hun'

arbeidsverhouding is dan B met als bijbehorende verhoudingsgewijze hoedanigheid: organisatie/werkgever.

Het kan geen toeval zijn. Daags na ons gesprek nam [een medewerker van de Raad voor de rechtspraak] contact met me op. (Ook) van rechters moeten nevenfuncties bekend zijn. De registratie ervan zou, eh, beter kunnen.

Verantwoord overzicht vergt inderdaad stelselmatige oriëntatie. [De Rechtspraak] zit overigens niet op financiële steun van 'buiten' te wachten. Daar is het financieel beheer blijkbaar niet op berekend, zodat [die medewerker] er met een bescheiden bedrag door administratieve rompslomp meer na- van voordeel van heeft. Welkom, zelfs zéér welkom, vindt hij daarentegen echter zoiets als strategische aanmoediging. Omgekeerd, als jij een proef zoekt met – een aanzet voor – hèt stelselregister, ik zou zeggen, dat is 'm. :-)

Zetten jij en ik spoedig ons ... gesprek voort? Indien je mij alvast documentatie kunt sturen over eerder(e) onderzoek(en) naar ordening van partnerbegrippen, graag.

November 2025 – januari 2026, www-editie 2026 © Pieter Wisse